

ΟΜΗΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ

ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

ΤΟΜΟΣ ΕΚΤΟΣ.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Ο ΤΥΠΟΣ.

(Δοδος Ευαγγελικής Σχολής αριθ. 8.)

1878.

6
1

Ἔτος ΣΤ΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝῃ 1878.

Φυλ. Α΄.

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΠΕΡΙ ΟΜΗΡΟΥ

Ἐκφωνηθεὶς τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1877, ἐπέτειον ἑορτῆν τοῦ
Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «ὁ Ὅμηρος»,

ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Ἐθαγγελικῆς Σχολῆς

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΠΛΑΝΙΔΟΥ.

Κόριοι,

Ἦν ποτε καὶ τὸ πάλαι μεγάλη ξύνοδος τῶν Ἑλλήνων, καθὰ ἐν τοῖς ἔπεσιν ἔτεκμηρίωσεν Ὅμηρος, μουσικῆς δὲ ἀγῶν ἐποιεῖτο, χοροῦς τε ἀνήγον αἱ πόλεις καὶ ἀγωνιούμενοι ἐφοίτων. Γένη δὲ αἰοιδῶν ζωηρῶς συμμετέχοντα εἰς τὰς παντοίας τοῦ ἔθνους τύχας, τὰς πανηγύρεις ἐλάμπρυνον κλέα ὑμνοῦντα ἀρχία καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔργα τῇ μούσῃ αὐτῶν μεγαλύνοντα. (1)

(1) Θουκυδ. γ'. 104, 2—6.

Ὅτε δὲ πάλιν ὕστερον τὰ πλείεστα ὑπὸ ξυμφορῶν κατελύθη, τῶν Ἑλλήνων συχνότατοι ὁμολογουμένως οἱ ἄριστοι περιήρχοντο παντοχόσε συμπεριφέροντες τὸν πυρῆνα τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας καὶ τὸ τῆς Ἑλληνικῆς ἡμερώσεως ζώπυρον ὑπὸ τὸ τραχὺ κάλυμμα τῆς τυραννίδος καὶ δεσποτείας, καὶ, ἑορτῶν ἑκασταχοῦ ἀγομένων, τοὺς ὁμοφύλους παρώτρυνον εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνα, τὸ γενναῖον φρόνημα αὐτῶν διεγείροντες, τῶν πεσόντων τὴν δόξαν ἐξυμνοῦντες, τοὺς εὐεργέτας τιμῶντες, μνημεῖα ἀΐδια εἰς αὐτοὺς καθιδρύνοντες, καὶ,

περὶ οὗ οὐδ' ἔστι λόγος μήπω τὸ ὡς ἀληθῶς θεῖον ἦν, ἀλλ' αὐτὴ γε ἡ φύσις ἡ μεγαλοπρεπής, ἦσαν πάντως οὔσα τῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἠθικῆς μεγαλειότητος, ἀλλ' οὐδὲ πάλιν ἐν τοῖς Ὀμήρου ἀνθρώποις τῷ λογιστικῷ κεκαθαρμένος ὁ θυμὸς ὑπερίσχυε· διότι ὁ ἀνθρώπος τότε ἐγγυτάτω τῆς φύσεως ἐτύγγαθεν ὦν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν φύσιν ὡς μικρὸν πρὸς μέγα. Ὅπως δὲ τοῦτο κάλλιον ἐνοήσωμεν, παραβάλωμεν τὴν ἐν τοῖς ἔπεισι τοῦ Ὀμήρου ἀνθρωποειδῆ τῆς Ἀθηνᾶς ἰδέαν πρὸς τὴν παρ' Αἰσχύλου, ὅστις τὴν ἐν Ἑλληνισμῷ ἐξανθρωπισθεῖσαν Ἀθηναῖαν παραλαβὼν, πάλιν αὐτῆς ἀπεθέωσεν ἀναβιβάσας αὐτὴν εἰς τὸν ἠθικὸν Ὀλυμπον. Λοιπὸν ὁ μὲν Ὀμηρὸς τοὺς φυσικοὺς Θεοὺς εἰς φυσικοὺς ἀνθρώπους κατεβίβαζεν, ὁ δὲ Αἰσχύλος τάνάπαλιν τοὺς φυσικοὺς ἀνθρώπους εἰς ἠθικοὺς Θεοὺς ἀνεβίβαζεν. Ἄρα ὁ κυριεῖων χαρακτήρ τοῦ Αἰσχύλου ἡ μεγαλοπρέπεια ἔστι καὶ τὸ ὕψος, ἐνῶ ὁ κυριεῖων χαρακτήρ τοῦ Ὀμήρου ἔστι πάντως ἡ χάρις.

Καὶ ἐν γέγει εἰπεῖν χαρακτήρ τῶν ἐπῶν τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν Λυρικῶν καθόλου, Σοφοκλέους λόγου χάριν, Ἀριστοφάνους καὶ ἄλλων, πλὴν Πινδάρου, ἡ χάρις πάντως ὑπάρχει. Χαρακτήρ δὲ τῶν θεολόγων καὶ φιλοσοφούντων ποιητῶν, Ἡσιόδου, φέρ' εἰπεῖν, Αἰσχύλου, Πινδάρου, ἡ μεγαλοπρέπεια ἔστι καὶ τὸ ὕψος. Χαρακτήρ δὲ τῶν ὑστερον φιλοσόφων συγγραφέων, ἀμφοτέρω τῷ χρόνῳ εἰς τὸν συγκραθέντα, χάρις ἅμα ἔστι καὶ μεγαλοπρέπεια. Καὶ τοιοῦτός ἐστιν ὁ θεὸς Πλάτων, τέλειος Ἑλλῆν, ὁλοσχερῆ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν, τρόπον τινά, κεχωνευμένην καὶ τετελειωμένην ἐμφαίνων.

Τούτων δὲ προτεθέντων τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς τοῦ Ὀμήρου ἐποποιΐας καὶ τῆς μετὰ ταῦτα καθόλου ποιήσεως εἰσὶν εὐδιάγνωστα. Καὶ τῷ ὄντι. Ἡ πατριαρχικὴ ἀπλότης, ὁ ὠρπις καὶ ἀφελής τῶν ἥρώων κῆμος, ὡς χαριέντως αὐτὸν περιέγραψεν ἡ καλλιθέλαδος Μοῦσα Ὀμήρου, κατὰ τὸν μῦθον ἐξέλιπεν ἅμα τῇ τῆς

Ἰλίου ἀλώσει· μετ' οὐ πολὺ δὲ ὑστερον ἄρχεται ἡ τῶν μεταναστᾶσεων ταραχώδης περίοδος. Καὶ δὴ λαοὶ μυριοπληθεῖς καὶ ἀρειμάνιοι ἀπὸ Ἄρκτου δρμώμενοι δίκην χειμάρρου κατέρχονται μέχρι τῶν νοτίων ἄκτων τῆς Πελοποννήσου πανταχοῦ τὸ καθεστὸς καταλύοντες καὶ πανταχοῦ τοὺς ἐγγυρῖους βιάζοντες, ἵνα ζητήσωσι νέας ἕδρας. Ἡ κατάλυσις λοιπὸν τῆς παλαιᾶς τῶν ἥρώων δημοσπονδίας, ἡ ἀντικατάστασις πολιτειῶν ἀνεξαρτήτων ἀντι πατριαρχικῶν μοναρχιῶν, τὰ κοινωνικά συμφέροντα τοῦ αὐξανόμενου πολιτισμοῦ καὶ ἐν γένει τοιαύτη ταραχώδης πολιτικῶ βίου κατάσταση ἀδύνατον νὰ μὴ ἐγχαράξῃ τὴν σφραγίδα αὐτῆς εἰς τὸν πνευματικὸν βίον καθόλου καὶ νὰ μὴ ἐπνεύγῃ παρομοίαν ἀλλοίωσιν καὶ εἰς τὴν ποιητικὴν φιλοκαλίαν.

Ἐν τοιοῦτοις καιροῖς ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἀμφισβολία χαλαροῦσι τοὺς δεσμοὺς τῆς φιλικῆς καὶ τῆς ἄλλης προσωπικῆς σχέσεως. Ὁ ἀνθρώπος συναισθάνεται τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν γινόμενος ἔμπειρος ἀγαθῶν καὶ κακῶν. Τὸ Γνώθι Σαυτὸν ἀποδείκνυται θεωρία καὶ πράξις ἀναπόδραστος ἀνάγκη. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ τῶς παραδοθὲν ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, ἤδη ἡ συμπαρασύρεται ὑπὸ τοῦ πάθους εἰς τὸν ἀγῶνα, ἢ ἐν τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ εὐρίσκει ἀσφαλῆ λιμένα καὶ ἡσυχίαν ἀπὸ τοῦ σάλου. Ἔνεκα τούτων λοιπὸν ἐκρηξίς τρομερὰ συνταράσσει τὴν φύσιν τὴν Ἑλληνικὴν, ἐν τῷ τρόπῳ μέγας σεισμὸς ἀνακλονεῖ αὐτανδρον πολιτείας. Καὶ ἰδοὺ ὁ Οὐρανὸς συγκλονεῖται, σαλευεῖται, διαπληκτιζόμενος ταυτοχρόνως ὑπὸ τῆς ἐπικῆς ποιήσεως, ὑπὸ τῆς δραματικῆς καὶ ὑπὸ τῆς φιλοσοφίας. Γιγαντομαχία ἤδη πραγματικὴ γίγνεται ἐν Ἀθήναις ἀναμέσον ἐπουρανίων δυνάμεων καὶ δυνάμεων ἐπιγείων.

Ἐν Ἑλλάδι λοιπὸν οὐκέτι ἔστιν αὐτόματος ἀγαλλίας. Ἡ ἀμέριμος εὐθυμία τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἐκπνέει διὰ παντός εἰς τὰ χεῖλη τῆς καλλιθελάργου παρθένου.

Ἄναλοισμοὶ κρύφιοι ἀποτριῶσι τὸ μέτρον τῆς καὶ θυμοδακῆς πάθος κατασπαράσσει τὸ κηῶδες αὐτῆς στήθος!

Ὡ πόλοι, ἢ μέγα πένθος Ἀχαιῶν
γαῖαν ἰκάνει! (1)

Ἐκτοτε νέφος βαθμηδὸν ἐπιμελαινόμενον ἐπισκιάζει τὸ ἕως τότε μειδιάσαν στερέωμα τῆς Ἑλλάδος. Ἀχλὺς, πρόδρομος καταιγίδος, διαλύει τὰς ἑμπύρους Δυσθυμίας, κατῆφεια, ἀπορίαί πιέζουσι τὰς καρδίας ἀπάντων. Ἀντὶ ἧχων ἀρειμανίων καὶ ὕμων θουρίων καὶ φιλονεικῶν ἐρεθισμάτων ἡ λύρα ἐκπέμπει ἤδη περιπαθεῖς μελωδίας, ἐλέγουσιν ἐρωτικούς ἀποπνεόντας τὴν μελαγχολίαν καὶ προκαλοῦντας τὸ ἔλεος, τὴν ἀγάπην, ἐκφέρει στεναγμοὺς, γογγυσμοὺς θωπεύοντας μὲν καὶ ἀποκοιμίζοντας τὰ ἀνήμερα πάθη, συνεπάγοντας ὅμως τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας.

Ἡ λυρική ποιησις πρόδρομος γενομένη δραματικῆς ἀνακινήσεως ὑφίσταται ἤδη τὴν τροπὴν ἐκείνην, ἣτις ὑποσκάπτει τὴν θεοκρατικὴν παράδοσιν, περιφρονεῖ τὰ δόγματα καὶ ἀναγορεύει πολίτην αὐτεξούσιον, τὸν ἀπ.λοῦν ἀνθρώπον. Ἡ Ἑλλάς ἀποθέτουσα τὰς ὀχληρὰς αὐτῆς ἀναμνήσεις καὶ εἰς ἐπιθυμίας νέας ἀφιεμένη ἐνωτίζεται, ὡς περ νεᾶνις ἐρωτόληπτος, φθόγγους τρυφερῆτος, ἀνθρωποπαθείας, ψυχικῆς θρόψσεως. Οἱ δὲ ποιηταὶ ἡσυχάζουσι, τὰ χρηστήρια ἀπρακτοῦσι καὶ τὰ ποιητικὰ μέτρα πίπτουσιν εἰς ἀχρηστίαν. Ἄντ' αὐτῶν δ' ἀναφαίνονται πεζογράφοι, κριτικοὶ, γραμματικοὶ, σμῆνος φιλοσόφων μεστῶν χλεύης, πικρίας καὶ εἰρωνείας, δι' ὧν οὗτοι οὐ παύουσιν ὑποσκάπτοντες πάσης δοξασίας τὰς βάσεις. Καὶ τέλος ἡ μὲν Ἑλληνικὴ αὐτονομία ὀλοφύρεται εἰς τὰς ἀλύσεις τῆς Ρώμης! ἢ δὲ κοινωνία ἐν γένει διαπλέουσα θάλασσαν ἀμηχανίας κυμαίνεται ὡς ἀπῆδαλον σκάφος! Ἄλλ' αἴφνης νέος καὶ φεγγοβόλος ἀστὴρ ἀνατέλλει καταυγάζων τὸν Οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ προεγνωσμένον ἀστρονομικὸν ρυθμὸν, καὶ παρευθὺς διασκορπίζεται ἡ

(1) Ὀμήρ. Ἰλ. Α, 254.

ἀχλὺς, διασκεδάννυνται τὰ νέφη. Πρὸς τοὺς ἀπῆλπισμένους λοιπὸν Ἑλληνας ὁ ἐπίγειος Βίος, τὰ Πάθη καὶ ἡ Ἀνάστασις τῆς Θεόγοντος ἀνθρωπίνην σάρκα περιβληθείσης εἶναι σωτήριον μεγαλοῦρημα, εἶναι θαῦμα θαυμάτων τῷ ὄντι μετέχον σύναμα Ἐποποιῆς τε καὶ Τραγωδίας, ποιούμενον σύμβολον ἐπὶ Σταυροῦ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος πάθη, διατυποῦν τὰς τῶν αἰώνων περιπέτειας, ἀποκαλύπτει τῆς λογικῆς πλάσεως τὴν ἐξαγόρασιν καὶ εὐαγγελίζον τὸ αἴσιον τέμμα τῶν ἀνθρωπίνων ἀγωνισμάτων.

Ὁ χριστιανισμὸς ἐπικυροῦσι τὰς προμηνύσεις τῆς Ἐποποιῆς, τῆς Δραματικῆς, τῆς Φιλοσοφίας. (1) Ἀποκηρύττει τὴν πολυαρχίαν τῶν Θεῶν, προχειρίζεται ἡγεμόνα τῆς λογικῆς πολιτείας, τὸν ἀνθρώπον. Ἐπὶ δὲ τοῦ θρόνου τῆς ἰδίας αὐτῆς συνειδήσεως ἡ ἀνθρωπότης ἐγκαθιδρυθεῖσα ἀναγορεύεται ἐπίγειος Θεός. Γενικὴ λοιπὸν ἡ καταστροφή. Ἀνατροπὴ σεβασμάτων, κατεδάφισις Σχολῶν, ἀνάπλασις ποιήσεως, ἱστορίας, διαλέκτων, δικαίου. Τὰ πάντα καινά. Ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἐκπτώσις τοῦ μυθολογικοῦ ἰδανικοῦ, καὶ ἡ ἀναγορεύσις ἄλλου τινὸς νέου ἀσυγκρίτως ἐντελεστερέου, οὐχὶ ἀπλῶς Ἀττικοῦ, ἢ ἐν γένει Ἑλληνικοῦ, ἀλλὰ τούναντι οἰκουμενικοῦ καθόλου, τοῦ χριστιανικοῦ ἰδανικοῦ!

Διὸ ἡ μυθοπλαστικὴ τῆς Ἑλληνικῆς περνοίας ἐξουσία ὑποχωρεῖ εἰς τὸ κράτος τῆς δριζομένης πραγματικότητος. Ἡ ὑπαρκτὴ ἀλήθεια ἀπολακτίζει τὸν μῦθον. Ἡ ἐποποιΐα προβάσα εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν τελειότητος ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ἤρξατο κατὰ μικρὸν παρακμάζουσα κατὰ φυσικὸν τινα νόμον,

(1) Κλήμ. Ἀλεξανδ. Στρωματ. 1, 5, σελ. 334. Ἦν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην Ἑλλῆσιν ἀναγκαῖα ἡ φιλοσοφία . . . . ἐπιδιδαγωγῆσαι γὰρ καὶ αὐτὴ τὸ Ἑλληνικὸν, ὡς ὁ νόμος τοῦ Ἑβραίου, εἰς Χριστόν. Προπαρασκευάζει τοίνυν ἡ φιλοσοφία προοδοποιῶσα τὸν ὑπὸ Χριστοῦ τελειούμενον πάντων μὲν γὰρ αἴτιος τῶν καλῶν ὁ Θεός.

θέλωμεν ἀπαντήσει μυριοτρόπως ἐκδηλουμένην τὴν ἔννοιαν τῆς καλλονῆς καὶ τῆς χάριτος, θυμασίαν καὶ ποικιλωτάτην χρῆσιν τῆς ἐμφύχου καὶ ἀψύχου φύσεως, ποταμῶν, νεφῶν, ὀρέων, ληθῶν, ἀνθέων, μελισσῶν καὶ ἄλλων ἐν ταῖς παραβολαῖς αὐτοῦ, πολλαχοῦ δὲ εὐφρεστάτην εἰρωνείαν καὶ ἐν πᾶσι τούτοις θέλωμεν ἐννοήσει βεβηχίως ὅτι δ' Ὀμηρος μετεχειρίζετο γλώσσαν καταληπτὴν καὶ δημώδη καὶ ἐποίει κατ' ἐθνικὸν αἴσθημα διότι, εἴγε οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ καὶ ἀναγνώσται οὐδαμῶς διετίθεντο ὑπὸ τοιούτων εἰκόνων καὶ ἐντυπώσεων, βεβαίως δὲν ἤθελον διατηρήσει ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τὰ ποιήματά του. Μεταξὺ δὲ τῶν πλείστων ὁσων καλῶν τῶν ἐν τοῖς ἔπεσι ὑπαρχόντων Ὀμήρου θέλωμεν εὐρεῖ τὸ γλυκύτερον αἴσθημα τῆς πατρικῆς καὶ μητρικῆς στοργῆς, τὸ καταγυκτικώτατον αἴσθημα τῆς συζυγικῆς πίστεως, τὸ εὐγενικώτατον αἴσθημα τῆς εἰλικρινοῦς φιλίας καὶ μετ' αὐτῶν πάντως θέλωμεν ἐφαρμόζει πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὸ κάλλιστον, τὸ χρυσοῦν, τὸ θεῖον παράγγελμα :

«*Εἰς οἶονός ἄριστος ἀμόνεσθαι περὶ Πάτρης.*» (1)

Εἰ, ὡς ἀπογόνοις γνησίοις τῶν ἐνδόξων ἐκείνων, ἡμῖν ἔστιν ἠδομένοις τὸ τοῦ ποιητοῦ ἐκάστοτε λέγουσι πρὸς ἑαυτοὺς τε καὶ ἐν ἄλλήλοις

«*Ἡμεῖς τοι Πατέρων μὲν' ἀμείνορες εὐχόμεθ' εἶναι.*» (2)

(1) Ὀμήρ. Ἰλ. Μ, 243.

(2) Αὐτοθι, Δ, 405.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΟΙΑΤΡΕΙΑΣ.

Ἐπὶ τῆς θεοκρατικῆς περιόδου τῆς Ἰατρικῆς, ἅπασαι αἱ νόσοι, καὶ δὴ καὶ αἱ τοῦ νοῦς διαταράξεις, ἐθεωροῦντο κατὰ τὸ ἔθραιόν Δευτερονόμιον ὡς τοσαῦται ἀπειλαὶ καὶ τιμωραὶ παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀποσταλλόμεναι. Ἐντεῦθεν ἡ τοῦ ἱερέως ἐπέμβασις πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν ἱερῶν νομιζομένων νόσων. Ταιαύτην πρὸ τρισχιλίων ἐτῶν ἐπέσχευσα τὴν τῶν νόσων φύσιν ὁ ἐπὶ γῆς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἰεχωῦά, ὁ Μωϋσῆς, καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν προφῆται. Παρ' Αἰγυπτίων λαβὼν τὰς ἱατρικὰς γνώσεις καὶ αὐτὸς ὁ εἰς ἦρωα θεὸν ἀνυψωθείς Ἀσκληπιὸς θεοκρατικὴν ἐξήσκει τέχνην διὰ τῶν Ἀσκληπειῶν καὶ τῶν ἱερέων. Εἰς τὴν Πυθίαν ἀνήγαγε τὴν νομοθεσίαν αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς Σπάρτης νομοθέτης Λυκοῦργος, ἐν ἣ πολλὰ ὑπῆρχον διαίτηται καὶ ἀρχαί, δι' ὧν ἔπεινε νὰ καταστήσῃ ὑγια καὶ εὐρωστα σώματα. Μόνον δὲ τὸ ἐλεύθερον τῆς δημοκρατουμένης Ἑλλάδος τέκνον, ὁ Ἰπποκράτης, γράφων ἐν τῷ κοινωνίας ἤδη ἀνεπτυγμένης, καὶ ὡς φιλόσοφος ἱατρός πρὸς τὸ λογικὸν ἀποτενόμενος ἀπεφάνετο, ὅτι οὐδεμία νόσος γίνεται ἄνευ φυσικῆς αἰτίας, καὶ ὅτι τὰ θεραπευτικὰ αὐτῆς βοηθήματα φυσικὰ εἶσι. Τοιοῦτοτρόπῳ καταρρίψας τὴν θεοκρατικὴν ἱατρικὴν, ἠνέωξεν ἔκτοτε εὐρὸ πρὸς τὴν ἐπιστήμην στάδιον διὰ τῶν διδασκαλιῶν τῆς πείρας καὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ ψυχολογία, ἀντικείμενον ἔχουσα τὰς τοῦ νοῦς διαταράξεις, ἀποσκορακίσασα τὰς περὶ αὐτῶν ἐπικρατούσας μεταφυσικὰς θεωρίας, ἠνέωξε τὴν ἀληθῆ ὁδὸν πρὸς τὸν σπουδαῖον τοῦτον τῆς ἐπιστήμης κλάδον.

Αἰψάνα τῆς θεοκρατικῆς ἱατρικῆς, ὡς καὶ λείψανα τῆς μεταφυσικῆς ἱατρικῆς τοῦ διατεταραγμένου νοῦς, διατηροῦνται εἰσέτι παρ' ἡμῖν αὐτοῖς. Ἄλλ' οὐχ οὕτω καὶ ὁ σοφὸς Φώτιος ὅτε τὸν Αὐγουστον τοῦ ἔτους 861 συνεχεῖς καὶ δεινοὶ σεισμοὶ ἐπικράτουν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων ἐπὶ ἡ-

μέρας τεσσαράκοντα, τὸ δὲ καταπεπληγμένον πλῆθος ἀπέδιδεν αὐτοὺς εἰς τὴν κατὰ τοῦ πατριάρχου Ἰγνατίου καταδρομὴν, ὁ τότε πατριάρχῆς ἱερός καὶ σοφὸς Φώτιος, ἀνώτερος τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων τοῦ κατ' αὐτὸν αἰῶνος, οὐδόλως ἐδίστασεν ἵνα κηρύξῃ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ὅτι οἱ σεισμοὶ οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις, καὶ ὅτι γίνονται ἐκ φυσικῶν αἰτίων. «Οἱ σεισμοὶ, εἶπεν, οὐκ ἐκ πλῆθους ἁμαρτιῶν, ἀλλ' ἐκ πλησμονῆς ὕδατος γίνονται.» Προσέξατε δὲ εἰς τὴν ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου σοφοῦ καὶ ἱεροῦ ἀνδρὸς ὑπονοηθεῖσαν φυσικὴν τῶν σεισμῶν αἰτίαν, ἥτις ἐστὶν ἡ ἐκ τῆς πλησμονῆς τοῦ ὕδατος, συνάδουσα πρὸς τὴν περὶ σεισμῶν γνώμην τῶν νεωτέρων γεωλόγων, οἵτινες ἀποφαίνονται ὅτι οἱ σεισμοὶ γίνονται ἐκ πλησμονῆς ὕδατος, θερμαινομένου καὶ ἐξατμιζομένου ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς εὐρισκομένου πυρός.

Ἄλλὰ μετὰ τὸν πρῶτον τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης δημιουργὸν, τὸν ἡμέτερον καὶ θεῖον Ἰπποκράτην, πολλὰ ἔκτοτε παρήλθον ἑκατονταετηρίδες μέχρις οὗ ὁ φυσικὸς λόγος κατισχύσει τοῦ καθαρῶς θεωρητικοῦ, μέχρις οὗ αἱ ἐκ τῆς πείρας διδασκαλαὶ κατισχύσῃσι τῶν θεωριῶν τοῦ σπουδαστηρίου, καὶ μέχρις οὗ ἡ ψυχολογία ἀποσπασθῆ τῶν μεταφυσικῶν καὶ θεοκρατικῶν θεωρημάτων, καὶ καταστῆ ἀντικείμενον θετικῆς καὶ γονίμου σπουδῆς καὶ μελέτης, καὶ τόχῳσι μὲν οὕτως οἱ ἀτυχεῖς παράφρονες τῶν ἐπιστημονικῶν φροντίδων, ὅσας ἡ θέσις αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐγερθῶσι δὲ εἰδικὰ νοσοκομεῖα πανταχοῦ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ὡσπερ δὲ ἡ καθόλου ἱατρικὴ ἥρεμα καὶ βαθμῶδὸν ἰδρύθη ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ λόγου, οὕτω συνετελέσθη βαθμῶδὸν καὶ βραδέως, καὶ μετὰ πολλὰς τὰς δυσχερείας, ἴδιος ἐκείνης κλάδος, ὁ κλάδος ὁ ψυχολογικῆς, ὅστις ἀσχολεῖται περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἐγκεφαλικῶν ἐνεργειῶν, τὰς αἰτίας τῆς διαταράξεως αὐτῶν καὶ περὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν.

(ὈΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α')

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις ἡ ψυχολογία ἀπέβρεεν ἐκ τῶν ἰδεῶν τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν τῇ ψυχολογίᾳ, ἡ δὲ ψυχολογία περιειλισσετο εἰς τὰ νέφη τῆς μεταφυσικῆς, ἥτις θεωρεῖ τὸν ἀνθρώπον ὑπὸ ὅλως ἀφηρημένην ἔννοιαν, καὶ τὸν νοῦν ὡς ἀθάνατον ὄντότητα διάφορον τοῦ σώματος, εἶπετο ἀναγκασίως ὅτι ἡ ψυχολογία οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ ἡ παθολογία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, τοῦθ' ὅπερ εὐσιωδῶς σφαλέρῳ καὶ πρὸς ἑαυτὸ ἀντιφάσκον, πρὸς δὲ τούτοις καταδικάζον τὴν ψυχολογίαν εἰς διηνεκῆ ἀκίνησιν, ἡ γὰρ ψυχὴ αἰεποτε ἀμετάβλητος καὶ πρὸς ἑαυτὴν ὁμοία, ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τῆς ἐμπειρικῆς φιλοσοφίας καὶ μεθόδου, ἥτις τοσοῦτον ἐγονιμοποίησε τοὺς ἄλλους τῆς ἱατρικῆς κλάδους, ὡς καὶ πάσας τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου, τοῦ Νεύτωνος, τοῦ Λαβοαζιέρου καὶ ἄλλων. Ὅθεν καὶ μετὰ τοσαύτας ἐπιστημονικὰς ἀνακαλύψεις, μετὰ τοσαύτας λύσεις προβλημάτων ἀδιαλύτων τῶς θεωρουμένων, καὶ αὐτὸ τὸ ζήτημα τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς ἀναγκασίως ἐπελήφθη τελευταῖον ἢ ἐπιστήμη ζωηρότερον, καθόσον καὶ τὸ ἀνθρώπινον λογικὸν παρίσθησιν τὴν τελευταίαν καὶ συγχρόνως τελειοτέραν φάσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς φύσεως. Τοιοῦτοτρόπως τὴν μεταφυσικὴν περίοδον τῆς ψυχολογίας διεδέξατο ἡ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐμπειρικῆς ἐρεύνης περίοδος.

Τοιαύτην λογικὴν ἐμπειρίαν, καὶ τοιαύτην μέθοδον ἀκολούθησας καὶ ὁ ἔνδοξος τῆς Κῶ ἱατρός, χωρὶς καὶ νὰ ἀπομακρυνθῆ ὀλοσχερῶς ἀπὸ τῆς θεωρίας, «σοφίην τῆ ἱατρικῆς ἐπάγων», πολλὰς μὲν ἀφῆκεν ἡμῖν ὠφελίμους διδασκαλίας καὶ ρήτρας ἀξιωματικὰς, τὴν δὲ δόξαν αὐτοῦ ἀκραιῶν διετήρησεν ἀπέναντι τῆς καταστρεπτικῆς ἰσχύος τῶν δισχιλίων περιῶν ἑναιαυτῶν, ἐνῶ πολλὰι σχολαὶ, ἀκολούθησασαι μόνην τὴν θεωρητικὴν μέθοδον, κατέπεσαν καταλιπούσαι ἱστορικὴν μόνον μνήμην. Τῶ δὲ ἑντι' ἡ μὲν ἐμπειρικὴ ἢ ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων φιλοσοφία καὶ μέθοδος, περιχυομένη τὴν εὐρυτάτην καὶ ἀνεξάντλητον φύσιν, γόνιμος

ἔστιν εἰς πρακτικὰς ὠφελείας, ἢ δὲ θεωρητικὴ ἢ ἢ ἐκ τῶν προτέρων φιλοσοφία καὶ μέθοδος, ἐγκλεισμένη ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς, ἐντὸς τῆς στενῆς ὁδοῦ ἣτις ἔχει ἀπὸ τῶν ἔσω εἰς τὰ ἔξω τῆς φύσεως ὄντα, στείρα ἀποβαίνει εἰς γονίμους καὶ πρακτικὰς ὠφελείας καὶ διδάγματα. Ἀλλ' ὅμως δὲν ἐννοοῦμεν καὶ διὰ τοῦτο νὰ ἀπαρνηθῶμεν πάντας τοὺς θεωρητικούς ἀγῶνας τοσοῦτων νόων, οἵτινες ὀψωδῆποτε παρεσκεύασαν τὴν ὁδὸν εἰς ἐπιτυχεστέρως ἐρεῦνας καὶ μελέτας λέγομεν δὲ μόνον ὅτι τὰ ἀποτελέσματα τῆς Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας καὶ μεθόδου ἐγένοντο ἀνά πάσας τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἐν αἷς καὶ ἡ βιωτικὴ, πολὺ γονιμώτερα, ἢ τὰ ἀποτελέσματα τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας καὶ μεθόδου. Τὸ δημιουργεῖν ἄρα ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν θεωρίας, χωρὶς νὰ συμβουλευώμεθα τὰ τε αἰσθητὰ ὄντα καὶ τὰ τῆς πείρας φαινόμενα, καὶ ἀνάγειν οὕτως αὐτὰ εἰς καθολικὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας, τοῦτο ἀντιστρατεύεται εἰς τὴν ὁρθὴν τῶν πραγμάτων τάξιν καὶ κρίσιν. Διὰ τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων λοιπῶν ἐρεῦνης ταύτης, καὶ διὰ τῆς προόδου τῶν φυσικῶν γνώσεων, ἀποσπασθεῖσα ἡ ψυχολογία ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς, καὶ πάσας τὰς ἠθικὰς καὶ διανοητικὰς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου ἀποδιδούσα εἰς τὸν ἐγκέφαλον ἢ τὸ ἐγκεφαλικὸν ὄργανον, προέβη διὰ τῶν παρατηρήσεων καὶ τῆς ὑγιεινῆς φυσιολογίας εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἀλλοιώσεων καὶ διαταράξεων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τὴν θεραπείαν αὐτῶν.

Ἡ ψυχολογία ἐρευνᾷ πρὸς τούτοις καὶ ἐξετάζει καὶ τινα κεφαλαιώδη ζητήματα περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ πολιτισμοῦ, περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν λαῶν, περὶ τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν καταστάσεων, καὶ ἄλλων τινῶν ὅσα δύνανται νὰ ἐπιβρεάσῃ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν, ἢ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Ἡ δὲ ἐρευνα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀσημέραις ἀυξήσεως τῆς παραφροσύνης καὶ ἢ ἐπὶ τῆς νοσερᾶς κληρονομίας σπουδῆ, ἀποδεικνύουσα ὅτι οἱ παράφρονες εἶναι τὰ θύματα ἀνεξάντλητου τινὸς διαθέσεως,

ἣτις καταβάλλει ἐν τῇ πάλῃ τοὺς ἀσθενεστέρους τὴν φύσιν ἢ τοὺς ἐλιγώτερον ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρωκισμένους, ἠνάγκασε τὴν ψυχολογίαν νὰ μελετήσῃ περὶ τῶν ὄντων δύναται νὰ θέσῃ φραγμῶν κατὰ τῆς ἀπειλικῆς ταύτης πλημμύρας, καὶ ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς θέσιν συμβούλου περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνατροφῆς. Οὕτω δὲ ἡ ψυχολογία περιελαβε ἐν ἑαυτῇ, ὡς οὐδεμία ἄλλη ἐπιστήμη, τὴν σπουδὴν τοῦ φυσικοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὴν σπουδὴν τοῦ διανοητικοῦ ἀνθρώπου. Μόνος δὲ πράγματι ὁ ἀληθὴς ἐν γένει ἱατρός, σπεύδων ἀδιαλείπτως εἰς τὴν ἔρευναν τῆς σχέσεως τῶν φυσικῶν πρὸς τὰς ἠθικὰς ιδιότητας τοῦ ἀνθρώπου, ἐνεκεν τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης τῆς ἰδίας αὐτοῦ τέχνης, αὐτὸς καὶ μόνος γίνεται ὁ ἐπιτηδείτερος ἠθικολόγος τῆς κοινωνίας, καὶ ἀποβαίνει ἀληθὴς ἱατρός σώματος καὶ διανοίας.

Ἡ στατιστικὴ ἐπεκύρωσε τὴν γνώμην, ὅτι τὰ μὲν ἠθικὰ ἐλαττώματα τῶν κοινωνικῶν ἀυξάνουσι τὸν ἀριθμὸν τῶν πνήτων καὶ τῶν ἐγκληματιῶν, ἢ δὲ πρόδοος τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τε τὴν ἐπερχομένην λεπτότητα τῆς αἰσθητικῆς ἰνῆς καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀνάγκας, πολλαπλασιάζει τὰς διαταράξεις τοῦ νοῦς, ἢ τοὺς παράφρονες. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὰ τρία τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ κέντρα, τὸ Λονδίνον, τοὺς Παρισίους καὶ τὸ Νεβόρακον, ἀπαντῶνται οἱ πλεῖστοι τῶν παραφρόνων. Τὸ Λονδίνον, ἀριθμοῦν περὶ τὰ τρία ἑκατομμύρια κατοίκων, παρουσιάζει τὴν ἀνολογίαν τῶν παραφρόνων ἕνα πρὸς 300, τοῦτέστι περὶ τὰς 14 περίπου χιλιάδας· οἱ Παρισίαι περὶ τοὺς 1225 παράφρονες· τὸ Νεβόρακον περὶ τὰς 3,000· ἡ Φλωρεντία ἔχουσα 100 χιλιάδας κατοίκων, ἀριθμεῖ 250 παράφρονες· ἡ Νεάπολις, μεταξὺ 350 χιλιάδων κατοίκων, ἀριθμεῖ 500 παράφρονες· ἡ Μαδρίτη ἐκ 250 χιλιάδων, ἀριθμεῖ 200 παράφρονες· ἡ Πετρούπολις, τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν ἔχουσα κατοίκους, ἀριθμεῖ 140 παράφρονες, τὸ δὲ Κάιρον ἐκ 350 χιλιάδων κατοίκων παρουσιάζει 20 μόνον παράφρονες. Ἐν γένει δὲ

ὁ ἤρμος ἀγροτικὸς βίος σπανιωτάτην παρίσσει τὴν διατάραξιν τῶν διανοητικῶν δυνάμεων, διότι ἐλλείπουσιν εἰς αὐτὸν πάντα τὰ πάθη, καὶ πάντα τὰ ἠθικὰ αἴτια τοῦ ἀνεπτυγμένου ἀνθρώπου, ἐν οἷς καὶ ὁ ἀκόλαστος βίος. Περισσότερον νὰ ὑπομνήσωμεν περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν οἰνοπνευμάτων ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς παραφροσύνης, ἔταν ἡ χρῆσις αὐτῶν γίνεται πέραν τοῦ δέοντος καὶ καθ' ἑξίν.

Ἐντεῦθεν καταφαίνεται ὅποιαν μεγάλην εὐεργεσίαν παρέχει ἡ ψυχολογία διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς συμβουλῶν, διὰ τῶν φραγμῶν οὗς πειρᾶται νὰ θέσῃ εἰς τὴν ὁρμητικὴν πλημμύραν, ἣτις ἀπειλεῖ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν. Τὴν ὑψηλὴν δὲ ταύτην ἀποστολὴν τῆς ψυχολογίας παρακολουθεῖ ἡ ἐπιτηδείτερα καὶ εὐεργετικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἐπαναφέρειν τὴν πεπλανημένην διάνοιαν εἰς τὰ φυσικὰ αὐτῆς ὄρια. Τὸ δὲ ἐπαναφέρειν τὸν ἀνθρώπον εἰς τὴν διανοητικὴν, πολλῶν πλείονα κέκτηται τὴν ἀξίαν ἢ τὸ ἀπαλλάξαι αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θανάτου, διότι οὐδεὶς ἄλλος θάνατος θεωρεῖται καὶ εἶναι τρομερώτερος, ἔσον ὁ θάνατος ὁ προσβάλλων τὸ λογικόν. Ὁ παράφρων ἄρα εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, οὐχ' ἦτον ἕμως, ἵνα πραγματικότης γένηται, ἐδέχθη ὅπως αἰῶνες παρέλθωσι, καθ' οὗς ἡ ἀμάθεια, αἱ θρησκευτικαὶ προλήψεις καὶ αἱ βαρβόττες, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀποσκορακισθεῖσαι ἀπὸ τῆς ὅλης ἐπιστήμης, κυρίαρχοι ἐπεκράτουν τῆς ψυχολογίας, ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου ἀφωρόντος τοῦς ἀτυχεῖς παράφρονες.

Ἀπὸ ἀντικειμένου σεβασμοῦ καὶ λατρίας, ὡς ἦσαν οἱ παράφρονες ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, καὶ σήμερον ἐπιπλέον τοῖς Ἀσιανοῖς, σεβόμενοι ὡς πνεύματα προφητικὰ καὶ εὐεργετικά, ἀνάγκη ἵνα μεταβῶμεν εἰς χρόνους πολὺ νεωτέρους καὶ ἴδωμεν εἰς ποῖον βαθμὸν δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀνθρώπινος τύφλωσις, ὅσαςκις ὄβηται ὑπὸ προλήψεων καὶ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ. Ἡδη ἀπὸ τοῦ 13ου αἰῶνος μεταξὺ τῶν αἰρετικῶν τῶν ἐν Ἰσπανίᾳ καταδικαζομένων ἵνα βιφθῶσιν εἰς τὰς φλόγας τῆς πυρᾶς, ἢ ἰ-

στορία ἀναφέρει πολλοὺς ἐξ αὐτῶν οἵτινες ἦσαν προσβεβλημένοι ὑπὸ δαιμονομανίας, ἣτις χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν πρώτων τοῦ χριστιανισμοῦ αἰῶνων. Κατὰ δὲ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1560 μέχρι τοῦ 1750, καθ' οὗς χρόνους ἡ νόσος αὕτη μεγάλην ἔλαβεν ἀνάπτυξιν, τυφλὴ μανία κατέλαβε τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐπὶ γῆς δικαιοσύνης. Αἱ ὑστεροπάθειαι, αἱ δαιμονοπάθειαι ἐγένοντο ὡσεὶ κολλητικαὶ νόσοι, ἐπεκτεινόμεναι ὡς ἀληθεῖς ἐπιδημιαί, αἵτινες ἰδίως ἀνεφαίνοντο ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἐνθα ἡ ἀναιμία τῆς μοναστικῆς ζωῆς, ὁ ὑπερηθισμὸς τῆς φαντασίας ἐνεκεν τοῦ ἀσκητισμοῦ, ἢ ἐξασθένεις τῆς σκέψεως ἐνεκεν τοῦ θεωρητικοῦ βίου, λύουσι τὸν χαλινὸν εἰς τὰς φαντασμαγορίας τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦς, αἱ δὲ διανοητικαὶ καὶ νευρικαὶ νόσοι πολλαπλασιάζονται, ἀντανακλώσασιν ἐν ἑαυταῖς τὰς μυστικὰς καὶ τρομακτικὰς πίστεις, αἵτινες ἐδέσποζον τῶν πνευμάτων, συνεταραγμένων ἤδη καὶ ἐκ τῆς θρησκευτικῆς Ἀναμορφώσεως τοῦ 16ου αἰῶνος. Οὕτω διαβόητοι εἰσὶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ αἱ ὑστεροπάθειαι καὶ δαιμονομανίαι τῆς Ἑστέλλης, τῆς Σαραγόζης, τῆς Λορένης, τῶν Ὀρσελλινῶν τοῦ Αἰῶνος, αἱ χορομανίαι (μανίαι μετὰ βιβαίων κινήσεων χειρῶν τε καὶ ποδῶν) τῆς Σιβηρίας, αἱ θεοχορομανίαι τῆς Ὀλλανδίας, τῆς ἐπαρχίας Galles, καὶ ἄλλων πόλεων. Παρὰ ταύταις ἔπονται καὶ ἕτερα μονομανιῶν εἶδη, μαρτυροῦντα τὴν πολλαπλὴν καὶ πολύμορφον τοῦ νοῦς διατάραξιν· οἷον ἡ θρησκευτικὴ μονομανία, καθ' ἣν οἱ ἀτυχεῖς βασανίζονται ὑπὸ θρησκευτικῶν ἰδεῶν, τύψεις φέροντες συνειδήτους διὰ τὸν παρελθόντα αὐτῶν βίον, εἰ καὶ ἀγνοεῖ ἐγένετο, ἕτεροι δὲ νομίζουσιν ἑαυτοὺς ὑπὸ δαίμονος κατεχόμενοι, καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι ἀσχολοῦνται νυχθημερινῶν εἰς αὐστηρὰ ἔργα ἀγιοσύνης, νηστεύοντες, ἀγρυπνοῦντες ἢ καὶ μαρτυρούμενοι, ἢ καὶ αὐτοκτονούμενοι ἵνα ὑποκώψωσιν εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ ἢ λυπαίμανία, καθ' ἣν οἱ λυπαιμανεῖς δεσπόζονται ὑπὸ λυπηρῶν ἠθικῶν πηλῶν, ἀηδίας

και θλίψεως, νομίζοντας ότι παρά πάντων καταφρονούνται και καταδιώκονται· ή πανορθία, καθ' ήν οι πανόρθοι εύρίσκονται εις συνεχή κατάστασιν φόβου και τρόμου έναν εύλογου αιτίας, εζ ου και το όνομα του πανικού φόβου· ή φιλόδοξος μονομανία, καθ' ήν οι τοιοῦτοι νομίζουσιν εαυτούς ή πλουσίους, ή ήγεμόνας, προφήτας ή Χριστόν, Πάπας έναν τύχων όντες ρωmano-καθολικοί, μεθ' ήφους άγερώχου βαδίζοντες και τους λοιπούς των ανθρώπων περιφρονούντες· ή έρωτομανία, καθ' ήν οι έρωτομανείς άσχολούνται άδιαλείπτως περί τó έρώμενον πρόσωπον μετά καρδίας όμως πλήρους άγνου έρωτος και όλως πλατωνικού, εισί δε συχνότερον εύθυμοι, και ένίοτε μελαγχολικοί· ή άνθρωποκτόνος μονομανία, καθ' ήν οι πάσχοντες κυριεύονται πολλάκις υπό άκαθέκτου όσπης προς τó άποκτείνει τους όμοίους αυτών, νομίζοντας αυτούς πολεμίους, ή κατασκόπους, και μεταξυ των δυστυχών τούτων πλασμάτων συγκαταλέγονται ένίοτε και γονείς φρονούντες τά φίλτατα αυτών, ίνα έξασπαστείλωσιν εις τόν ουρανόν και τά άπαλλάξωσιν από της διαφθοράς του αίώνος, έτεροι δε πάlin βάλλουσι πυρκαϊάν ή εις τά ίδια αυτών πράγματα ή και εις τά των άλλων, ή και κλέπτουσιν· ή κυανθρωπία και ή λυκανθρωπία, καθ' ήν οι πάσχοντες έξομιοούνται προς κύνας ή λύκους, τρέφουσι τά μαλλία της κεφαλής και τους όνυχας, βαδίζουσι τετραποδιασί, και τινες άποσύρονται εις τά δάση ένθα ζώσιν από χόρτων και ώμων κρεάτων, εκπέμποντες συγχρόνως και κραυγές των προς ά όμοιάζουσι ζώων. Τό είδος τουτο, συχνόν εις τους άρχαίους χρόνους και τόν μέσον αίωνα, έξέλιπε σχεδόν όλοσχερώς επί των καθ' ήμας χρόνων. Τοιαύτα τά κυριώδεστερα άτυχήματα της άνθρωπίνης διανοίας, και αι κυριώδεις μορφαί της διαφόρου μανίας.

Τά άτυχή όμως ταυτα πλάσματα κατά τάς προμνηθείσας άνωτέρω άπορράδας εκείνας· έποχάς δέν έθεωρούντο ως πάσχοντα εκ νευρώσεων ή ως παράφρονες, άλλ' έ-

φρόνουν μάλιστα ότι τó κακόν παρά τοίς τοιοῦτοις είχε την έδραν του έν τη ψυχή, μεταξύ δε ψυχής και σώματος ουδέν κοινόν ύπηρχεν, άλλά κακοποιόν ήν τó πνεύμα τó προσβαλλον αυτούς· ήσαν, έλεγον, δαιμονισμένοι, ήσαν αίτιοι της δυστυχίας των άλλων ανθρώπων, και διά τουτο έθεωρούντο ως παρά Θεού καταδικασμένοι, ή μάγοι, ους ώφειλον να έξαλείψωσιν από προσώπου της γής. Έντεῦθεν λοιπόν τά βασανιστήρια, αι τιμωρίαί και αυται αι πυραι άπετέλουν την ριζικήν αυτών θεραπείαν. Περιφανείς δε εισίν έν τη ιστορία αι διαδικασίαι, δι' ών καταδικάζοντο εις την έσχάτην ποινήν εκατοντάδες και χιλιάδες τοιοῦτων άτυχών όντων. Έν μιξ μόνη της Ιταλίας επαρχία, έν Τοσκάνη, καταδικάζοντο κατ' έτος επί του 16ου αίώνος εις την πειράν πλείονες των χιλίων δαιμονισμένων, και πώζονται εισέτι προς αίσχος της δικαιοσύνης πᾶσαι αι δικαστικαί αποφάσεις της αίματηράς εκείνης σελίδος της ιστορίας του θρησκευτικού φανατισμού και της άνθρωπίνης τυφλώσεως. Καί όμως, ει και λυπηρόν ειπείν, πολλοί έξοχοι νόες των ζοφερών εκείνων χρόνων, ύτινες μεγάλης απήλαυον φήμης έν ταις επιστήμαις, ό Άμβρόσιος Παρè, ό Ροδέν, ό Πίκοι, ό Φερνέλ, παρασυρόμενοι υπό του ρεύματος των ιδεών του αίώνος αυτών, παρεδέχοντο τόν σωρόν των πεπλανημένων τούτων ιδεών, και έδιδον ει· αυτάς κύρος επιστημονικόν. Έν τούτοις υπέφωσκεν εκ διαλειμμάτων και τις ακτίς ύπέρ των άναξιοπαθούντων άτυχών εκείνων όντων. Αί φωναί του Γουίτρου, του Πόρτα, του Μοντεγνίου, του Γριλλάνδου, άνοψούντο κατά των βαρβαροτήτων τούτων, επικαλούμενοι τά άπαράγραπτα δίκαια της προσβαλλομένης ανθρωπότητος, και τους άγράφους μόν, άλλ' άδίδους της συνειδήσεως νόμους. Τέλος αι φιλόανθρωποι αυται και δίκαιαι ιδέαι προϊόντος του χρόνου έπεξετάθησαν άείποτε περισσότερον, και μολοντί αι επίδημικαί εκείναι παραφροσύναι του 16ου και 17ου αίώνος έξηκολούθουν και κατὰ τόν παρελθόντα αίωνα, ως άπο-

δεικνύουσιν οι σπασμοδικοί του άγίου Μεδάρδου, οι τρέμοντες της Κεβένης, ή ύστερομανία της Ούγγαρίας και Πολωνίας, άλλ' όμως εις τάς νόσους ταύτας άπεδόθη τó προσήκον αυταις μέρος, και οι άτυχείς εκείνοι άνθρωποι άνεγνωρίσθησαν ως πάσχοντες εκ διατεταραγμένης διανοίας, ως παράφρονες.

Άλλά και επί της θεραπείας των παραφρόνων έπεκράτει πάντοτε ή παχυλωτέρα άμάθεια, άν όχι και ή βαρβαρότης, και ήρηξοτο όμως θεραπεία κτηνώδης, ή της βεβαιασμένης περιστολής. Αύ· η δε είναι ή έποχή καθ' ήν οι παντός είδους παράφρονες έκρατούντο έγκεκλεισμένοι κατὰ συνέχειαν, έπισεσωρευμένοι ώσει κτήνη έν τοίς χειροτέροις και ρυπαρωτέροις των νοσοκομείων τόποις, δεδεμένοι σχοινοίς, άλύοσαι περιβεβλημένοι και μάστιγι τυπτόμενοι. Εις τó φρενοκομείον του έν τη μεσημβρινή της Ιταλίας άκρα, του Ρηγίου, διατηρείται μέχρι των καθ' ήμας χρόνων ως ιστορικόν μνημείον της άμαθείας ουχι μεμακρυσμένης άφ' ήμων έποχής, θλιβερά τις σειρά των παραδοζοτέρων συνεκτικών όργάνων, άτινα παριστάνουσιν εις τόν θεατήν τόν τρόπον άν έδοκίμαζον οι παράφρονες κρατούμενοι ως θηρία, και τόν τρόπον συγχρόνως δι' ου ήγωνίζοντο να δαμάσωσιν αυτούς. Και έν τούτοις από πολλών αίώνων, έν μιξ της γής γωνία ή φιλανθρωπία άνίδρυσσε την έαυτής βασιλείαν ύπέρ των δυστυχών τούτων όντων, και άφειδώς προέδραμε της επιστήμης. Έν τινι χωρίω του Βελγίου, Ghel καλουμένου, πτωχοί χωρικοί διατηρούσι προς θεραπείαν έντός των οικιών και των οικογενειών αυτών τους άτυχείς παράφρονες, ύτινες, μετέχοντες του βίου, των εργασιών, και των οικιακών εύθυμιών των φιλοζενούντων αυτούς, γίνονται άξιοι της τοσαύτης έμπιστοσύνης και χριστιανικής αγάπης. Έν τη ήσύχω εκείνη γωνία ή φιλανθρωπία, τó θρησκευτικόν και άδελφικόν αίσθημα, ποιαιτην έποίησαντο πρόδοον, ώστε ή επιστήμη και τήμερον έτι, και περ άναγνωρίζουσα τάς ώφελείας του

θεραπευτικού εκείνου συστήματος του εκει επικρατούντος από τοσοῦτου χρόνου, μένει πάντοτε άμφιρόπης εις τó παραδέξασθαι αυτό ως βοήθημα λίαν ριζικόν έν τη έφαρμογή αυτου.

Έν τούτοις ή μεγάλη άνάπτυξις του ανθρώπινου λογικού, ήτις συνέβη ως έποχή άξιομνημόνευτος περί τά πέλη του παρελθόντος αίώνος, άνοψούσα τó σέβας προς την έλευθερίαν εκάστου, και άνεγείρουσα την ιδέαν της ανθρωπίνης άξίας, δέν ήδύνατο ίνα μή διαχύση τά εύεργετικά αυτης άποτελέσματα και επί της όζήτηρας θέσεως των παραφρόνων, διά της συστάσεως ειδικών νοσοκομείων, ή φρενοκομείων έχόντων τó σύστημα της πραότητος και της λογικής θεραπείας. Πρώτον δε τοιοῦτο καθίδρυμα άνηγέρθη, Κύριοι, έν τη Φλωρεντία, και πρώτος φρενολόγος έγένετο ό Ιταλός Βικέντιος Κιαρίνης, μετά τουτον ό Πινέλ έν Γαλλία, ό Λαγκερμάν έν Γερμανία, και ό Τούν έν Άγγλία, ύτινες ακολουθούντες την επιστημονικήν ταύτην αναμόρφωσιν, ήλευθέρωσαν τους παράφρονες από των άλύσεων, από των σιδηρών κλουβίων, και από της μάστιγος, και μετέφερον αυτούς εις τόν έλεύθερον άέρα, εις τó φώς της ήμέρας, εις την εύεργετικήν εργασία, εις την ζωοποιόν αγάπην, και καθιστώντες αυτούς άντικείμενοι άδιαλείπτων σπουδών, νέαν έθεμελίωσαν επιστήμην, ή μάλλον νέον της ίατρικης κλάδου, την ψυχοιατρείαν. Έντός δε των τριών τετάρτων του παρόντος αίώνος, ή ψυχοιατρεία μεγάλας έποιήσατο προόδους και άνεκτήσατο ούτω την λαμπροτέραν δόξαν έφ' ής δύναται να καυχάται ό παρών αίών, καθόσον ή μόν διανοητική θεραπεία άνωτέρα έστί της σωματικής θεραπείας, ό δε διανοητικός θάνατος οικτρότερος του φυσικού θανάτου. Περ' ήμιν άτυχώς ουδέν εισέτι έγείρεται τοιοῦτον ειδικόν νοσοκομείον, οι δε παράφρονες ή γίνονται άντικείμενον γέλωτος και κινήσ διασκεδάσεως, ή έγκλείονται έντός προνομιούχων τινών εκκλησιών ή και μονών, τηκόμενοι εις παρατεταμένης νηστείας

ἐξασθενίζουσας ἔτι μᾶλλον τὴν διάνοιαν, καὶ εὐκτατοὶ τοῖς ἀτυχέσι πλάσμασιν εἰμὴ τύχῃσι καὶ ἰσρέως δεισιδάιμονος καὶ ἀμαθοῦς καταμετροῦντος τὴν μάλιστα! Ἐν τῇ Δύσει σήμερον, ἐνθα ἄπλετοι διαχέονται αἱ εὐεργετικαὶ ἰδέαι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν φώτων, ὡς ἄλλοτε καὶ παρ' ἡμῖν διεχέοντο, ἐνθα πεφωτισμένοι κυβερνήσεις περὶ πάντων μεριμνῶσιν, ὁ πρῶτος ὄρος τῆς θεραπείας τῶν παραφρονῶν ἀπορρέει ἐκ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξίαν, ἡ δὲ ἀγαθοποιὸς ἀνακούφισις τῆς σπουδαιότερας τῶν ἀνθρωπίνων δυστυχιῶν εἶναι τὸ δραστηριώτερον θεραπευτικὸν βοήθημα, οὕτινος μέρη ἀπαρτίζουσιν ἡ ἐργασία, ἡ τάξις, ἡ διδασκαλία, ἡ ἀγροτική διαμονή, ἡ ἀνάλογος ἀνάπαυσις, ἡ σοφῶς διατεταγμένη ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐναρμόνιος μουσικὴ καὶ ἄλλα. Τὰ δὲ φιλάνθρωπα ταῦτα καὶ εὐγενῆ καθιδρύματα ἀνεγείρονται κατὰ προτίμησιν εἰς τοὺς μᾶλλον κεκαλλιεργημένους τόπους, ἐν περιάπτωσι πεδιάσι, πρὸς πλείονα ἐπιτυχίαν τοῦ φιλανθρώπου καὶ εὐγενοῦς σκοποῦ.

Πλὴν τούτων ἀπάντων ἡ ψυχοιατρεία προϋτίθεται καὶ ἐτέραν ὁμοίως ὑψηλὴν καὶ εὐεργετικὴν ἀποστολήν, ἥτις, εἰ καὶ δὲν ἐξετιμήθη δεόντως ὑπὸ τῆς δημοσίου γνώμης, ἀλλ' ὅμως ἀριθμεῖ εὐτυχῶς οὐχὶ ὀλίγους θριάμβους ἀπέναντι τῶν πολλῶν προσκομμάτων, πρὸς ἃ ὤφειλεν ἵνα παλαίσῃ. Ἐὰν ἄλλοτε ὁ θρησκευτικὸς φανατισμὸς καὶ ἡ δεισιδαιμονία ἐθεώρουν ὡς ἐνόχους πλείστους ἐκ τῶν παραφρονῶν ἐν ἐποχῇ πλεισιεστέρᾳ ἡμῖν, οὐχ' ἦπτον καὶ ἡ τῶν δικαστῶν ἄγνοια ἐπὶ τινῶν μορφῶν τῆς διανοητικῆς νόσου ἢ τῆς μανίας, πολλὴν ἐχουσῶν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἐγκλημα, καὶ τοιαύτας μορφὰς ἀνεφέρομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἐξελάμβανε τὰς διαδηλώσεις τῆς νόσου ἐκείνης ὡς πράξεις ἐγκληματικὰς, τιμωρητέας ὑπὸ τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Νῦν δὲ ἡ ψυχοιατρεία σπουδάσα καὶ ἀναλύσασα τὰς νοεράς ἐκείνας μορφὰς, καὶ μάλιστα τὰς πρὸς ἀνωποκτανίαν ῥεπούσας, ἐχαρκτήρισεν αὐτάς ὡς τοιαύτας, καὶ ὕψωτε τὴν φωνὴν

αὐτῆς ἀρχειοῦσα ἀπὸ τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ ἀποστέλλουσα εἰς τὰς ἐπισκέψεις τοῦ ἱατροῦ ἀνθρώπου οὐδὲν ἕτερον ὄντας ἢ ἀσθενεῖς. Ἡ εὐγενὴς αὕτη ὑπηρεσία ἀνήκει σήμερον εἰς τὸν ψυχοιατρὸν, ὅστις ἐφθάσεν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς πάλης τοῦ νεωτερισμοῦ κατὰ τῆς παλαιᾶς παραδόσεως, καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα τῆς ψυχοιατρείας κατακτῶσι χῶρον καὶ μεταξὺ τῶν νομομαθῶν, διότι τὰ παρ' αὐτῆς τεθέντα ζητήματα, καὶ τοῖ μὴ γινόμενα πάντοτε παραδεκτά, οὐχ' ἦπτον ὅμως ἤρξαντο λαμβανόμενα ὑπὸ σπουδαίαν ἐξέτασιν, παρ' ἄλλων μὲν προσβαλλόμενα, παρ' ἄλλων δὲ ὑπερασπιζόμενα, τοῦθ' ὀπερ γίνεται εἰς πᾶσαν καινοφανῆ ἰδέαν, καὶ ὁ ψυχοιατρὸς σήμερον προσκαλεῖται εἰς τὰ δικαστήρια κατὰ περιστάσεις περὶ ὧν ἄλλοτε οὔτε κἀν ἀμφιβολίαν ἠδύνατο ἵνα ἐκφέρει, ἀλλ' ἡ παρούσα ἀμφιβολία μετατρέπεται τὴν ἐπαύριον εἰς γνώμην καὶ πεποίθησιν. Ὅπως δὲ ἴσως παρήγορον ἐστὶν ὅτι βλέπομεν σήμερον τὴν νομοθεσίαν ἐπιζητούσαν τὴν συμβουλήν καὶ τὴν βοήθειαν τῆς ψυχοιατρείας.

Ἡ ἐπιστήμη ὅμως αὕτη ἐτόλμησεν ἵνα ποιήσῃται καὶ ἐν προσέτι πρὸς τὰ πρόσωβήματα, τὸ καταφρονῆσαι καὶ αὐτὸ τὸ δυσχερέστερον τῶν ζητημάτων, τὸ τοῦ ἐγκαλήματος, οὐχὶ πλέον ἐπὶ τῶν παραφρονῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκληματούντων μὲν, ἀλλ' ὑγείων κατὰ τὰς φρένας ἀνθρώπων, διάκρισιν ποιήσασα ἀναμέσον τοῦ ἐγκλήματος καὶ τοῦ ἐγκληματίου, καὶ ἐκεῖνο μὲν θεωρήσασα ὡς γεγονός τοῦ ἠθικοῦ βίου, τοῦτον δὲ ὡς διαφορὰν τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους, πεπρωτισμένου μετὰ διαφορῶν ἠθικῶν ιδιοτήτων. Οἱ νομοθέται, ἐν παραδείγματι, ὑπ' ὅψιν λαβόντες ὡς πρὸς τὴν ποινὴν τοῦ ἐνόχου τοσαύτας ἐλαφρυντικὰς τοῦ ἐγκλήματος περιπτώσεις, οἷον τὴν ἡλικίαν, τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον ἐν οἷς ζῆ, τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς διανοητικότητος αὐτοῦ, παρέδραμον αὐτὰ τὰ κινούντα πρὸς τὸ ἐγκληματεῖν αἰτία, πρὸς ἃ φέρονται οἱ ἄνθρωποι ὠθούμενοι ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς φωνῆς

τῆς αἰσθητικῆς καὶ ὁργανικῆς αὐτῶν ἐντυπώσεως, κατὰ τὴν διαφορὰν ἠθικὴν διάθεσιν τῶν ἑαυτῶν κράσεων. Τίς δικαστὴς δύναται νὰ πιστεύῃ ἐν τῇ συνειδήσει αὐτοῦ, ὅτι ὁμοίως ἐλεύθερος εἶναι εἰς τὸ πράττειν τὸ αὐτὸ ἐγκλημα δι' αἰφνίδιον τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ νοῦ ὁρμῆν ὁ τῆς αἱματώδους νευρικῆς κράσεως καὶ ὁ τῆς χοληρικο-νευρικῆς, οἷτινες εἰσὶν ὅλως ὁρμῆ καὶ πῦρ εἰς τὰς ἐαυτῶν πράξεις καὶ ἐνεργείας, καὶ ὁ τῆς λευκοματώδους κράσεως ἄνθρωπος, φύσει πρᾶος καὶ παθητικὸς, καὶ ὁ δυσκίνητος καὶ δειλὸς λυμφαιτικὸς, οἷτινες ὀλιγώτερον τῶν ἄλλων δεσπόζονται καὶ παρασύρονται ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τοῦ αἰσθητικῆτος, ὄντες ἐν γένει μᾶλλον κύριοι ἑαυτῶν, καὶ περισσότερον συνειδότες τὰς ἑαυτῶν πράξεις ἀπέκνυται τῆς αἰφνυδιότητος τῶν κινούντων αὐτοῦ αἰτίων;

Καὶ αὕτη δὲ ἡ βραδεία ἐπέμβασις τῶν ψυχοιατρῶν εἰς τὸ δυσχερές καὶ σπουδαῖον διὰ τὴν κοινωνίαν ἀντικείμενον τοῦτο, πολλὰς διήγειρε κατὰ πρῶτον ἐπαιτιάσεις, καὶ προσεκάλεσε κατ' αὐτῶν καὶ τὴν κατηγορίαν, ὅτι προτίθενται ἵνα ἀθωώσωσι πᾶν ἐγκλημα, καὶ ὑποτάξωσιν ὑφ' ἑαυτοῦ πᾶσαν δικαστικὴν καὶ ἠθικὴν τῆς κοινωνίας τάξιν. Εἰς τὰς ἀδίκους ταύτας κατηγορίας ἡ καλλιτέρα ἀπάντησις ἐκάστου ψυχοιατροῦ εἶναι αὕτη: ὅτι δι' ἕκαστον νομισθέντα ὡς ἐγκληματίαν, καὶ τὸν ὁποῖον ἡ ψυχοιατρεία ἀνεγνώρισεν ὡς παράφρονα, αὕτη ἡ ἰδίᾳ πάντοτε ἀπήτησε καὶ ἀπαιτεῖ κηδεμονικὰς ἐγγυήσεις ὑπὲρ τῆς κοινωνίας, ἐγγυήσεις μάλιστα αὐστηροτέρας καὶ διαρκεστεράς τῶν ὅσων ὁ ποινικὸς νόμος δύναται νὰ προσφέρῃ· διότι ἡ ἐπιστήμη ἐκήρυξεν ἤδη ὅτι αἱ νοσεραὶ ἐκεῖναι μορφαί, ὅσαι ὑπενδύονται τὴν πρὸς τὸ ἐγκληματεῖν ῥοπήν, εἰσὶν αἱ δυσκολώτεραι πρὸς θεραπείαν, αἱ ἐπιρρέπεστεραι εἰς τὰς ὑποτροπιάσεις, καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν ἀτυχῶν τούτων ὄντων ἀπὸ τῆς κοινωνίας δεόν ἵνα ἦ διαρκέστερος καὶ διὰ μειζόνων προφυλάξεων περιβεβλημένος, ἢ ὅ,τι ὁ ποινικὸς νόμος δύναται νὰ ἐπιβάλῃ διὰ τῶν ποινικῶν

αὐτοῦ διατάξεων.

Εἰ δὲ καὶ ὁ ἱατρὸς συχνάκις προσκαλεῖται ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, καὶ μετὰ σεβασμοῦ ἀκροάζονται ἐπὶ πολλῶν χειρουργικῶν, μαιευτικῶν, καὶ τοξολογικῶν ζητημάτων, ὁ ψυχοιατρὸς μέχρι τοῦδε σπανιώτερον προσκαλεῖται καὶ δυσκολώτερον εἰσκαλούεται· ἀλλ' ἐλεύσεται ἡμερ, καθ' ὅν ἡ πρόδοσις αὐτῆς θέλει ἐπιβάλλει ὀριστικῶς τὰ συμπεράσματα καὶ τὰς γνώμας αὐτῆς εἰς τὰς γνώμας τῶν νομομαθῶν.

Ἀπηγγέθη ἐν τῷ Συλλόγῳ «ἡ Ὁμόνοια»
Λῆμνος τὴν 20 Ἰουλίου 1877.

Εὐάγγελος Ἐμμανουήλ.

Ἡ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ.

Παρερρέθη πρὸ τινῶν μηνῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς ἱατροῦ Ἰταλοῦ ὅστις μὲ προσεκάλεσεν ἵνα ἴδω τὰς διαφορὰς ἀσκήσεις τῶν πτηνῶν.

« Ἡ ἱατρικὴ δὲν προώδευσε, μοι λέγει, δὲν ἐπιτυγχάνομεν εἰς τὴν θεραπείαν τῶν νόσων τοσοῦτον ὅσον οἱ πρὸ τινῶν χιλιάδων ἔτων ἱατροί. Διὰ νὰ ἀντισταθμίσω τὴν κατὰστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων, προσπαθῶ πάσαις δυνάμεσιν νὰ ἀποσπάσω τὴν προσοχὴν τῶν πελατῶν μου ἀπὸ τὰ νοσήματα καὶ τὰς ἀδυναμίας των εἰς ἃ ἡ ἐπιστήμη δὲν ἰσχύει τοσοῦτον. Ἡ παραπλάνησις τοῦ νοῦ τῶν νοσοῦντων, μετὰ τῆς δεούσης γεννομένη ἐφαρμογῆς, εἶναι εἰς τῶν οὐσιωδεστέρων νόμων τῆς υγιεινῆς, ἀπαραίτητον μέσον εἰς πολλὰς θεραπείας, καὶ ἐνίοτε ὡς τὸ εἰδικώτερον φάρμακον παρὰ πολλῶν ἐμπεύρων ἱατρῶν ἀναδείκνυται. » Οἱ προσκεκλημένοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦμην καὶ ἐγώ, ἦσαν ἅπαντες πελάται τοῦ ἱατροῦ.

Ἐπὶ μιᾶς τραπέζης ἦν τεθειμένον λαμπρὸν κλωβίον, εὐρύχωρον, σχήματος σκηνῆς ἀγροτικῆς. Το κλωβίον ἦν διηρημένον διὰ διαφραγμάτων ἀποτελούντων ὀκτώ δωμάτια, ἱκανῶς εὐρέα ἵνα τὸ πτηνὸν δύναται

προσοχήν μας, ἤρξατο νὰ ἐκβάλλῃ ἐκ τοῦ εὐκάμπτου καὶ λιγυροφθόγγου λαρυγγίου του τοὺς μελωδικωτέρους ἤχους. Ἀκολούθως ἐρίφθη ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ διδασκάλου του, συνστάλῃ ἐντὸς τοῦ κοίλου τῆς παλάμης καὶ ἀφοῦ ἐκάλυψεν αὐτὸ διὰ τῆς ἀριστερᾶς του ἐπὶ τινὰ στιγμὴν μᾶς τὸ ἔδειξεν ἀκολούθως ἐντελῶς ἀποκεκοιμημένον.

Εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην τοῦ ὕπνου ὁ ἰατρὸς μὲ ὑπερώσεως νὰ σκεφθῶ δι' ἐκεῖνο εἰς ὃ εἶχον ζωηρὸν ἐνδιαφέρον νὰ μάθω κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τοῦ μαγικοῦ ὕπνου. Τελειωθείσης τῆς σκέψεώς μου, τὸ πτηνὸν αἴφνης ἐπέταξεν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου αὐτοῦ, ἐνθεν ἔρριψε μετ' ἐνεργείας χαρτίον ἐφ' οὗ ὑπῆρχε φράσις τις ἥτις ἀκριβῶς συνέπιπτε μὲ τινὰ γεγονότα ἃ τὴν ἀκόλουθον ἔμαθον διὰ τοῦ ταχυδρομείου.

Τὸ πτηνὸν δίδον μοι τὴν ἀπάντησίν του ἵνα ἀναγνώσω μὲ παρετήρη μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος, τονίζον συνάμα τὰ ἐκφραστικώτερα μέλη. Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ μικρὸς οὗτος ψαλμωδὸς ἤθελε μὲ προσηλυτίσει εἰς τὰ δόγματά του ἐὰν κατενόουν τὴν γλώσσάν του. Ἡ γλῶσσα καὶ ἐνοουσιώδης διάθεσις τοῦ πτηνοῦ τούτου, ἥτις ἠδύνατο νὰ μαλάξῃ καὶ τὰς σκληροτέρας καρδίαις, ἐπ' ἐμὲ ἐπροξένησε μαγνητικὴν ἐντύπωσιν.

Εἰς τὸ μέλλον ἄρα γε ἡ ἐπιστήμη δὲν θὰ δυνήσῃ νὰ πλουτισθῇ θέτουσα εἰς σχετικωτέραν ἀναφορὰν τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὰ πτηνὰ, ἅτινα τῷ εἶναι τοσοῦτον συμπαθῆ; Ὁ ἰατρὸς τὸ ἐλπίζει!

Βλέπων τις τὴν μικρὰν ταύτην ἀγέλην οὕτω καλῶς διηυθετημένην, δύναται βεβαίως νὰ ἐννοήσῃ εἰς ὁποίας δοκιμασίας ὑπεβλήθησαν τὰ μικρὰ ταῦτα ὄντα καὶ ὁποῖους ἀγῶνας κατέβαλεν ὁ ἀκάματος οὗτος ἰατρὸς ὅστις εἶναι ἄξιος παντὸς ἐπαίνου.

Διατίθεται τις οὕτως βλέπων τοὺς μικροῦς τούτους ἠθοποιούς ὡς ὅταν βλέπῃ χαδευμένα παιδία λαμβάνοντα ὕφος πεισματῶδες καὶ χλευάζοντα τοὺς διδασκάλους των δι' ἀπειθειῶν ἀληθῶς σκανδαλωδῶν. Ἡ καλὴ ὁμῶς κατάστασις, ἡ εὐχάριστος διά-

θεσις τῶν περωτῶν τούτων μίμων, μαρτυροῦσιν ἱκανῶς τὴν ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ διευθυντοῦ των, τοῦ δόκτορος Πανίνη (Panini).

Τῷ ὄντι θαυμάζει τις βλέπων τὴν ἀβυσσὸν τῶν ἐν τῇ φύσει μυστηρίων καὶ ζηλεύει τοὺς μεταγενεστέρους, οἵτινες θὰ ἦ·αι ἴσως εὐτυχέστεροι ἡμῶν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἀνεξαντλήτου φύσεως, καὶ θὰ ἴδῃ ἴσως πολλὰ ζητήματα ἄλυτα καὶ ἀκατάληπτα εἰς ἡμᾶς καθιστάμενα δημῶδη καὶ ὑπὸ παιδίων καταληπτά!

Ὅποιον ὁ ἀνθρώπινος νοῦς!

Μετάφρασις Σ. Γεωργιάδη.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΩΝ ΓΕΝΟΥΗΝΣΙΩΝ.

(Συνέχεια).

Ἡ ἄλυσις τῆς Καισαρείας κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους θησαυροῦ ἄλλως πολυτίμου (1), τοῦ περιφήμου ἁγίου Πινακίου (Saint Graal), ὃπερ κατὰ τὸν μεσαιῶνα τοσοῦτον ἐψησχόλησε τὴν φαντασίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὃπερ ἀνακαλεῖ συγχρόνως εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων τὸ μαρτύριον Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ καὶ τὰς μάλλον ἀξισημειώτους σκηνὰς τῶν Παθῶν. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Τύρου ἀναφέρει ὅτι τὸ ἱερὸν Πινάκιον, ὃπερ εὑρέθη ἐν τοῖς λαφύροις, ἐξετιμήθη ἀντὶ πολλῶν χρημάτων καὶ ὅτι οἱ Γενουήνσιοι ἐζήτησαν αὐτὸ διὰ τὴν ἐκκλησίαν των, ἧς ἔμελλε νὰ ἦναι τὸ ὄραιότερον κόσμημα. «Σήμερον, λέγει ὁ ἱεράρχης, συνελθούσιν νὰ δεικνύωσιν αὐτὸ ὡς θαυμασίον τι εἰς τοὺς σημαίνοντας ἀνθρώπους ὅσοι διέρχονται διὰ τῆς πόλεως των καὶ ἐπιμένου-

(1) Ἀρχαία ἐπιγραφή τῆς Γενούης λέγει ὅτι ἡ πόλις αὕτη κατέχει δύο θησαυροὺς ἐπίσης ἀνεκτιμήτους, τὴν τράπεζαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸ ἱερὸν Πινάκιον, συμφωνίαν ἰδεῶν λίαν χαρακτηριστικῶν.

αι πιστοποιούντες ὅτι τὸ Πινάκιον τοῦτο εἶναι ἐκ σμαράγδου, διότι τούτου τὸ χρῶμα ἔχει.

Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Γενούης (1), ὁ διάσημος Ἰακώβος de Varagine (2), ὁ ἐθνικὸς ιστοριογράφος καὶ ἐνταυτῷ συντάκτης συναξαρίων, εὑρε τὴν ἐρμηνείαν ταύτην λίαν ἀπλῆν. Ὁ συγγραφεὺς τῶν Γενοησιῶν Χρονικῶν (3) καὶ τοῦ χρυσοῦ συναξαρίου (Historia Lombardica seu Legenda sancta) ὑποθετεῖ ὅτι κατὰ τὴν λαφυραγωγίαν τῆς Καισαρείας διήρσαν τὰ λάφυρα εἰς τρεῖς μερίδας ἰσῆς ἀξίας, ἕτοι τὴν πόλιν, τὰ πλούτη καὶ τὸ ἱερὸν Πινάκιον, ὃπερ εὐτυχῶς ἔλαχεν εἰς τοὺς Γενουηνοὺς. Ἡ περιγραφή αὕτη μόλις παρέχει ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου δι' οὗ ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας τῶν Γενουησιῶν παραμορφῶναι τὰ συμβάντα προκειμένου περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας. Τὸ βιβλίον του, ὃπερ ἀπῆλαυσεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ φήμας τόσον μεγάλαις ὥστε δυνάτον εἶπεν ὅτι ἦν ἡ ἱερὰ Γραφή τοῦ μεσαιῶνος, ἀποδεικνύει διὰ τίνος ἐκτάκτου τρόπου τὸ θετικὸν πνεῦμα ἔθρους ἐμπόρων δύναται νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν ἔξαψιν τῶν πνευματικῶν. Ἡ Ἀγγλία πολλάκις παρέσχε τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν. Ὁ ἐξ ἐμπόρων οὗτος λαὸς καταληρθεὶς ὑπὸ θεολογίας πολλάκις εἶδεν ἀναφουμένους εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ζηλωτᾶς ἐνθέρμου, οἵτινες παρῆσαν τὰ πλήθη, οἳοὶ ὁ ἰδρυτὴς τῆς αἵρέσεως τῶν Κουακέρων, ὁ ὑποδηματοποιὸς Φόξ, ὁ Οὔεσλυ (Wesley), ὁ ἰδρυτὴς τῆς καὶ νῦν τόσον δημοφιλοῦς αἵρέσεως τῶν μεθόδιστῶν. Γνωστὴ τυγχάνει ἡ ἐπιτυχία ἣν ἔσχον παρὰ τοῖς Ἀγγλοσάξωσι τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν αἱ ἀποκαλύψεις τῶν Μορμόνων καὶ τῶν Πνευματιστῶν (Spiritists).

(1) Οἱ Γενουήνσιοι ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν μακάριον Ἰακώβον ἐκ Varazzo. Ἴδε Κανάλε III, 376.

(2) Ἐγεννήθη εἰς Varazzo ἐν Γενοβιζιάτῳ κατὰ τὸ 1230.

(3) Ἴδε Μουρατόρη, *Per. italic scrip.* I. IX.

Ὁ Ἀλθροούερος, ὅστις δῶρα ἐν ταῖς περιπηγῆσαι μίαν τῶν πηγῶν τῆς ἀπιστίας, ἐμεγαλοποιεῖ ἄρα τὴν ἐπιροὴν ἣν δύναται νὰ προκαλέσῃ ἡ παραβολὴ τῶν θρησκευτικῶν συστημάτων. Βεβαίως, τὰ πνευματικὰ τέκνα τοῦ Ἰακώβου de Varagine ἀρκετὰ εἶχον περιηγηθῆ. Εἶδον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἄλλα ἥθη καὶ ἄλλας ἰδέας ἄλλ' ἢ ἐμπιστοσύνη δι' ἧς παρεδέχθησαν τὰς τόσον συνεχῶς μυστικὰς (mystiques) διηγήσεις τῆς Λομβαρδικῆς ἱστορίας ἀποδεικνύει ἀρκούντως ὅτι εἶχον διαμενεῖν ἐνθερμοὶ καθολικοὶ. Τὸ συναξάριον τοῦ Πινακίου ὅπως διηγείται αὐτὸ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν μαρτυρεῖ ὅτι ἐπίστευεν οὗτος ὅτι διετέλουν ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν προσβολῶν τοῦ σκεπτικισμοῦ. Κατὰ τὸν ἀρχαῖον δομινικάνον, τὸ ἅγιον Πινάκιον εἶναι ἔργον θεῖον, σύγχρονον τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου (1). Ἡ κεφαλὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἐτέθη ἐν αὐτῷ ὅτε παρουσιάσθη τῷ τετάρτῳ τῆς Γαλιλαίας, Ἡρώδῃ Ἀντίπα' ἐχρησίμευσεν δὲ τῷ Σωτήρι ὅτε ἐτέλεσε τὸ τελευταῖον Πάσχα καὶ ὁ Νικόδημος ἐν αὐτῷ συνήγαγε τὸ αἷμα του κατὰ τὴν ἐκ τοῦ σταυροῦ κατάβασιν.

Τὸ ἱερὸν Πινάκιον διετηρήθη ἐν Γενούᾳ μετ' ἐπιμελείας ἀξίας ἀντικειμένου οὕτω θαυμασίου ἐφυλάσσετο δὲ ἐν τῇ μητροπολιτικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Λαυρεντίου (San-Lorenzo) εἰς σιδηρῶν σκευοφυλάκιον, οὗ τὴν κλεῖδα μόνον ὁ ἐφημέριος εἶχεν. Ἀπαξ τοῦ ἔτους εδείκνυον αὐτὸ εἰς τοὺς πιστοὺς, ἱερεὺς δὲ ἰστάμενος ἐπὶ ὑψηλοῦ μέρους ἐκράτει τὸ Πινάκιον διὰ ταινίας καὶ περὶξ αὐτοῦ ἦσαν τεταγμένοι οἱ ἱππῶται *clavigeri*, οἱ τὴν φύλαξιν ἐπιτετραμμένοι. Διὰ τινος νόμου καὶ εἰς θάνατον κατεδικάζετο, κατὰ τινὰς περιπτώσεις, ὁ ἐγγίζων τὸ Πινάκιον διὰ χρυσοῦ, ἀργύρου, κοραλλίου, λίθων (1871) ἄσπως, ἔλεγεν ὁ νόμος, ἐμποδισθῶσιν οἱ περίεργοι καὶ οἱ μὴ πιστεῦ-

(1) Ἐν μεταγενεστέρῳ συγγράμματι *Τὸ θλιβερὸν Πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ*, κατὰ τὰς μελέτας τῆς ἀδελφῆς Ἐμερίχ, ἀπαντῶνται αἱ αὐταὶ θεωρίαι.

γραψεν ὁ Πάγκος καὶ εἰς ἣν συνετέλεσαν δραστήριοι ἐπιρροαὶ ἐξώθεν, ἄλλη θεωρία καταλαμβάνει τὰς φαντασίας. Ἡ Παναγία ὤφειλε ν' ἀναδειχθῆ ἐν τῶν οὐσιωδεστέρων ἐλαττηρίων τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας. Συμφώνως πρὸς τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ σκέπτεσθαι οἱ Γενουήσιοι ἔσπευον αὐτὴν δημοτελῶς κατὰ τὸν 137. αἰῶνα (1637), ἔκτοτε δὲ τὸ ἀνάκτορον τοῦ τοποτηρητοῦ της, τοῦ δόγου, προσέλαβε τὴν ἐπωνυμίαν βασιλικοῦ ἀνακτόρου, καὶ ὁ πρῶτος ἄρχων τῆς Δημοκρατίας τὴν ἡμέραν τῆς στέψώς του περιεβλήθη τὸ διάδημα καὶ τὸν μανδύαν τῶν βασιλέων. Ἀπαξ τῆς θρησκείας καὶ τῆς πολιτικῆς εἰς τοιοῦτον συγκεομένων βαθμῶν, δύνανται νὰ προκύψωσι καὶ αἱ μᾶλλον ἀπρόοπτοι περιπλοκαί. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος, θεωρῶν ἑαυτὸν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐπιμένει θέλων νὰ ὑψώσῃ τὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ θρόνον τοῦ ἄνω τοῦ θρόνου τοῦ τοποτηρητοῦ τῆς μητροπόλεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἱερεῖς (οἱ ὄντες ἀμετάθετοι), αἵτινες διώκουν τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Γενουησίων, ἐθεώρουν ἑαυτοὺς πάντοτε ἀνωτέρους τῶν ἀρχῶν αἵτινες τόσο ταχέως διεδέχοντο ἀλλήλας. Ἐν ταῖς δημοκρατικαῖς τὸ ἀσφαλὲς τοῦ ἀμεταθέτου τῶν ἀρχιερέων ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀβέβαιον τῆς θέσεως τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, ὅπερ τὸ πλείστον τοῦ χρόνου καταδικάζει τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν νὰ διαδραματίζη δευτερευόν πρόσωπον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν Ἑλβετίᾳ εἰς τὰς καθολικὰς τοπαρχίας καὶ εἰς αὐτὰς ἐτι τὰς μικτάς. Ὁ χωρικός τοῦ Galais καὶ τοῦ Saïn Γκαὶλ ἠξέουρει ὅτι ὁ δι' ἐκλογῆς διοριζόμενος ἄρχων θὰ ἐξαλειφθῆ αὐριον, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐξουσία τῶν ἐπισκόπων τῆς Σιῶν καὶ τοῦ Saïn Γκαὶλ δὲν θὰ ὑποστῶσι τὸ αὐτό.

Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ συγκεντρωτικοῦ καθολικισμοῦ δὲν χρονολογεῖται, ὡς γενικῶς πιστεύουσιν, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ τάγματος τῶν Ἰησοῦϊτῶν καὶ τῆς συνόδου τῆς Τρέντης. Ὁ μεταβαίνων εἰς Βολωνίαν εὕρισκει μνημεῖα μαρτυροῦντα ὅτι ἡ ἐπιρροὴ αὕτη ἀνάγεται εἰς ἀπωτέρους χρόνους. Μ' ὅλας

τὰς συγκεντρωτικὰς τάσεις του, ὁ καθολικισμὸς ἐπὶ πολλὸν χρόνον περιορίσθη ἐντὸς ὁρίων τινῶν. Οἱ Γιβελίνοι, ἐν Γενοῦᾳ ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ, ἠναντιοῦντο λίαν εἰς τὰς τάσεις τῶν παπῶν, ὁ δὲ τραχὺς τρόπος δι' οὗ ὁ Δάντης ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἀξιώσεων τούτων ὅλων ἀντίκειται πρὸς τὰς τάσεις αἵτινες ἐπεκράτησαν μετὰ τὴν καθολικὴν Παλιόρθωσιν. Ἀλλὰ τοῦ χρόνου προϊόντος αἱ τάσεις αὗται ἔδει νὰ ὑπερισχύωσιν εἰς τὴν χερσόνησον ἐν τῇ θρησκευτικῇ ὅπως καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ τάξει. Πρῶτος ὁ Δομινικός μετέφερεν ἐν Ἰταλίᾳ τὰς περὶ κύρους θεωρίας, αἵτινες ὄφειλον νὰ ὑπερισχύωσιν εἰς ἀπάσας τὰς καθολικὰς χώρας. Ἡ πρώτη Ἀναγέννησις, ἥς θέατρον ἀπεδείχθη τὸ πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων, ἀποτόμως ἀνεχαιτίσθη ἐν τῇ ἀναπτύξει της. Ἀλλως ἡ Ἰερὰ Ἐξέτασις οὐδέποτε ἔσχεν ἐν Ἰταλίᾳ τὴν ἀξίαν ἣν κατέκτησεν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰσπανίᾳ. Ἡ Γένουα δὲν ἐφάνη ἥτις τῆς Βενετίας εὐνοῦς πρὸς τὸν θεσμὸν αὐτόν. Ἀλλ' οἱ Λίγυρες ὄφειλον νὰ δεχθῶσιν αὐτὸν μέχρι βαθμοῦ τινος, ὅπως καὶ οἱ Βενετοί.

Ἐφ' ὅσον ὁ κανονικὸς κληρὸς ἀφῆρει πᾶσαν ἐπιρροὴν ἀπὸ τοῦ λαϊκοῦ κλήρου, ὑποχρεουμένου ν' ἀρκῆται συχνότατα εἰς τὴν λειτουργίαν παιδαγωγοῦ ἢ ἐπιμελητοῦ ἐν ταῖς μεγάλας οἰκίαις, ἡ θρησκευτικὴ συγκέντρωσις νέας ἐτέλει προόδους. Ὁ μοναχὸς ὁ ὑπὸ τοῦ πάπα κατ' εὐθείαν ἐξαρτώμενος ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ ἐπεκτείνῃ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἐξουσίαν του ἐνίοτε δὲ κατελάμβανε καὶ τὰ μεγαλύτερα ἱπουργήματα τῆς ἱεραρχίας, ὡς ὅτε ὁ δομινικανὸς Ἰάκωβος *de Varagine* ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Γενοῦας. Ἀλλ' οἱ δομινικανοὶ ἐπὶ πολλὸν εὗρον ἐν ἐτέρῳ τάγματι, τοῖς Φραγκισκανοῖς, ἐχθροπάθειαν παραλύσαν τὴν ἐπιρροὴν των. Οἱ φραγκισκανοὶ, ἀσκηταὶ ταρχοποιοὶ καὶ δημοφιλεῖς, βαρέως ἔφερον τὸν ζυγὸν ὃν ἡ δομινικανικὴ πειθαρχία ἀπεπειράτο νὰ ἐπιβάλλῃ τῷ καθολικῷ κόσμῳ. Ἐντούτοις ὅτε ὁ προτεσταντισμὸς περιέστησεν εἰς κίνδυνον καὶ αὐτὴν τὴν ὕ-

παρξιν τῆς ῥωμάνιας Ἐκκλησίας, ἐδέησεν ὅπως ἀντιμετωπίσωσι τὸν φοβερώτερον τῶν ἐχθρῶν νὰ παραδεχθῶσι πολίτευμα στρατοπέδου πολιορκουμένου ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἀξιοματικὸς Ἰσπανός, ὁ Ἰνίγκω δὲ Λογιόλα, ἄξιος διὰ τῆς πολιτικῆς ἱκανότητός του ν' ἀνήκῃ εἰς ἐποχὴν γόνιμον εἰς μεγαλοφυεῖς ἄνδρας, ἀνεδέχθη νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἔργον τοῦ Δομινίκου καὶ νὰ ἐκτελέσῃ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἔργον ὅπερ Φίλιππος ὁ Β' ἐξέτελεσεν ἐν τῇ Πολιτείᾳ (1). Ἡ ἰδρυσις τοῦ τάγματος τῶν Ἰησοῦϊτῶν, ἥτις οὐδέποτε οὐδένα ἐξελέξατο Γάλλον ὡς ἀρχηγὸν ἢ στρατηγὸν, ἐξησφάλισε τὴν ὀριστικὴν νίκην τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας (αὐτονομίαν κληθεῖσαν ἐν Γαλλίᾳ Γαλλικανισμὸς) καὶ τὸν ἀπόλυτον θρίαμβον τῆς συγκεντρώσεως ἐν τῇ θρησκευτικῇ σφαίρᾳ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΔΩΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

ΣΤΡΑΤΩΝΕΣ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑ ΕΝ ΙΣΠΑΝΙΑ.

Μία τῶν μαστίγων αἵτινες κατατρώχουσι τὴν Ἰσπανίαν εἶναι καὶ ἡ στρατολογία, ἂν κρίνῃ τις ἐκ τῆς ἀπεχθείας τῆς χώρας κατὰ τοῦ μέτρου τούτου, δικαίως δὲ ἀπεχθάνονται τὴν στρατολογίαν, ἰδίως ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ὧν ἕνεκεν πολλοὶ ἀφηρηπάγησαν ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῶν οἰκογενειῶν των, πολλοὶ δὲ μητέρες ἀπώλεσαν τὰ φίλτατα τέκνα των.

Ἡ στρατολογία ἀφαρπάζει τὸν χωρικὸν ἀπὸ τὸν ἀγρὸν, τοὺς γονεῖς καὶ τὴν ἀρραβωνιστικὴν του, κρατεῖ δ' αὐτὸν ὑπὸ τὰς σημαίας τέσσαρα ἕως ἑξέτη, μεθ' ἃ ὄφειλε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ἐφεδρείαν ἐπὶ δύο ἔτη. Ὅταν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἔ-

(1) Εἰς Γένουαν αἱ κυριώτεραι οἰκογένειαι τῶν Γιβελίνων ἦσαν οἱ Δόρια καὶ οἱ Σπινόλα. Οἱ Φιέσκη καὶ οἱ Γριμάλδαι ἦσαν Γουέλφοι.

χων συνήθως συντετριμμένον τὸ σῶμα, ὡς καὶ τὴν ψυχὴν, εὕρισκει ὅτι ἡ κόρη, ἢ ἡ γάπα, ὑπανδρεύθη μὲ ἄλλον, διότι ἐβαρύνθη περιμένουσα οἱ γονεῖς του ἐγήρασαν. Ἐν μείνῃ εἰς τὸν στρατὸν ἀνάγκη νὰ ὑπηρετήσῃ 26 ἔτη ὅπως ἀπολαύσῃ δικαίωμα εἰς εὐτελὴ σύνταξιν, ἢ ἀπορροφῶσι σχεδὸν καθ' ὄλοκληρίαν διάφοροι δαπάναι ἐγγραφῆς, κτλ. Αἱ Ἰσπαναὶ ὁμιλοῦσαι περὶ τῆς νεοσυλλεξίας λέγουσιν «Ἐἴτε αἰχμάλωτοι γίνωσιν, εἴτε μείνωσι στρατιῶται, εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτό. Περὶ τῆς ζωῆς τῶν ἀγορίων μας φροντίζουσιν ὅπως καὶ περὶ τῶν σκύλων!»

Σπαραξικάρδιος εἶναι ἡ ἀγωνία τῶν νεανίδων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κληρώσεως καὶ ἡ ἀπελπισία κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως. Δι' εἰδοποιήσεως τοιχοκολλημένης εἰς τὴν δημαρχίαν καλοῦνται ἀπαντες οἱ ἀπὸ 19 μέχρι 23 νέοι ἐν τῷ καταστήματι ταύτης ἐξαιροῦνται δὲ οἱ ἀνίκαντοι πρὸς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, τὰ στηρίγματα τῶν οἰκογενειῶν καὶ οἱ δυνάμειοι νὰ πληρώσωσι 50 ἀγγλικὰς λίρας ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῆς ὑπηρεσίας. Αἱ γυναῖκες περιμένουσιν ἐν τῇ αὐλῇ ἐνῶ ἐξάγουσι τοὺς κληρὸς ἐκ τῆς κάλπης, θρηνεύσαι καὶ ὀλοφύρομαι αἱ δυστυχεῖς γραῖται μητέρες δεόνται στρέφουσαι εἰς τοὺς μέλανας δακτύλους των τὸ κομβολόγιόν των αἱ ἀδελφαί, αἱ ἀρραβωνισμέναι ἅμα ἴδωσι τὴν κακὴν ψήφον εἰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τοῦ ἐρωμένου ὀλοφύρονται, τύλουσι τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, κυλίσονται εἰς τὴν ἄμμον καὶ ὕταν ἔλθῃ ἡ ὥρα τοῦ ἀποχωρισμοῦ . . . Ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἶδον εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τοῦ . . . δυστυχῆ νεάνιδα, ἀφοῦ ἠσπάσθη τὸν ἀρραβωνιστικὸν της, νὰ πῆσῃ κατὰ γῆς τὸσον σφοδρῶς, ὥστε ἐκ τοῦ μετώπου της ἀνέβρυσεν αἷμα τὸσον δὲ σπαραξικάρδιον ἦν τὸ θέαμα, ὥστε οἱ πλειστοὶ τῶν τὰς ἀμάξιας πληροῦντων στρατιωτῶν ἀπέστρεπον τὸ πρόσωπον ὑβρίζοντες, ὅπως κρύψωσι τὴν συγκίνησίν των, ἢ ἔδακνον τὰ σιγὰρα των ψιθυρίζοντες: «Τῆλος πάντων δὲν θ' ἀναχωρήτῃ ἡ ἀμαξο-

στοιχία ; » Ἄλλοτε εἶδον πλησίον τοῦ Andujar νέαν χωρικήν προσπάθειαν νὰ φθάσῃ τὴν ἀμαρυστοικήν ἣτις ἀπέφερε νεοσυλλέκτους· ἦν δὲ Ἰούνιος μὴν καὶ ἔτρεχεν ἀνυπόδγτος, κλαίονσα καὶ φωνάζουσα· τέλος ἐπεσεν ἐξηνητημένη.

Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς νέους, εἴτε ἐξ ἰταμότητος εἴτε ἐξ ἀδιαφορίας, ἐν γένει φαίνονται ὅλως ἀμεριμνούντες· ἄλλως, λόγῳ αἰσθήματος καὶ ἠθικῆς, αἱ Ἰσπαναὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς κοινωνικαῖς τάξεσιν εἰσὶ κατὰ πολὺ ὑπέρτεροι τῶν ἀνδρῶν. Αἱ ὑπανδρῶν σπανίως παραβαίνουν τὴν συζυγικήν πίστιν, ἐκτὸς ἂν οἱ ἄνδρες δὲν προδώσωσιν αὐτὰς, ὅτε θεωροῦν ἑαυτὰς ἀπληλαγμένας τοῦ ὄρκου των. Ὁ τῆς τιμῆς κώδικὸς των εἶναι ἀρκούντως ἀλλόκοτος, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται ὑπονοουμένως. « Ἐάν, λέγουσι, δὲν μ' ἦναι πιστὸς, οὐδ' ἐγὼ τῷ ὀφείλω πίστιν. » Σπάνιον πρᾶγμα εἶναι ἐν Ἰσπανίᾳ γυνὴ ὑπανδρῶν φιλάρεσκος ἢ νεῆνις προσποιουμένη ἔρωτα ἐκ πανουργίας· ἀγαπῶσιν εἰλικρινῶς καὶ ἄκραν δεικνύουσιν ἀφωσίωσιν καὶ εἰς ὄντα ἀνάξια.

Οἱ νεοσύλλεκτοι ὀδηγοῦνται εἰς τὸν πλησιέστερον στρατῶνα, ὅπου περιμένουσιν αὐτοὺς ἀξιωματικοὶ τοῦ μηχανικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ ἵππικοῦ, οἵτινες στρατολογοῦσι διὰ τὰ τρία ὄπλα τοὺς εὐρωστοτέρους τῶν ἀνδρῶν· οἱ λοιποὶ κατατάσσονται εἰς τὸ πεζικὸν καὶ διευθύνονται εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας ὅπου εὐρίσκονται τὰ συντάγματα των. Οἱ στρατῶνες εἰσὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑγιεῖνοι, καλῶς ὀικοδομημένοι καὶ εὐάεροι. Τὸ ἐγερτήριον σημαίνει τὸ μὲν θέρος τὴν πέμπτην ὥραν, τὸν δὲ χειμῶνα τὴν ἕκτην.

Οἱ νεοσύλλεκτοι γυμνάζονται ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης ὥρας μέχρι ἡμισείας μ. μ. καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας καὶ ἡμισείας μέχρι τῆς τετάρτης. Ὁ μισθὸς των εἶναι 5 ἀγγλικά δηνάρια καθ' ἑκάστην, ὧν 3 [2 κρατοῦνται διὰ πλουστικά, ἐπιδιορθώσεις, κτλ. Εἰς ἕκαστον νεοσύλλεκτον δίδουσι κυανόχρουν ἐπενδύτην, ἐρυθρὰ πανταλόνια, καπόταν ἐκ σάγης διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ὑποδήματα·

δις τῆς ἡμέρας τρώγουσι τὸ rancho, ζωμὸν ἐξ ὀσπρίων μὲ λίπος. Οἱ βράζοντες λέβητες μεταφέρονται εἰς τὴν αὐλήν, ἕκαστος δὲ στρατιώτης λαμβάνει τὴν μερίδα του εἰς τὸ ξύλινον πινάκιόν του καὶ τρώγει αὐτὴν ὅπου ἂν θέλῃ, καθήμενος, ἢ ὄρθιος ἢ εἰς τὰ γόνατα· οἱ πλεῖστοι ὅμως μεταβαίνουν εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ ἐσθίουσιν εἰς τὴν κλίνην των· πρὸς τούτοις ἕκαστος στρατιώτης λαμβάνει μίαν καὶ ἡμίσειαν λίτραν ἄρτου.

Τοὺς στρατιώτας μεταχειρίζονται βαναύσως. Ἐπὶ τῆς δημοκρατικῆς κυβερνήσεως τοῦ Καστελᾶρ ἀπηγορεύθη ἡ μαστίγωσις, ἀλλὰ δὲν λείπουσιν τὰ λακτίσματα καὶ γρονθοκοπήματα. Οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματικοὶ, οἵτινες εἰσὶν ἀληθῶς εὐγενεῖς, δὲν φέρονται οὕτω, πλὴν οἱ ὑπαξιωματικοὶ συνήθως συνοδεύουσιν τὰς διαταγὰς των διὰ πληγῶν, ὅπερ ἐξηγεῖ τὴν πολλάκις κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν ἐπαναληφθεῖσαν κραυγὴν. Κάτω οἱ ἀστέρεις καὶ τὰ γαλόρια.

Τὰ Ἰσπανικὰ νοσοκομεία πρό τινων ἐτῶν ἐθεωροῦντο τὰ χεῖριστα ἐν Εὐρώπῃ· πλὴν ἔκτοτε πολλὰ ἐπῆλθον βελτιώσεις καὶ ἤδη δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Ὑπάρχουσι δὲ τριῶν εἰδῶν νοσοκομεία ἐν Ἰσπανίᾳ· τὰ συντηρούμενα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, τὰ συντηρούμενα ὑπὸ τῶν δημοτικῶν συμβουλιῶν καὶ τὰ τῶν μοναχικῶν ταγμάτων· τὰ πρῶτα καὶ τὰ τελευταῖα διευθύνονται ἄριστα. Οἱ ἀσθενούντες γίνονται δεκτοὶ ἄνευ πολλῶν διατυπώσεων, περιθάλλονται δὲ ἄριστα, χάρις εἰς τὰς ἀδελφὰς τοῦ ἐλέους, αἵτινες παρέχουσι τοῖς πτωχοῖς πᾶσαν ἀνακούφισιν· ἀλλ' ὁ Ἰσπανὸς πτωχὸς ἀποστρέφεται τὸ νοσοκομεῖον, διότι κατέχει εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν τὴν ἀγάπην τῆς οἰκίας καὶ τῆς οἰκογενείας καὶ ἀγαπᾷ νὰ ὑποφέρῃ καὶ ἀποθάνῃ περὶ τῶν οἰκείων ἢ νὰ καταλείψῃ αὐτούς. Πρόσφερε εἰσιτήριον νοσοκομείου εἰς πτωχὸν καιόμενον ὑπὸ πυρετοῦ ἐν τῇ ἀθλίᾳ κλίνῃ του, θὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν καὶ θὰ σ' εἴπῃ μετ' ἑαυτοῦ: « Εὐχαριστῶ, αὐθέντα· πλὴν ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τοι-

αὐτὴν συνήθειαν. Ἐντούτοις, ἂν δὲν ἔχη οἰκογένειαν, ἢ φίλους, συγκατατίθεται νὰ μεταβῇ εἰς τὸ νοσοκομεῖον, καὶ τότε δὲν μεμφιμοιρεῖ, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς ὅτι εἶναι πολὺ εὐχαριστημένος.

Αἱ αἰθουσαι εἰσὶν ὑψηλαί, εὐρύχωροί, οἱ τοῖχοι λευκοί, αἱ κλῖναι χωρίζονται δι' αὐλαίων καὶ δὲν κείνται πλησίον ἀλλήλων· εἰς τὸν τοῖχον ὑπάρχει ἐσταυρωμένος ἄνευθεν ἑκάστου ὑποπροσκεφάλου, εἰς δὲ τὴν κλίνην κρέμαται μικρὰ πήρα, ἐν ἣ βλέπει τις σιγάρα, τεμάχιον ἄρτον, ὀπώραν. Ὅταν ὁ ἀσθενὴς πληρόνῃ 1 σελίνιον καὶ 6 δηνάρια καθ' ἑκάστην, πράγματι τυγχάνει ἀρίστης περιποιήσεως καὶ ἀπορεῖ τις βλέπων ὅτι μεθ' ὄλην τὴν κακὴν οἰκονομικὴν θέσιν τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα διατελοῦσιν εἰς εὐάεστον κατάστασιν. Αἱ συνήθειαι ἀσθένειας εἰσὶν οἱ πυρετοί, ἢ φθίσις παρὰ τοῖς ἀνδράσι καὶ παρὰ ταῖς γυναῖξι αἱ νόσοι αἵτινες εἰσὶ συνέπεια τῶν τοκετῶν.

Οἱ Ἀγγλοὶ ναῦται τῶν πολεμικῶν πλοίων ὄσοι εἰσὶν ἠναγκασμένοι νὰ νοσηλευθῶσιν εἰς νοσοκομεῖον παραλίῳ πόλεως πληρύνουσι (τὴν προηρωμὴν καταβάλλουσιν οἱ διοικηταὶ τῶν πλοίων ἢ οἱ πρόξενοι) 1 σελίνιον καὶ 8 δηνάρια ἕως 2 σελίνια τὴν ἡμέραν, σπανίως δὲ παραπονοῦνται διὰ τὴν περιποίησιν ἢ τυγχάνουσιν. Ἀπ' ἐναντίας τὰ φρενοκομεία οὐδέλω εἰσὶ καλῶς διοργανισμένα καὶ δὲν δύναται νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰ τῆς λοιπῆς Εὐρώπης. Ὀλίγιστα τοιαῦτα ὑπάρχουσι, τὸ δὲ μεγαλύτερον, τὸ τῆς Βαρκελόνης, δέχεται παράφρονας εἰκοσιῆς ἐπαρχιῶν, πλὴν οὗτοι ἠθικῶς καὶ φυσικῶς δὲν τυγχάνουσι τῆς ἀπαιτουμένης περιποιήσεως. Ἡ τροφή εἶναι ἀνεπαρκῆς, ὁ ἱματισμὸς ἄθλιος καὶ ἐν γένει ἡ ἰατρικὴ ὑπηρεσία χωλαίνει· τὰ διὰ τοὺς ἐπικινδύνους μανιώδεις μεμονωμένα δωμάτια δὲν ἔχουσι στρώματα, οὐδεμία δ' ἐργασία παρέχεται εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ἐργασθῶσιν. Ἀπαιτοῦνται πολλὰ βελτιώσεις, ἀλλ' αὐταὶ δὲν εἶναι δυνατὰ, διότι οἱ πόροι τῶν φρενοκομείων σχετικῶς εἰσὶν ἐλάχιστοι.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α'.)

Εἰς ὄλην τὴν χερσόνησον ὁ ἐργάτης κερδαίνει καθ' ἑκάστην σχεδὸν 4 σελίνιον καὶ 8 δηνάρια, περισσότερον δὲ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ καὶ τοῦ τρυγητοῦ. Οἱ εἰς τὰ μεταλλεῖα ἐργαζόμενοι κερδαίνουσι καθ' ἑκάστην 2 σελίνια καὶ 8 δηνάρια. Εἰς Καταλωνίαν οἱ ἐργαζόμενοι εἰς τὰ ἐργοστάσια ὠφελοῦνται 3 καὶ ἡμισυ σελίνια, οἱ δὲ ὑπερβαίνει 1 καὶ ἡμισυ σελίνιον.

Αἱ νέαι ἐργάζονται κυρίως εἰς τὰ ἐργοστάσια τῶν σιγάρων, ὅπου δύναται νὰ κερδαίνωσιν 4 σελίνιον καὶ 8 δηνάρια· ἀλλὰ αἱ σιγαροποιοί, αἵτινες εἰσὶν εὐεπίδοτοι καὶ ζωηροί, δὲν χαίρουσι καλὴν ὑπόληψιν· διὸ αἱ μητέρες μετὰ κόπου καὶ μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἀποφασίζουσι νὰ στέλλωσι τὰς θυγατέρας των εἰς τὰ ἐργοστάσια ταῦτα.

Ἡ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐργασία εἶναι ἐπαχθὴς καὶ ὀλίγα ἀποφέρει, πτωχὸν δ' ἐπάγγελμα εἶναι καὶ τὸ τῶν ὀπωροπωλῶν. Αἱ κατασκευάζουσι τρίχαπτα (δαντέλλας) καὶ αἱ βράπτρια ὀλίγα ὠφελοῦνται. Αἱ δεξιῶτεραι τῶν πρώτων κερδαίνουσιν ὡς ἕγγιστα 4 σελίνιον καὶ 2 δηνάρια τὴν ἡμέραν, αἱ δὲ δευτέραι, αἵτινες μένουσιν εἰς τὸ κατάστημα ἀπὸ τῆς 7 ἑωθινῆς μέχρι τῆς 7 ἑσπερινῆς ὥρας, πληρόνεται 10 δηνάρια ἄνευ τροφῆς. Ἡ κατάστασις τούτων εἶναι ἡ χειρῆστη· μόνον δὲ 4 ὥρας καιρὸν ἔχουσιν ὅπως φάγωσι καὶ δι' ἐξόδων των ὀφείλουσι ν' ἀγοράσωσι τὸ νῆμα καὶ τὰς ἀναγκαίας βελόνας. Ὀλίγα βράπτια ἐργάζονται εἰς τὰς οἰκίας μετ' ἡμερομίσθιον, διότι αἱ Ἰσπαναὶ κυρία θεωροῦσι τιμὴν των μόναι νὰ βράψωσι τὴν ἐσοτήτά των.

Αἱ τοῦ λαοῦ κόραι ἔχουσι πρὸς τούτοις τὸν πόρον νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰς οἰκίας ὡς ὑπηρετρίαι· ἀλλ' ὅταν ἦναι νέαι εἰσέρχεται μετ' αὐτῶν παρὰ τῷ κυρίῳ καὶ ἡ μήτηρ ἢ θεία ἢ ἐγγαμὸς ἀδελφὴ· διότι οὐδεμία τιμὴ κόρη ἐξέρχεται μόνη εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰσπανίας δίχως ν' ἀπολέσῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς· ὥστε ἀντὶ μιᾶς ὑπηρετρίας πρέπει νὰ προσλάβῃ τις δύο. Περὶ τούτων οὐδεμία ζητεῖται πληροφορία, ἀλλ' ἐξετάζουσι καὶ κρίνουσιν ἐκ τῶν φαινομένων,

του προσώπου και του τρόπου του δμιλείν. Μετά τινος ώρας, αν συμφωνήτωσι, μήτηρ και θυγάτηρ ἐγκαθίστανται εις τὸ μικρὸν δωμάτιόν των, ἀρκεῖ νὰ περιέχη κλίνην, εἰς τὸ προσκεφάλαιον τῆς ὁποίας κρεμῶσι τὸν ἐσταυρωμένον και τὸ κομβολόγιόν των. Ὁ μισθὸς εἶναι διὰ μὲν τὴν μητέρα 22 σελίνια τὸν μῆνα, ἄνευ τροφῆς, διὰ δὲ τὴν θυγατέρα 12 σελίνια. Με τροφὴν, συγκειμένην ἀπὸ 1 λίτραν ἄρτου καθ' ἑκάστην, λίπος, λαχανικά και ἔλαιον, ὁ μισθὸς εἶναι 12 σελίνια τὸν μῆνα διὰ τὴν μητέρα και 6 διὰ τὴν θυγατέρα.

Ἐν γένει αἱ ὑπρέτριαι εἰσὶν ἀφωσιωμέναι εἰς τοὺς κυρίους των, θεωροῦσι δὲ ὡς ἴδια τὰ συμφέροντα τοῦ οἴκου· δεικνύουσιν ὅμως μεγάλην οἰκειότητα, ὁμιλοῦσαι περὶ πάντων και καθήμεναι. Ἐν τούτοις ἡ τιμιότης και ἡ ἀφοσίωσις των ἀνταμείβουσιν ἀφειδῶς τὴν παράβασιν ταύτην τῶν ὄρων τῆς ἐθιμοταξίας.

Ὁφείλομεν νὰ ὁμιλήσωμεν και περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ. Τῷ 1803 ἐπὶ 350 ἀτόμων 1 ἤξευρεν ἀνάγνωσιν και γραφήν, σήμερον ὅμως ἡ ἀναλογία εἶναι 1 πρὸς 10. Μεγάλῃ ὠθησὶς ἐδόθη εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἰσαβέλλας, ὅτε ἐσυστήθησαν σχολεῖα εἰς τοὺς στρατώνας και εἰς τὰς φυλακὰς, και μάλιστα ἐπὶ τῆς δημοκρατίας τοῦ Καστελάρ, ὅτε ἡ ἐκπαίδευσις κατέστη ὑποχρεωτική. Εἰς τὰ χωρία ἡ κατάστασις τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως και νῦν ἐτι ἐξακολουθεῖ οὕσα ἐλευσινή· εἰς τὰς πόλεις ὅμως εἰς τὰ λεγόμενα ἄσυλα και εἰς τὰ διατηρούμενα ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι ἀρίστη. Τὰ παιδιά ὀλίγα πληρύνουσιν, 1 σελίνιον τὸν μῆνα. Πολλὰ διαμαρτυρομένων σχολεῖα παρέχουσιν εἰς 300 και ἐπέκεινα τέκνα ἀνήκοντα εἰς τὸ θρήσκευμα τοῦτο ἀρίστην και ὀλιγοδάπανον ἐκπαίδευσιν. Εἰς τὰ γεωργικὰ ἐν τούτοις μέρη σπάνια εἰσὶ τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως μέσα, καθόσον οὐδεὶς δεικνύει ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως τοῦ λαοῦ.

Ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπάρχει κυρίως ἑλλησπις

τῆς ἐπιστήμης τοῦ ὄργανισμοῦ· τοῦτο δὲ εἶναι καταπληκτικὸν ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρὸς τὸν πλησίον βοήθειαν· οὐδὲν παρεσκευάσθη πρὸς συνδρομὴν τοῦ χωρικοῦ, πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἐργάτου, τῆς οἰκογενείας του· δὲν ἀνακουφίζουσιν αὐτὸν, ἐν ᾧ χρόνῳ μάλιστα ὀλίγα χρήματα θὰ ἀπήλασσον αὐτὸν τῆς ἀσθενείας και ταλαιπωρίας και θὰ προσλάβανον ἐν τῷ μέλλοντι μὴ γίνῃ ὀλοσχερῶς βάρος εἰς τὰς δημοτικὰς ἀρχάς.

Ἡρώτητα πτωχὴν γυναῖκα ἀπολέσασαν τὸν σύζυγόν της, τὸ μόνον στήριγμα τῆς οἰκογενείας, ὁποῖο ἦσαν οἱ πόροι της και τί ἡ ἀγαθοεργία θὰ ἐπραττεν ὑπὲρ αὐτῆς.

— Τίποτε, αὐθέντα, μοὶ ἀπήντησεν. Ἐδῶ οἱ πλοῦσοι δὲν μᾶς βοηθοῦν.

— Ἄλλ' ἰὰν ἀπετείνεσο εἰς τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου;

— Τίποτε δὲν θὰ λάβω, αὐθέντα. Παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει τοιαύτη συνήθεια και ἄλλο δὲν μοὶ μένει ἢ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Οἱ πτωχοὶ οὗτοι, δι' οὗς οὐδὲν πράττει ἡ φιλανθρωπία, εἰσὶ πλήρεις ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους. Ὁ Ἰσπανὸς χωρικός ὅσον ταλαίπωρος εἶναι, τόσον τυγχάνει φιλόξενος, δὲν εἶναι δὲ σπάνιον νὰ ἴδῃ τις εἰς πολυάριθμον οἰκογενεῖαν ὄρφανὸν περιθαλπόμενον ὡς τὰ ἴδια τέκνα και συμμεριζόμενον τὸν μέλανα ἢ ἐκ πιτύρων ἄρτον. Τοῦς ἀσθενεῖς και κατακειμένους γέροντας ἢ γραιὰς περιποιῶνται και τρέφουσιν υἱοὶ ἢ γαμβροί. Οἱ δεσμοὶ τῆς οἰκογενείας εἰσὶν ἰσχυρότεροι τῆς ταλαιπωρίας.

Ὁ Ἰσπανὸς χωρικός οὔτε ἀγωγὴν ἔχει, οὔτε ὑποστήριξιν, οὔτε πόρωσις ἢ κυβέρνησις τῆς χώρας εἶναι κακὴ, δεισιδαιμῶν δ' ὁ λαός· αἱ ἀνώτεραι τάξεις εἰσὶ διεφθαρμέναι· και ὅμως, ὅταν βλέπῃ τις τὸν χωρικὸν καλὸν, γενναῖο, τυφλῶς ἀφοσιωμένον, καλὸν σύζυγον, ἀγαθὸν πατέρα, γενναῖον στρατιώτην, δεξιὸν ναύτην, συγχωρεῖ τ' ἄλλα ἐλαττώματά του.

Ὁ πτωχὸς χωρικός ἐν ταλαιπωρίαις ζῆ και ἐν ταλαιπωρίαις θνήσκει . . .

Μετάφρασις.

N. E. F.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΝ ΕΥΡΩΠῃ ΚΡΕΑΤΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ.

Ἐπ' ἐσχάτων νέον εἶδον ἐμπορίου συνέστη ἐν Ἀμερικῇ, ἐπισύραν τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου, διότι πρὸ ὀλίγων ἐτι ἐτῶν τὸ πρᾶγμα ἐθεωρεῖτο ὅλως ἀδύνατον· τὸ ἐμπόριον δὲ τοῦτο, ὅπερ μεγάλως ἀνεπτύχθη εὐθύς, συνίσταται εἰς τὴν ἀποστολὴν νεοῦ κρέατος ἐκ τῶν λιμένων τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Πρώτη ἀποστολὴ τοιοῦτου κρέατος ἐγένετο τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1875 ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὠρκῆς, ὅθεν ἐφορτώθησαν δι' Ἀγγλίαν 160 τόννοι· ἔκτοτε δὲ τὸ φορτονόμενον ποσὸν ἤρξε καθ' ἑκάστην ἐβδομάδα και τὸν ἀπελθόντα Ἀπρίλιον ἢ μὲν Νέα Ὠρκῆ ἐστειλε 30,000 μετρικὰ καντάρια, ἢ δὲ Φιλαδέλφεια 12,000 καντάρια. Τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 42,000 μετρικῶν κανταρίων ἰσοδυναμεῖ πρὸς 8 ἑκατομμύρια καθημερινῶν μερίδων, λογιζομένης τῆς μερίδος πρὸς 500 γράμμα. Κατὰ τοὺς παρελθόντας 18 μῆνας, ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1875 μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1877, ἡ Ἀγγλία ἔλαβεν ὑπὲρ τὰς 200,000 καντάρια νεοῦ κρέατος, ἐκτὸς τῶν εἰσαχθέντων ζώντων ζώων, ἅτινα ὅμως ἀναλόγως δὲν ἦσαν τόσον πολλά.

Ὅτε τὸ πρῶτον ἐξήχθη ἐξ Ἀμερικῆς νεπὸν κρέας πανικὸς φόβος κατέλαβε τοὺς ἐκεῖ γεωργούς, πιστεύσαντας ὅτι, ἀν ἐξακολουθήσῃ τὸ τοιοῦτον ἐμπόρευμα, τὰ μὲν ζῶα θὰ ἐξαντληθῶσιν, ἢ δὲ γεωργία θὰ καταστραφῇ ἢ θὰ πάθῃ πολὺ. Οἱ φόβοι των ὅμως ἀπεδείχθησαν ἀνυπόστατοι και σήμερον ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ Ἀμερικὴ δύναται νὰ στείλῃ μεγάλης ποσότητος κρέατος ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ δίχως νὰ καταστραφῇ ἢ γεωργία και ὅτι τὸ νέον ἐμπόριον δύναται νὰ καταλιθῇ τὴν θέσιν του ἐν τῷ κόσμῳ δίχως νὰ πάθῃ τῶν γεωργῶν τὰ συμφέροντα.

Ἐπὶ ὀλίγῃς ἐκτάσεως ὑπερβαίνουσας τὰ 9

ἑκατομμύρια τετραγωνικῶν χιλιομέτρων αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι περιέχουσι, κατὰ τὰς ἐκθέσεις τὰς δημοσιευθείσας τῷ 1875 ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς γεωργίας γραφείου, 492,000 τετραγωνικά χιλιομέτρα ἀρωσίμων γαιῶν, ἐσπαρμένων δημητριακῶν, βόμβακας, γαιώμηλα, κτλ., και 1,360,000 τετραγωνικά χιλιομέτρα λιμῶνων κατεχομένων ὑπὸ ἐμισθωτῶν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται αἱ λεγόμεναι χωρομετρημέναι γαῖαι, αἵτινες δὲν καλλιεργοῦνται και αἵτινες κατέχουσι μὲν μεγίστην ἑκτασιν (ἑκατομμύρια χιλιομέτρων), περιέχουσι δὲ πλουσίας νομάς. Ἀχρι τοῦδε ἡ κυριώτερα κερδοσκοπία ἐν ταῖς πλείεσταῖς τῶν Πολιτειῶν ἦν ἡ παραγωγὴ δημητριακῶν, ἰδίως ἀραβοσίτων. Τῷ 1875 ἡ παραγωγὴ τοῦ τελευταίου προϊόντος ὑπερέβη τὰ 475,500,000 ἑκατολίτρων· ἀλλ' ἀφοῦ ἠνεώχθη πηγὴ ἐκποικίσεως κρέατος ἐν Εὐρώπῃ, οἱ γεωργοὶ σπουδαίως μεριμνῶσιν, ἀν ἔχῃ νὰ μεταβάλλωσι τὸ τῆς καλλιεργείας σύστημα, τοῦλάχιστον ν' ἀποκτήσωσι ζῶα ἀφρονώτερα, εἰς 2 νὰ ἐξοδεύωσιν (ὡς τροφήν) μέγα μέρος τοῦ ἀραβοσίτου των. Ἀμαζα (βαγόνιον) φέρουσα ζῶα λαμβάνει ἀπὸ Τσικᾶγου ἢ ἀγίου Λουδοβίκου εἰς Νέαν Ὠρκῆν ἢ Φιλαδέλφειαν τὸ αὐτὸ ἀγώγιον ὅσον και δι' ἀραβοσίτον· ἀλλ' ἡ ἀξία τοῦ πρώτου ἐμπορεύματος εἶναι πολὺ μεγαλύτερα τοῦ δευτέρου. Ὁ λόγος οὗτος διὰ τὸν Ἀμερικανὸν ἔχει ἀξίαν μεγάλην καθόσον τ' ἀγώγια ἐν Ἀμερικῇ λίαν ὑψώθησαν ὡς μὴ ὑπαρχουσῶν πολλῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν συναγωνιζομένων πρὸς ἀλλήλας.

Ταχεῖα ἦν ἡ τῶν ζώων αὐξήτις ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὰ τελευταῖα τριάκοντα και πέντε ἐτη. Κατὰ τὸ 1840 ὁ ἀριθμὸς τῶν βοῶν ἀνήρχετο σχεδὸν εἰς 14,971,000· τῷ 1850 ἀνῆλθεν εἰς 18,679,000 και τῷ 1870 εἰς 28,679,000· οὗτος ἦν ὁ ὑπὸ τῆς καταστατικῆς σημειούμενος ἀνώτατος ὅρος. Ἡ παραγωγὴ εἶχε καταντήσῃ πολὺ μεγαλύτερα τῆς καταναλώσεως, αἱ δὲ τιμαὶ τῶν ἐξέπιπτον, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ζώων ἤρξισ νὰ ἐλαττωταί. Κατὰ τὰ ἔτη 1871

και 1872 εις τας ανατολικας Πολιτειας εισήχθη η συνθηχεια του να φονεύσει τους Άρρηνες βούς. Ινα πορίζωνται το δέρμα, την πηκτικήν ύλην (τζελατίνα) ην παρέχουσι, η άπλωσ όπως παρέχουσι τροφήν εις τους χοίρους· επελθούσης όμως το έπιόν έτος άνατιμήσεως άνεχαιτίσθη η σφαγή των άθώων (τόν θρον τουτον μετεχειρίζοντο Ινα όρίσωσι την συνήθειαν ταύτην) και τώ 1875 ήριθμοούντο 26,871,000 βόες, ήτοι 950,000 περισσότεροι η κατά το 1873· πιθανόν δε σήμεραν ο αριθμός των ζώων τούτων να εξισούται προς τον του 1870.

Έν τη παραγωγή των βοών πέντε Πολιτείαι κατέχουσι την πρώτην θέσιν, ήτοι η Νέα Υόρκη (4,196,300 θήλειαι και 663,200 άρρηνες), η Πενσυλβανία (837,000 θήλειαι και 708,400 άρρηνες), το Τεξάς (500,400 θήλειαι και 23,43,700 άρρηνες), το Ίλλινόις (717,800 θήλειαι και 4,287,000 άρρηνες) και η Καλιφορνια (363,800 θήλειαι και 4,075,00 άρρηνες) — εν συνόλω 9,992,000. Αί πληροφορίαί αυται άνέρχονται μέχρι της 19[31 Δεκεμβρίου 1875· εξαγεται δε ότι αι πέντε Πολιτείαι αυται διατηρούσι το τρίτον των βοών και προς τούτοις ότι εις τας δύο πρώτας η άγροτική βιομηχανία εξασκείται άλλως η εις τας λοιπάς. Τορόντι· εν εκείναις διατηρούσι κυρίως βόας γαλακτοφόρους προς παραγωγήν γάλακτος και βουτύρου, η δε παραγωγή αυτη τόσας έλαβε διαστάσεις ώστε από τινων έτων ο άμερικανικός τυρός άφθονος εισάγεται εν τη Μεγάλη Βρετανία, συναγωνιζόμενος προς τον άγγλικόν. Εις τας Πολιτείας ταύτας κυρίως έγένητο η των βοών σφαγή περι της άνεφέραμεν άνωτέρω. Εις τας άλλας τρεις πολιτείας τρέφονται κυρίως άρρηνες βόες, διότι εκεί ως επί το πλείστον μετέρχονται το εμπόριον των κρεάτων. Τα στενά όρια του περιοδικού δέν επιτρέπουσιν ήμιν να έκταθώμεν περι του σπουδαίου ζητήματος της κτηνοτροφίας και περι των εν χρήσει διαφόρων μεθόδων· σημειούμεν δε ότι υπάρχουν κτηνοτρόφοι έχοντες άναριθμητα ζώα. Ο

λοχαγός Κίγκ, κατ' έπιστολήν γραφείσαν εκ Τεξάς τον παρελθόντα Μάιον και δημόσιευθείσαν δια των έφημερίδων, είχε 40 έως 50 χιλιάδας κερασφόρων ζώων, ο λοχαγός Κένεδυ είχε 40,000 και οι Κύριοι Κόλεμαν, Μάθις και Φούλτων τουλάχιστον 100,000 ! Πολλοί άλλοι κτηνοτρόφοι έχουσι χιλιάδας ζώων. Εις το Κολοράδο εις έχει 35,000, πολλοί δε γείτονές του 6 έως 12 χιλιάδας. Οι έχοντες 500 έως 1000 ζώα λέγονται μικροί κτηνοτρόφοι.

Ίνα αι βόες τίκτωσιν ένωρίτερον και αύξήση η του κρέατος παραγωγή εισήχθησαν εξ Άγγλιας πολλοίς και καλούς ταύρους, το δε αποτέλεσμα άπεδείχθη άριστον.

Μετά τους βόας επέρχονται τα πρόβατα. Κατά την 19[31 Δεκεμβρίου του 1875 ύπήρχον 35,935,000 πρόβατα, ήτοι όλίγα αναλόγως προς τους βόας. Είς τινας Πολιτείας μόνον δια τα μαλλία ανατρέφουσι πρόβατα, όλίγην δε ποιούσι χρήσιν του κρέατος και μικράς ποσότητας έστειλαν άχρι τουδε εν Άγγλια· ούχ ήττον πιστεύεται ότι και του προβαίου κρέατος η εξαγωγή μετ' ου πολυ θ' αύξήση.

Ο αριθμός των χοίρων άνήρχετο κατά την αυτην περίοδον εις 25,760,000.

Τίνα ποσότητα κρέατος δύνανται να χορηγήσωσι τα ζώα ταύτα ; Κατά τι ύπόμνημα του καθηγητού Σέλδων, επί 28 εκατομμυρίων βοών δύνανται να σφαγώσι 6 εκατομμύρια κατ' έτος και να χορηγήσωσιν 18,900,000 μετρικά καντάρια καθαρού κρέατος. Επί 36 εκατομμυρίων προβάτων το τρίτον δύνανται να σφάζηται κατ' έτος και να παρέχη 16,37,80,000 μετρικά καντάρια κρέατος. Οι χοίροι δύνανται να παρέχωσι 16,380,000 καντάρια κρέατος· ώστε έτησίως προσφέρονται προς κατανάλωσιν 39 εκατομμύρια μετρικά καντάρια κρέατος (το μετρικόν καντάριον αναλογεί προς 78 ήμετέρας οκάδας). Δια την τοπικήν άνάλωσιν άρκοσιν 19,800,000 καντάρια (προς 45 χιλιογράμματα κατ' άτομον έτησίως) άρα μένουσι προς εξαγωγήν 19,200,000 μετρικά καντάρια, ήτοι ποσόν μεγα-

λύτερον του έτησίως υπό της Μεγάλης Βρετανίας καταναλισκομένου. Άλλά και επί τη υποθέσει ότι οι άνωτέρω αριθμοί εισιν υπερβολικοί, βίβαιον θεωρείται ότι αι Ήνωμέναι Πολιτείαι δύνανται από τουδε να στέλλωσιν εν Εύρώπη έτησίως ύπερ τα 10 εκατομμύρια μετρικά καντάρια κρέατος.

Η ποιότης του κρέατος ούδόλως είναι όμοιόμορφος. Τών βοών του Ίλλινόις και του Όχίω είναι άριστη, οχι δε και του Τεξάς, του Άρκανσάς, της Καλιφορνιας (εν μέρει) και των δυτικων μερών. Τουτο συμβαίνει διότι διάφορα είδη βοών εισήχθησαν και διότι η κτηνοτροφία πανταχοϋ δέν άνεργείται καλώς όπως εν Εύρώπη.

Άχρι τουδε κυρίως αι Πολιτείαι Κεντουκίας, Ίλλινόις και Ίνδιάνας στέλλουσι κρέας εν Εύρώπη. Κατά τας επισήμους διατιμήσεις του 1876 εις Τσίκαγον (τώ έτος εκεινο εισήχθησαν εν τη άγορά εκεινη προς πώλησιν 1,090,000 βόες) αι 100 λίτραι βοός (οχι έσφαγμένου) έτιμώnton 4 δολλάρια και 40 εκατοστά, έως 4 [2 δολλάρια (η άπόδοσις είναι 56 έως 58 0[0 καθαρού κρέατος), ήτοι η τιμή του καλής ποιότητος κρέατος αναλογεί προς 80 εκατοστά έως 4 φράγκον το χιλιογράμμον. Εις Νέα Υόρκην η τιμή είναι 4 φράγκον έως 1 και 20 εκατοστά. Παραβάλλοντες τας τιμάς ταύτας προς τας της άγορας του Λονδίνου (1 φράγκον και 60 εκατοστά έως 2 και 40 εκατοστά το χιλιογράμμον), εύρίσκομεν ότι συμφέρει η εισαγωγή εξ Άμερικης.

Τά άχρι τουδε εν Άγγλια εισαχθέντα κρέατα επωλήθησαν εύκόλως, άλλ' ούδόλως επενήργησαν επί των τιμών των έγχωρίων. Η τιμή του άμερικανικού κρέατος δέν δύνανται να εκπέση εν Άγγλια, προς το παρόν τουλάχιστον, διότι τα έξοδα της μεταφοράς είναι μεγάλα. Όπως το άμερικανικόν κρέας επενεργήση σπουδαίως επί των τιμών των άγορών της Εύρώπης, πρέπει να εισάγηται εις μεγάλας ποσότητας και τακτικώς· άλλ' όπως επέλθη τοϋτο, άνάγκη ύπάρχει ολοκλήρου στόλου ειδικών πλοίων έφωδιασμένων δια πολυδαπάνων μέσων

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Α')

προς συντήρησιν του κρέατος και προς τούτοις απαιτείται, όπως διευκολύνηται η μεταφορά (δηλ. όπως στοιχίση εφθηνότερον), τα πλοία ταύτα να εύρίσκωσιν εν Εύρώπη ναυλόν τινα δια την επιστροφήν εις Άμερικην — πράγματα δυνατά.

Τ' άνωτέρω έφαρμόζονται και εις τον Καναδάν, όπου η παραγωγή των ζώων λίαν ηύξησεν από εικοσιν έτων. Η άποστολή κρέατος εν Εύρώπη θα αύξήση έτι μάλλον την παραγωγήν· αλλά και εκεί, όπως και εν ταις Ήνωμέναις Πολιτείαις, μεγάλαι ύπάρχουσι δυσχέρειαι δια την εκμετάλλευσιν της νέας βιομηχανίας της εξαγωγής κρέατος νωπού.

Αί δυσχέρειαι αυται τόσον σπουδαίαι είναι, ώστε άρμόδιος άνήρ εν Άμερικη μετά τινος φόβου βλέπει την σχετικήν ανάπτυξιν ην έλαβε το νέον εμπόριον. Η των ζώων παραγωγή εντός όλίγων έτων κολασσαίαν δύνανται να λάβη ανάπτυξιν, ίδίως εις τας κεντρικάς και τας δυτικάς Πολιτείας. Έπειδή νέα θ' ανοιχθώσιν άγοραί καταναλώσεως, οι κτηνοτρόφοι θ' άσχοληθώσιν ν' αύξήσωσι τα ποιμνία των και ίσως μετ' ου πολυ άναγκασθώσιν, όπως εκποιώσιν τα περισσεύοντα, να έλαττώσωσι τας τιμάς εις τοσοϋτον βαθμόν, ώστε πολλοί να καταστραφώσιν συγχρόνως δε θα έλαττωθή πολυ και των δερμάτων η τιμή. Ταύτα λέγουσιν άνθρωποι άρμόδιοι· πλην άλλοι πάλιν δέν φοβούνται ταύτα, δια τον λόγον κυρίως ότι η κατανάλωσις του κρέατος πανταχοϋ αύξάνει από έτους εις έτος.

Έν τούτοις το βέβαιον είναι ότι πολυ απέχει ο χρόνος καθ' ον η Άμερικη θα δύνανται να στέλλη εις μεγάλας ποσότητας και τακτικώς κρέας εν Εύρώπη.

Α. Ο. Σ.

Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΩΝ
ΚΑΤΑΔΙΩΓΜΩΝ.

Δὲν ὑπάρχει θέμα μᾶλλον οἰκιακὸν διὰ τοὺς γράφοντας μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνου ὅπερ διαπραγματεύεται περὶ τῆς σκληρότητος τῶν πλουσίων. Ὁ ἅγιος Χρυσόστομος, ὁ ἅγιος Αὐγουστίνος, ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὁ Σαλβιανός, ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος καὶ πολλοὶ ἄλλοι καταδεικνύουσι τὴν ἀλαζονείαν, τὰς βιαιοπραγίας τῶν καταδυναστῶν ἐκείνων οἵτινες συχνάκις ἀποστεροῦσι τοὺς μικροὺς, ρίπτοντες αὐτοὺς εἰς τὰς φυλακάς, πληροῦντες αὐτοὺς ὕβρεων καὶ μὴ ὑποχωροῦντες μηδ' ἐνώπιον τοῦ θρόνου. «Δὲν ὑπάρχει πλέον, λέγει ὁ Σαλβιανός, ἡ ὑψηλὴ ἐκείνη ἀγιότης τῶν πρώτων αἰώνων, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ὄπαδοι τοῦ Χριστοῦ, ἀνταλλάσσοντες τὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ ἐναντίων τῶν οὐρανίων θησαυρῶν, ἠγόραζον τὰ αἰώνια πλούτη ἀντὶ τῆς πενίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ! Ἡ φιλαργυρία, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀρπαγὴ διέχθησαν τὰς ἀρετὰς ταύτας.»

Οἱ καιροὶ τῶν ἐπὶ ἠλλάξαν, καὶ αὐτὸς ὁ θρίαμβος τῆς Ἐκκλησίας μετέβαλε τὰ πάντα παρὰ τοῖς πιστοῖς. Εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν συνεχωνεύθησαν τὰ μᾶλλον διάφορα καὶ ἀμφίβολα στοιχεῖα. Πολλοὶ προσῆλθον καὶ ἄκολοι τῶν λόγων ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις ἐκείνη ἦν ὁ θρησκεία τοῦ Κράτους. Σκοπὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων εἶναι νὰ νουθετῶσι τοὺς πλουσίους ἵν' ἀπέχῃσι τῶν ἐγκλημάτων καὶ τῶν βιαιοπραγιῶν, ὧν ἕνεκεν παραμελοῦν τὰ ἔργα τῆς ἐλεημοσύνης; οἱ εὐτυχεῖς τοῦ αἰῶνος τούτου ἄς διατηρῶσι τὰ ὑπάρχοντά των, λέγουσιν, ἀρκεῖ ὅμως νὰ συνδράμωσι τὴν δυστυχίαν! Ἡ πενία, λέγουσι μάλιστα πατέρες τινὲς, εἶναι ἀναγκαῖα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· εἶναι ἡ κατεπείγουσα ἀνάγκη, τὸ ἰσχυρὸν κέντρον ὅπερ ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἐργασίαν· ἄνευ αὐτοῦ ἡ κοινωνία θὰ κατεβάλλετο ἐκ τῆς ἀδρανείας καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ ἐξισα-

σμός τῶν ἀγαθῶν, οἷον εἶχε φαντασθῆ καὶ πολλάκις πραγματοποιήσῃ ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότης, δὲν φαίνεται νὰ ἦναι ὁ κύριος αὐτῶν διαλογισμὸς, καὶ πρᾶγμα ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι σύνοδος τις συγκροτηθεῖσα κατὰ τὸ 41ῆ καταδικάζει πρότασιν τινὰ τῶν αἰρετικῶν πελαγιανῶν, συνάδουσαν ἐξ ἄλλου πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, «ὅτι οἱ πλούσιοι δὲν δύνανται νὰ σωθῶσιν ἐὰν δὲν ἀπαρνηθῶσι τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν.»

Πῶς ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ παράδοξις αὕτη μεταβολή; Πῶς εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Κυρίου ἀντικατέστησαν κανόνα ἡττον αὐστηρῆν; Ἴδου ἐκεῖνον ὅπερ συμφέρει νὰ μελετήσωμεν ἐὰν θέλωμεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ἐννοίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες εἰς τὸν καιρὸν τῶν καταδιωγμῶν ἐδέχθησαν, πλούσιοι καὶ πτωχοὶ, μετὰ τοῦ αὐτοῦ θάρρους τὰ βασανιστήρια καὶ τὸν θάνατον.

Ὅπότεν, ἐν τῇ ἡρωϊκῇ ταύτῃ ἐποχῇ, οἱ Πατέρες δμιλοῦσι συχνάκις περὶ τοῦ πλούτου, ποιοῦσι τοῦτο ὅπως ὑπεθυμίσωσιν εἰς τοὺς χριστιανούς ὅτι ἕνεκεν αὐτοῦ δύνανται ν' ἀπωλέσωσι τὴν οὐράνιον ἀνταμοιβήν. Συμβάν τι τοῦ βίου τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐβεβαίωμεν τὴν τρομερὰν ταύτην ἀπειλήν. Ἄνθρωπός τις πλησιάζας αὐτὸν λέγει· «Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας, ζῶν αἰώνιον κληρονομίῃ; Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Τὰς ἐντολάς οἶδας. Μὴ μοιχεύσῃς· Μὴ φονεύσῃς· Μὴ κλέψῃς· Μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ εἶπε· Ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἔτι ἐν σοὶ λείπει· πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ ἔλθεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς, καὶ δεῦρο, ἀκολούθει μοι. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. Ἴδων δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε· Πῶς δύσκολός οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἐύκολότερον γὰρ ἐστὶ κάμηλον διὰ τριμαλιᾶς ρα-

φίδας διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.»

Τοιαύτη ἦτον ἡ κοινὴ γνώμη, τοιαύτη ἦτον ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ἡ τρομερὰ εἰκὼν τοῦ πλουτοῦ ριφθέντος ἐν τῷ ἄδῃ, ἐνῶ ὁ παράδεισος ἠνοίγετο εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, ἦτο περὶ αὐτὸν εἰς ὅλα τὰ πνεύματα. Εἰς τὰς ἀπαντήσεις καὶ παραβολὰς τοῦ Σωτῆρος ἐπισυνήπτοντο καὶ ἄλλαι διδασκαλίαι· ἐπανελάμβανον τὰς ἀληγορίας τοῦ Βιβλίου τοῦ Ἑρμῆ καὶ τὸ λαμπρὸν ὄραμα ὅπερ εἰκονίζει τοιχογραφία τις τῶν κρυπτῶν τῆς Νεαπόλεως. Ἡ Ἐκκλησία ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γυναικίως τινος ἐδείκνυν ἐἰς τὸν Ἑρμῆν πύργον τινὰ τὸν ὅποιον οὐράνιοι ἐργάται ὠκοδόμουν ὑπεράνω τῶν ὑδάτων μετὰ λίθους τετραγώνους καὶ ἀπαστράπτοντας. Πλησίον τοῦ οἰκοδομήματος ὑπῆρχον ἄλλοι, ἄριστοι, ἐσχημαμένοι, ἀπροπαρασκέυαστοι, τοὺς ὁποίους συνέτριβον καὶ ἀπέριπτον καὶ μερικοὶ τῶν ὁποίων ἐπιπτον ἐντὸς πυραύνου· «Δέσποινα, λέγει ὁ Ἑρμῆς ἐκθαμβος, ποῖοι εἶναι εἰ ἀκατέργαστοι οὗτοι λίθοι τοὺς ὁποίους δὲν μεταχειρίζονται πρὸς οἰκοδομήν τοῦ πύργου;» Ἡ γυνὴ ἀπεκρίθη· «Οἱ λίθοι οὗτοι εἶναι οἱ πλούσιοι οἵτινες ἠσπάσθησαν τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ἀλλ' ὁπότεν ἐπέληθον ὁ καταδιωγμός, τὰ πλούτη αὐτῶν τοὺς ὠθεῖν εἰς τὴν ἀρνησίαν τοῦ Θεοῦ.»

Ἐγὼ τότε ἐπανελάθην «Δέσποινα, πότε θὰ γείνουσι χρήσιμοι εἰς τὸν Θεόν; — Ὁπότεν τετραγωνισθῶσι καὶ ἀπαλαχθῶσιν ἐκ τοῦ ἀπατελοῦ πλούτου, ἀπεκρίθη· τότε θὰ δυνηθῶσι νὰ εἰσελθῶσιν εἰς τὴν οἰκοδομήν τοῦ Κυρίου. Στρογγύλος τις λίθος δὲν δύναται νὰ γίνῃ τετράγωνος ἐὰν δὲν πελεκηθῇ καὶ χάσῃ μέρος τι τοῦ ὄγκου αὐτοῦ· ὡσαύτως καὶ οἱ πλούσιοι τοῦ αἰῶνος τούτου δὲν καθίστανται ὠφέλιμοι εἰς τὸν Θεὸν εἰμὴ ὁπότεν ἀποβάλλωσι τὰ πλούτη των. Κρίνων ἀφ' ἑαυτοῦ ὑπῆρξας πλούσιος καὶ ἀνωφελής· τώρα δύνασαι νὰ χρησιμεύσῃς καὶ εἶσαι ἄξιός νὰ λάβῃς τὴν ζωὴν. Σὺ λοιπὸν ὑπῆρξας ἐπίσης εἰς ἐκ τῶν λίθων τούτων.»

Ἐν τινι περιφῆμῳ πραγματείῳ περὶ τῶν ἀποστασιῶν τῆς ἐποχῆς του, ὁ ἅγιος Κυπριανὸς ἐδείκνυν ὡσαύτως τοὺς πλουσίους μοιραίως βαδίζοντας εἰς τὴν ἀπώλειαν ἕνεκεν τοῦ πόνου αὐτῶν πρὸς τὰ πλούτη· «εἶναι, λέγει, τόσοι δεσμοὶ οἵτινες καταδαμάζουσι τὸ θάρρος αὐτῶν.» Καὶ ἐπανελάμβανε μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Ἐὰν θέλῃς νὰ ἦσαι τέλειος, πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ διάδος πτωχοῖς.» Π.δ αὐτοῦ ἄλλοι Πατέρες εἶχον γράψει· «Οἱ πλούσιοι σκέπτονται περισσότερο εἰς τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν ἢ εἰς τὸν οὐρανόν· ὁ Κύριος κατεδίκασεν αὐτοὺς προηγουμένως.»

Ἐν βλέμμα ριφθὲν ἐπὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν Πατέρων ἀποδεικνύει τὸ ἀποτέλεσμα διδασκαλίας, ὁ νεωτερισμὸς καὶ ἡ αὐστηρότης τῆς ὁποίας ὑπενθόμιζον τοὺς ἐμπαιγμούς τῶν ἐθνικῶν, καὶ ἦτις περιώριζε δυστυχῶς τὸν κύκλον τῆς διαδόσεως.

Γινώσκω ὅτι πρόσφατοι ἀνακαλύψαις ἀπέδειξαν ὅτι ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας δὲν περιωρίσθη, ὡς μερικοὶ ἐνόμισαν, εἰς τὰς ταπεινοτέραις τάξεσι καὶ ὅτι πολλαὶ ἰσχυραὶ οἰκογένειαι ἤκουσαν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ἐκτὸς ἤκουσαν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν σπουδαίων ἀνακαλύψεων τοῦ Κ. Ρόστ-σπ, γινόμενων ἐπὶ πολλῶν μνημείων τῆς ἀρχαίας Ρώμης, ἀκριβεῖς διαβεβαιώσεις δὲν ἐπιτρέπουσιν οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα ἐκ τῶν ὁποίων ἐσηματίσθησαν πρὸ πάντων οἱ πρώτοι χριστιανικοὶ σύλλογοι. Ὁ Μινούτιος Φήλιξ, ὁ Τερτυλλιανός, ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος, συμφωνοῦσι νὰ μᾶς ἀποδείξωσι τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν στρατολογουμένων ἐκ τῶν μικροτέρων τάξεων τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας. «Ἐπάρχουσιν ὀλίγοι πλούσιοι μεταξὺ ἡμῶν», λέγει ὁ Ἀφρικανός θεολόγος, καὶ βραδύτερον ὁ Λακτάντιος μᾶς δεῖκνυσι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πτωχῶν εὐκολωτέραν τῆς τῶν εὐνοουμένων ὑπὸ τῆς τύχης.

Τῶντι πολλὰ προσκόμματα ἐκλείον τὴν ἐδὼν εἰς ἐκεῖνον ὅστις, ζῶν ἐν τῇ εὐπορίᾳ, ἠσθάνετο κλίσιν τινὰ πρὸς τὸν

χριστιανισμόν. Εἴτε ἐφύλαττεν, εἴτε ἰθυσίαζε τὰ ἀγαθὰ του, πολλαὶ κατάραι ὑψώνοντο ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐθνικῶν ἐναντίον τοῦ νεοφωτιστοῦ. Ὁ Τερτυλλιανὸς περιγράφει τὴν καταδρομὴν ἣν πολλοὶ χριστιανοὶ ὑπέστησαν ἐκ μέρους τῶν προκρίτων. Ὁ ἅγιος Παυλῖνος ὁ Νόλης γράφει. «Ποῦ εἶναι τὴν ὄρα οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ παλαιοὶ μου φίλοι; Ποῦ εἶναι ἐκεῖνοι μετὰ τῶν ὁποίων συνανατρεφόμεν ἄλλοτε; Εἶμαι ἀποθαμμένος δι' αὐτοὺς καὶ ὡς λέγει ἡ Γραφὴ διατελω ξένος μετὰ τῶν ἀδελφῶν μου. Ἐκεῖνοι οἵτινες ἄλλοτε μὲ ἠγάπησαν ἀπεμακρύνθησαν πάντες ἀπ' ἐμοῦ κρύπτονται εἰς τὴν παρουσίαν μου καὶ κατήντησα δι' αὐτοὺς ἀντικείμενον ἀποστροφῆς.» Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὁ φόβος τοιαύτης ἐξεγέρσεως ἐπέφερε δισταγμὸν εἰς τὸν ῥήτορα Βικτορίνον ὅστις ἠσθάνετο κλίσειν πρὸς τὸν χριστιανισμόν. Φθάσας εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ἐφίθειτο τὴν ἐκρηξίν τῆς ὀργῆς τῶν εὐγενῶν οἵτινες ἦσαν οἱ περισσότεροὶ ἐθνικοὶ λαῶν δὲ τὸ βάπτισμα ἤρχιζε νὰ παραφέρεται καὶ νὰ καταρᾶται ἀτρίζων τοὺς ὀδόντας καὶ καταναλισκόμενος ὑπὸ χόλου.»

Ἐὰν ἤθελε νὰ διατηρήσῃ τὴν περιουσίαν του ὁ νεοφωτιστὸς εὕρισκεν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν πρόσκομμα παρὰ τοῖς νέοις αὐτοῦ ἀδελφοῖς. Εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου τὴν ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν εἶχεν εἰσέτι εἰσχωρήσει βαθέως εἰς τὰ πνεύματα, ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ἐμέμφετο τοὺς πιστοὺς ὑπενομιζῶν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου ἐξαλείφονται αἱ ἀνθρώπινοι διαιρέσεις. «Ἐὰν εἰπέληθι εἰς τὴν συνάθροισιν ἡμῶν, ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀνθρώπος τις λαμπρὰ ἐνδεδυμένος, φέρων χρυσοῦν δακτύλιον καὶ συγχρόνως πτωχὸς ρακενδύτης, μὴ προτρέφετε εἰς τὸν πρῶτον τιμητικὴν θέσιν, εἰς δὲ τὸν ἄλλον εἶπατε Στήθι ὄρθιος ἢ κάθισον εἰς χαμηλὸν θρανίον. «Νὰ περιφρονῇ τις τὸν πτωχὸν καὶ νὰ περιποιητῆται τοὺς κατέχοντας ὑψηλὴν θέσιν, τοῦτο ἀντιβαίνει εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ.» Ἐν τούτοις ἡ ὑπεροχὴ τῶν πτω-

χῶν ἐγκωμιαζομένων ποικιλοτρόπως, τὰ δικαιώματα αὐτῶν κηρυχθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι θὰ ἦναι σχεδὸν οἱ μόνοι οἵτινες θέλουσιν ἀπολαύσει τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, εἶχε καταντήσει τινὲς ὑπερηφάνους, οἱ δὲ πλούσιοι χριστιανοὶ ἐνίοτε ὑπέφερον ἕνεκεν τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν. Ὁρσίλον λοιπὸν, ὅπως ἀρέσκωσιν εἰς μερικὸς, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰ πάντα ἀσελοῦθουντες οὕτω τὸ παράγγελμα τοῦ Θεοῦ Διδασκάλου; Δὲν ἠθέλον ἀδικήσαι οὕτω τὰ ἴδια τέκνα τῶν τὰ ὁποῖα ὁ ἅγιος Ἰερώνυμος παραγγέλλει νὰ μὴ ἀφίνωμεν ἐνδεῆ; Καὶ τί θὰ ἦτο ἐνώπιον τῶν ἀρχαίων καὶ ἐνώπιον πολλῶν χριστιανῶν ἀνθρώπος ἄνευ πόρων; — ἀντικείμενον χλεύης καὶ περιφρονήσεως. Ὁ ποιητὴς Ἰουβενάλιος τὸ ἐξέφρασε διὰ τοῦ ἐξῆς διστίχου.

Nil habet infelix paupertas durius

in se

Quam quod ridiculos homines facit. (1)

Διήγησίς τις ἀφορῶσα τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Κουσετίνου παρέχει ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο περιστατικὸν τι ἄξιον προσοχῆς. Ὁ ἅγιος, ὄρθιος ἰστάμενος ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, εἶναι ἀνθρώπος ὑψηλῆς περιωπῆς ἀπογομνωθεὶς τῆς περιουσίας αὐτοῦ ὅπως προσφέρει αὐτὴν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ὁ δικαστὴς τὸν ἐπερωτᾷ. «Ἐξ ὅλου τοῦ πλοῦτου ἐκείνου, ὃν σοὶ ἐγκατέλειψαν οἱ εὐγενεῖς γονεῖς σου, ἠθέλησες νὰ ὑποβιβασθῆς, χάριν ματαίας τινος αἱρέσεως, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν πενίας, ὥστε φαίνεσαι σήμερον ὁ τελευταῖος τῶν ἐνδεῶν ἐντρέπομαι διὰ τὴν τιμὴν τῆς οἰκογενείας σου.»

Ἡ ἀγάπη τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἡ φροντίς περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν τέκνων, τὸ ἀνθρώπινον σέβας, ἡ κακὴ ὑποδοχὴ ἣν ἐνίοτε εὕρισκον παρὰ τισι χριστιανοῖς, ἐκώ-

(1) Οὐδὲν ἢ δυστυχὴς πενία ἔχει ἐν ἑαυτῇ σκληρότερον ἢ ὅτι καθιστᾷ τοὺς ἀνθρώπους γελοίους.

λυον πλουσίους τινὰς ὧν ἡ καρδιά ἔκλινε πρὸς τὴν νέαν πίστιν. Σταθμίζοντες καὶ ἐρμηνεύοντες τοὺς λόγους τοῦ Διδασκάλου οἱ εὐτυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου ἐδίσταζον, νομίζοντες ὅτι τὰ ἀγαθὰ τῆς μελλούσης ζωῆς ἦσαν ἀπηγορευμένα εἰς αὐτοὺς, ὡς ἐκ τούτου ἐρρίπτοντο εἰς τὰς ἡδονὰς τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Ἡ διάδοσις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ σωτηρία ἐκείνων οἵτινες τὸν αἶχον ἀσπασθῆ ὑφίσταντο πολλὰς ζημίας.

Σπουδαία τις πραγματεία τοῦ Τερτυλλιανοῦ, ἣν ἀπευθύνει πρὸς τὴν σύζυγόν του, μᾶς δεικνύει μίαν ἐκ τῶν εἰσεων τοῦ κινδύνου. Οἱ μικτοὶ γάμοι, οἵτινες ἦσαν τοὺς χριστιανούς μετὰ τῶν εἰδωλοκρατῶν καὶ τοὺς ὁποίους καταδικάζει ὁ ἅγιος Πέτρος καὶ ἄλλοι πατέρες, δὲν εἶχον ἐνίοτε ἄλλην αἰτίαν. «Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν σκανδάλων τούτων, λέγει ὁ εὐγλωττος Ἀφρικανὸς, προέρχεται ἐκ τῶν πλουσίων γυναικῶν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀγέρωχοι διὰ τὴν πλοῦτη των ὡς καὶ διὰ τὴν εὐγένειάν των, ἐπιθυμοῦν λαμπρὰς κατοικίας ἐνθα δύνανται νὰ ἐπειδείξωσι τὴν πολυτέλειάν των. Ὑπάρχουσιν ὀλίγοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐὰν ὑπάρχουσιν, αὐταὶ εἶναι ἄγαμοι. Τί θέλουσι πράξει λοιπὸν αἱ γυναῖκες αὐταὶ; Θέλουσι ζητήσαι παρὰ τοῦ διαβόλου σύζυγον δυνάμενον νὰ χρηγῆ εἰς αὐτὰς φορεῖα, ἵππους καὶ λαμπρὰς καλύπτρας. Χριστιανὴ ἐρυθρὰ νὰ ἐνωθῆ μετὰ χριστιανοῦ πτωχοῦ καὶ νὰ καλλωπισθῆ οὕτω διὰ τῆς ἀγίας πενίας.»

Τοιοῦτο κακὸν ἀπῆται ταχεῖαν θεραπείαν καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἠθέλησε νὰ καθησυχάσῃ τὴν ψυχὴν τῶν πλουσίων δεικνύων εἰς αὐτοὺς ὅτι ἡδύνατό τις νὰ κερδήσῃ τὸν οὐρανὸν χωρὶς ν' ἀπαρνηθῆ τ' ἀγαθὰ αὐτοῦ. Τὸ οὐσιωδέστερον, κατ' αὐτὸν, εἶναι νὰ κάμῃ τις χρῆσιν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἀγάπης. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς περιφήμου αὐτοῦ πραγματείας. *Ποῖος πλούσιος δύναται νὰ σωθῆ;* «Διάφοροι αἰτίαι, γράφει, συντελοῦσιν ὅπως πιστεύσωσιν οἱ εὐτυχεῖς τοῦ κόσμου τούτου ὅτι ἡ σωτηρία εἶναι δυσκολωτέρα εἰς αὐ-

τοὺς παρὰ εἰς τοὺς πτωχοὺς ἢ ἰδέα αὐτῆ εἶναι σφαλὲρὰ, διότι ἔχουσι δικαίωμα εἰς τὴν ἀνταμοιβὴν ὡς οἱ ἄλλοι. Ὁ ἴδιος Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἐμστρίασε τὴν ἀσθηρότητα τῶν πρώτων αὐτοῦ λέξεων συσταίνων εἰς ἡμᾶς νὰ ἐλπίζωμεν εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Θεοῦ; Δὲν ὑλόγησε τοὺς πλουσίους οἴκους τοῦ Ματθαίου καὶ τοῦ Ζακχαίου; Πῶς δυνάμεθα νὰ θρέψωμεν, νὰ ἐνδύσωμεν τοὺς ἐνδεεῖς, καθὼς διατάσσει, ἐὰν ἡμεῖς πρῶτοι εἴμεθα πένητες;»

Ἡ ἱστορία τῶν καταδιωγμῶν, εἰς τὴν ὁποῖαν σπεύδω νὰ ἐπανέλθω, μᾶς δεικνύει ἄλλην ἐνθάρρουνσιν πλέον ἄμεστον καὶ πλέον σημαντικὴν δόθεισαν εἰς ἐκείνους οἵτινες, χωρὶς ν' ἀπαρνηθῶσι τὴν περιουσίαν των, θέλουσι προσκολληθῆ εἰς τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰς βιβλίον τι τοῦ Ὀριγένους ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον παράδειγμα.

Χριστιανὸς τις ὀνόματι Ἀμβρόσιος, ὁ εὐεργέτης, ὁ φίλος τοῦ μεγάλου θεολόγου, συμπεριλήθη εἰς τὸν καταδιωγμὸν τοῦ Μαξιμίνου καὶ ἠπειλήθη διὰ θανάτου. Ὁ ἀνθρώπος οὗτος, γεννηθεὶς μὲ μεγάλα πλοῦτη, διετήρησε τὴν περιουσίαν του καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ πλοῦτου τούτου ὁ Ὀριγένης τὸν παροτρύνει εἰς τὸ μαρτύριον. Ὁ Χριστὸς τὸν παροτρύνει εἰς τὸ μαρτύριον. Ὁ Χριστὸς εἶπε «πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήσεται, καὶ ζώην αἰώνιον κληρονομήσει.» Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ θέμα ὅπερ ἡ ζωηρὰ εὐγλωττία τοῦ Ὀριγένους ἀνέπτυξε, δεικνύοντος εἰς τὸν Ἀμβρόσιον ὅτι ἕνεκεν τοῦ πλοῦτου αὐτοῦ θέλει τύχει ἀνωτέρας ἀνταμοιβῆς. «Ἐπεθύμουν, λέγει, ἐὰν ὀφείλω ν' ἀποθάναι ὡς μάρτυς, νὰ ἐγκαταλείψω οἰκίαν καὶ ἀγροὺς ὅπως λάβω ἑκατονταπλασίονα τὸν μισθὸν ὃν ὑπόσχεται ὁ Κύριος! Καθὼς ἐκεῖνοι οἵτινες δὲν ὑπέστησαν τὴν δοκιμασίαν τῶν βασανιστηρίων παρὰ τῶν ἀρχαίων τὰ πρῶτα εἰς τοὺς ἀγίους οἵτινες ἐδείξαν σταθερότητα ἐν τῷ μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τῶν βασάνων, οὕτως ἡμεῖς, οἵτινες εἴμεθα πτωχοὶ, ὀφείλομεν, καὶ ἐὰν ὁ στέφανος τοῦ μαρτυρίου μᾶς στεφανώσῃ, νὰ

ὕποκῶμεν ἐνώπιον ἡμῶν, καθότι περιεφρονήσατε τὰ πλούτη καὶ τὴν ἀπατηλὴν δόξαν τοῦ κόσμου ἢ πολλοὶ ἐπιδιώκουσιν.»

Ἡ φωνὴ τοῦ Ὁριγένους δὲν ὤφειλε νὰ μείνῃ μεμονωμένη καὶ ἄνευ ἠχοῦς. Εἴκοσι εἴτη βραδύτερον εἰς Νουμηδίαν ὄμιλος χριστιανῶν προσεκλήθη νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Κύριον εἰς τὰ βασανιστήρια. Μεταξὺ τῶν ἁγίων δεσμῶν εὕρισκετο πιστὸς τις ὀνόματι Αἰμιλιανός. Καὶ τοι ἀνήκων εἰς τὸ τάγμα τῶν ἵπποτῶν, ὁ ἀνθρώπος οὗτος ἐν φυλακῇ διὰ ἀτελῶν ἐπέβαλλεν αὐτῷ τὴν αὐστηροτέραν νηστείαν. Ἐνῶ ἐκοιμάτο βλέπει ἐνώπιόν τι. «Μοὶ ἐφάνη, λέγει, ὅτι εὕρισκόμεν ἐκτὸς τῆς φυλακῆς καὶ ὅτι ἀπάντησα καθ' ὅδον ἐθνικὸν τινα ἀδελφόν μου κατὰ σάρκα. Οὗτος μὲ φωνὴν ἀπότομον καὶ ὑβριστικὴν μοὶ λέγει τί γίνομαι, πῶς ζῶ ὑστερημένος τροφῆς καὶ βυθισμένος ἐν τῷ σκότει. Ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. «Διὰ τοὺς στρατιώτας τοῦ Χριστοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ εἶναι λαμπρὸν φῶς καὶ τροφὴ ἐπανορθωτικὴ. — Γνωρίζεις, ἐπανέλαβεν, ὅτι ὁ θάνατος σὰς περιμένει δλους, ἐὰν ἐπιμένετε.» Φοβούμενος μήπως μὲ περιπαίξῃ, ἠθέλησα νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν εἰδήσειν ταύτην ἧτις ἐπλήρου ὄλας τὰς ἐπιθυμίας μου. «Καὶ ἡ διαταγὴ ἀφορᾷ πάντας;» τῷ λέγει. — Αὐτὸς ἐξακολουθεῖ. «Τὸ ξίφος κρέματα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἡμῶν. Ἄλλ' εἰπέ μοι, σεῖς πάντες οὕτινες ἀπηνήθητε τὴν ζωὴν, θέλετε λάβει ἐν τῷ οὐρανῷ ἴσην ἀνταμοιβὴν, ἢ διαφόρους στεφάνους; — Δὲν ἀνήκει εἰς ἐμὲ, ἀπεκρίθην, νὰ εἴπω τὴν γνώμην μου ἐπὶ τοσοῦτον ὑψηλοῦ ἀντικειμένου ἐν τούτοις ὕψωσον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ παρατήρησον τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων. Πάντες δὲν λάμπουσι μὲ τὴν αὐτὴν λάμψιν, καὶ ἐντούτοις πάντες εἰσὶ φωταυγεῖς.» Ἡ περιέργεια τοῦ ἐθνικοῦ δὲν ἱκανοποιήθη εἰσέτι. — «Καλῶς, ἐὰν ὑπάρχῃ διαφορά, ποιοὶ θὰ ἦναι ἐκεῖνοι μεταξὺ ἡμῶν τοὺς ὁποίους θέλει προτιμηθεῖ ὁ ὑμέτερος Θεός; — Ὑπάρχουσι δύο τοὺς ὁποίους δὲν θέλω νὰ σοὶ εἴπω καὶ τῶν ὁποίων ὁ Κύριος γινώσκει τὰ ὀνόματα.» — Ἐ-

πέμνευ ἐϊτέτι ἐνοχλῶν με ὕπως λάβῃ ἀπάντησίν τινα. «Οἱ ἐκλεκτοί, εἶπον, θὰ ἦναι ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων ὁ θρίαμβος εἶναι πρᾶγμα σπάνιον καὶ δύσκολον, ἐκεῖνοι δι' οὓς ἐρέθη» *Ἐυκολώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τριμαλιᾶς ραβίδος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν.*»

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ πεποίθησις ἧτις ἀνόψωσε πολλὰς κλονιζόμενας καρδίας καὶ προσεκάλεσεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἐκείνους πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ θυσία τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν ἤθελε προξενήσῃ μέγιστον κόπον. «Πλούσιος ἢ εὐγενὴς, γράφει ἱερός τις συγγραφεὺς, εἶναι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· διότι οἱ εὐγενεῖς εἶναι πλούσιοι, ἢ ἐὰν ὑπάρχουσι πλούσιοι ἄνευ εὐγενείας ἢ περιουσία τῶν ἀναπληροῦ ταύτην.» Περιστατικόν τι σπουδαῖον ἤθελεν ἐλλείψει εἰς τὴν μελέτην ταύτην, ἐὰν δὲν ἐραυζόμεν ἐκ τῶν πράξεων τῶν μαρτύρων μερικότητά τινα ἀξίαν σημειώσεως καὶ τὴν ὁποίαν δὲν εὕρισκω ἄλλοθι.

Διακεκριμένη θέσι; ἀποκαθίστα παράδοξον καὶ ἀσυγχώρητον, ἐνώπιον τῶν εἰδωλολατρῶν, τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς ἀρχαίας λατρείας. Οἱ ἀπόκληροι ἄς ἀκολουθήσουσιν τὸν νόμον τοῦ Ἐσταυρωμένου, τοῦτο δὲν προξενεῖ μεγάλην ἐντύπωσιν, οἱ εὐγενεῖς ὁμοῦς καὶ οἱ πλούσιοι δὲν ὄφειλον νὰ ὑποπέσωσιν εἰς τὸ λάθος τοῦτο. Ἐν τοῖς σπουδαίοις κέντροις οἱ μεγάλοι ὄφειλον νὰ μένωσιν, ἐὰν δύνανται νὰ ἐκφρασθῶ οὕτως, ὁ ἱερός λόγος τοῦ ἐθνισμοῦ. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ὁπότεν ὁ πρῶτος σπόρος τῆς πίστεως ἐρρίφθη εἰς Βουργον, οἱ γερουσιασταὶ καὶ οἱ κυριώτεροι πολῖται ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων, οἱ δὲ πιστεύσαντες ἦσαν οἱ πτωχοὶ κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους; «Ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προσάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.»

Πολλοὶ αἰῶνες μέλλουσι νὰ παρέλθουσιν πρὶν παύσῃ ἡ ἀντίστασις αὕτη. Θὰ ἦναι οἱ εὐγενεῖς οἵτινες θέλουσι πολεμήσει εἰς τῷ μὴν ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ βωμοῦ

τῆς Νίκης. Οὗτοι θέλουσι ἐναντιωθῆ ἐν Βιέννῃ ὑπὲρ τῆς καθιδρύσεως ἑορτῆς τινὸς τῆς Ἐκκλησίας, εἰς δὲ τὴν Ἀφρικὴν ὁ ἅγιος Λύγουστινος θέλει λυπηθῆ εὕρισκων τὰς καρδίας αὐτῶν τοσοῦτον πεπορωμένας καὶ τὰς τάξεις αὐτῶν ἀδιασπάστους. Πᾶσα προσπάθεια τείνουσα ὕπως ἀποσπάσῃ τοιοῦτον δεσμὸν ἐκίνει τὴν βεγγὴν, καὶ εἰς ἐπιστολήν τινα ἐνῶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς ἐγκωμιάζει τὴν ἀνεξίθρησκείαν αὐτοῦ καταφέρεται βιαίως ἐναντίον τοῦ Ἀθανασίου ὅστις ἐτόλμησε, λέγει, νὰ βαπτίσῃ διακεκριμένας τινὰς γυναῖκας.

Εἰς οὐδὲν ἄλλο μέρος καταφαίνεται ἡ βεγγὴ, ἢν ἡ ἐπιστολὴ τῶν μεγάλων διήγειρεν, ὅσον εἰς τὰς πράξεις τῶν μαρτύρων. Ἐπὶ Διοκλητιανοῦ ἐν Ἀφρικῇ, ἐν τῷ μέσῳ ὀμίλου πιστῶν, εὕρισκετο γερουσιαστὴς τις καλούμενος Δακτίβος. Ἡ βράσανος ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ προφέρῃ λέξεις τινὰς διακεκομμένας· Βοήθει μοι, Χριστέ! Ἐλέησόν με! Σῶσον τὴν ψυχὴν μου! Στήριξον τὴν καρδίαν μου ἵνα μὴ παραχθῶ! Δός μοι τὴν δύναμιν νὰ ὑπομείνω τὰ βασανιστήρια!». Ἀκολουθῶν βλέπει μὲ ἀδιαφορίαν νὰ κόπουν τὰ μέλη τοῦ σώματός του χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ ἑδύνην. Ὁ ἀνθύπατος ὀργίζεται καὶ ἐρωτᾷ τὸν λειποτάκτην τοῦτον τῆς ἀριστοκρατίας· «Μέλος τῆς ἐνδόξου γερουσίας τῆς πόλεως ταύτης εἶσαι ὑπόχρεως, τῷ λέγει, νὰ δώσης τὸ καλὸν παράδειγμα καὶ οὐχὶ νὰ φανῆς παρήκοος εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ἡγεμόνος». Πρὸς τοὺς χριστιανούς ἀνωτέρου βαθμοῦ οἱ δικασταὶ πολλαπλασιάζουσι ἐπ' ἀορίστῳ τοὺς ἐξορκισμοὺς καὶ τὰς μομφάς. «Εὐγενὴς ὢν, ἐξευτελίζεσαι παραδεχόμενος μωρὰς δοξασίας καὶ καταβιάζεσαι εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων— Σκέψου εἰς τὴν δόξαν τῆς οἰκογενείας σου— φανοῦ ἀξίος τῶν προγόνων σου, μὴ γίνῃς ὁ περιγελωὸς τοῦ γένους σου.— Γόνος πλούσιον καὶ εὐγενῶν γονέων, δὲν δύνασαι νὰ μιμηθῆς τὰ τέκνα τῶν ποταπῶν οἰκογενεῶν— Ἀλλαχοῦ πάρεστι χριστιανός τις, μέλος ἐπίσης τῶν εὐγενῶν, τὸν ὁποῖον ἱκετεύουσι νὰ μὴ καταισχύνη τὴν τιμὴν τῆς

γερουσίας ἀσπαζόμενος τὸν χριστιανισμόν.

Ἄλλοτε θέλω ὁμιλήσει περὶ τῶν προσκομμάτων, ἀνεξαρτήτως τῶν βασανιστηρίων, ἅτινα οἱ ἐθνικοὶ προσεπάθουν ν' ἀντιτείνουσιν εἰς τὸν ζῆλον τῶν ἐπιστροφῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπομεν καὶ τὸ ὅποιον ἐκράτει ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας τὰς ὑψηλὰς τάξεις τῆς ἀρχαίας κοινωνίας, ἦτο ἴσως τὸ δυσκολώτερον νὰ συντριφθῇ. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἰδημιούργησαν αὐτὸ, ἀλλ' εἶναι ἀπαύγασμα τῶν συνθέτων αἰσθημάτων τῆς ἡμετέρας φύσεως, δηλαδὴ τοῦ ἐνοστικτοῦ τῆς κατοχῆς, τοῦ ἀνθρωπίνου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀλαζονείας τῆς φαντασίας. Πλὴν ἡ τρομερὰ ὄρα εἶχε σημαίνει διὰ τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ ἡ ἀφευκτος προπαρασκευὴ τῆς ὑπερασπίσεως, ἧτις ἐφαίνετο ὅτι ἤθελε καταστήσῃ αὐτὸν ἀπόρητον, ἔπρεπε νὰ καταρρεύσῃ μελεθὸν ἐνώπιον τοῦ ὀρμητικοῦ κύματος τῆς νέας πίστεως.

(Ἐκ τῆς Πολιτικῆς καὶ Φιλολογικῆς Ἐπιθεωρήσεως).

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Περιμένεται κατ' αὐτὰς ἐν Εὐρώπῃ ὁ διάσημος Ἀμερικανὸς περιηγητὴς Στάνλε, ὅστις εἶχεν ἀπέλθει πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Λιβιγιστῶνος καὶ ὅστις κατέρωθωσεν, ὅπως πρὸ αὐτοῦ ὁ Ἀγγλὸς Κάμερον, νὰ διέλθῃ ἀπὸ μεσομβρίας πρὸς δυσμὰς τὴν Ἰσημερινὴν Ἀφρικὴν. Ἀναχωρήσας ἐκ Ζαγγιβάρης ἀφίκετο τὸν ἀπελθόντα Λύγουστον εἰς ἅγιον Παῦλον δὲ Λοάνδα, ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας, μετὰ 145 ἀνδρῶν τῆς συνοδίας του. Εἶχεν ἐκινήσει τὴν 5 Νοεμβρίου 1876 (ἔ.ν.) ἐκ Νουαγκουὲ καὶ ἐπλησίασε πρὸς τὸν Ἰσημερινόν· γράφει δὲ ὅτι ἀφοῦ διήλθε διὰ ζηρὰς τὸ Οὐρεγιῶν, ὄφειλε νὰ διαβῇ τὸν Λουαχάμπαν ποταμὸν, διότι ἡ ὁδὸς ἐνεκεν τῶν πολλῶν δασῶν ἦν ἀδιάβατος διὰ ζηρὰς, καὶ ἐξηκολούθησε πλέων τὴν ἀριστερὰν ὄχθην. Καὶ τοι ἀδιαλείπτως προσεβαλλετο ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν, ἐδυνήθη διὰ 18 μονο-

ξύλων να καταβῆ τὸν ποταμὸν, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πολλαὶ νῆσοι, δυστυχῶς δὲ καὶ καταρράκται ἀδιάβατοι, ὧν ἐνεκεν ὁ περιηγητὴς ὤφειλε πολλάκις νὰ ἀποβῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ νὰ διατάξῃ νὰ σύρωσι τὰ μονόξυλα. Ὁ μέγας Λουγκάμπας ἔχει πλάτος 4 μέχρι 16 χιλιομέτρων. Εἰς τὴν Ξαν μὴν βορείου πλάτους, λέγει ὁ Κ. Στάνλε, ὁ ποταμὸς ῥέει πρὸς τὰ βορειοδυτικά, ἔπειτα πρὸς δυσμὰς καὶ τέλος πρὸς τὰ νοτιοδυτικά. Ὁ ποταμὸς οὗτος πολλὰ φέρει ὀνόματα, πλησίον δὲ τοῦ Ἀτλαντικοῦ καλεῖται Ζαῖρ καὶ Κουίγκο ἢ Κόγκο· ῥέει δὲ μέχρις ἀποστάσεως τουλάχιστον 3 χιλιάδων χιλιομέτρων καὶ ἀρδεύει λεκανοπέδιον ἐκτείνομενον ἀπὸ τῆς 26ο μέχρι τῆς 47ο μισθοειοῦ μήκους.

Ἐκ Μπόμας ἡ συνοδία ἀνεχώρησε δι' ἀτμοπλόου καὶ ἀφίκετο εἰς Καμπίνδαν καὶ ἐκείθεν εἰς ἅγιον Παῦλον, πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ δυσεντερίας, στομακάκης καὶ ἐλκῶν. Οἱ ὑπὸ ἐλκῶν προσβληθέντες ἀνάγκη νὰ μείνωσι πρὸς θεραπείαν τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας πρὶν ἀποσταλῶσιν εἰς τὰς πατρίδας τῶν (ἐν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ).

Αἱ πορτογαλλικαὶ ἀρχαὶ (διότι ὁ ἅγιος Παῦλος εἶναι κτήσις πορτογαλικῆ) λίαν καλῶς περιποιήθησαν τοὺς γενναίους περιηγητάς, ἡ δὲ κυβέρνησις ἔθηκεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κ. Στάνλε κανονισμὸν ὅπως μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Λισσαβῶνα. Ὁ γενναῖος περιηγητὴς εἶχε φθάσει, κατὰ τὰς τελευταίας εἰδήσεις, εἰς Ἄδεν καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περιμένεται ἐν Εὐρώπῃ.

Ὡς γνωστὸν τὰ ἐξοδα τῆς περιηγήσεως, ἅτινα εἶναι μέγιστα, κατέβαλαν δύο ἰσημερίδας, μία ἀγγλικὴ καὶ μία ἀμερικανικῆ.

Ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι πρὸ μικροῦ εἶχον φυτευθῆ ἐν Ἀλγερίᾳ, κατ' ἐπισήμους ἐκθέσεις, δύο ἑκατομμύρια εὐκαλύπτων, ἀδιαλείπτως δ' ἐξυλοποιούνη νὰ φυτεύωσι τοιαῦτα δένδρα, ἅτινα ἀποδεικνύονται πολυεξιδίως χρήσιμα. Πρῶτον μὲν καθιστῶσι τὸ κλίμα

ὕγιεινόν, δεύτερον δὲ γόνιμον τὴν γῆν καὶ τρίτον παρέχουσιν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τὴν ἀναγκαίαν εἰς τοὺς κατοίκους ξυλείαν, ὥστε οὕτω προλαμβάνεται ἡ παντελής καταστροφή τῶν δασῶν, ἡ δικαίως ἀνησυχουσα τοὺς ἐν Εὐρώπῃ οἰκονομολόγους. Ὡς καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, τὰ φύλλα τῶν εὐκαλύπτων εἶναι ληξιαποβήματα.

Ὁ Κ. Φωτρά, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἠσχολήθη εἰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῶν δασῶν ἐπὶ τῆς βροχῆς καὶ τῆς ὑγρομετρικῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιράς, συμβουλεύει νὰ φυτεύωσιν ἐν Ἀλγερίᾳ πεύκας καὶ ἄλλα ῥητινώδη δένδρα, ἅτινα ἔχουσι τὴν ιδιότητα νὰ ἐλκύωσι τὴν βροχὴν.

Τὸ ἐμπόριον τοῦ πετρελαίου, καὶ τοι ἄχρι τοῦδε μέγιστον ἐξήχθη ποσὸν, ἐξυλοποιεῖ ν' ἀκμάζῃ ἐν Ἀμερικῇ. Ἐν τῇ Πενσυλβανίᾳ, τῇ δικαίως ἐπικληθείσῃ *Πενσυλβανία*, τῇ 1869 εἶχον ἀνοίξει φρέατα 994· τῇ 1870 φρέατα 4007· τῇ 1871 φρέατα 946· τῇ 1872 φρέατα 4032· τῇ 1873 φρέατα 530· τῇ 1874 φρέατα 433· ἥτοι ἐν συνόλῳ ἀπὸ τοῦ 1869 φρέατα 5000, ὡς ἐγγίστα. Ἐκαστον τῶν φρεάτων παρέχει πετρελαίον ἐπὶ δύο ἢ δύο καὶ ἕμισον ἔτη. Τὴν 4 Ἰανουαρίου 1876 ὑπῆρχον ἐν ἐνεργείᾳ εἰς Πενσυλβανίαν 334 φρέατα, ἀλλ' ἡ ὀλικὴ παραγωγὴ σχετικῶς πρὸς τὴν τοῦ 1874 εἶχεν ἐλαττωθῆ κατὰ τὸ ἕμισον, συμπρωθεῖσα εἰς ὅ ἑκατομμύρια βαρέλια. Καὶ ὁ Καναδὰς παράγει πετρελαίον ὑπάρχουσι δ' ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ 200 φρέατα, εἰς 2 ἐργάζονται πρὸς ἀντλησὴν ἢ διάτρησιν 200 ἢ 300 ἀτμοκίνητοι μηχαναὶ.

Π. Σ.

καθολικῶν ἐκκλησιῶν: 4854 καὶ 4855. Τότε εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἐνεργῇ ἡ Ἐπιτηρητικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐνφ αὕτη προέβαιναν εἰς τὴν τιμορίαν τῶν κακούργων, οἱ φιλήσυχτοι κάτοικοι ἐδύναντο ν' ἐνθουσιάζωσιν ὅτι εἶναι χριστιανοὶ· συνέλεγον δὲ συνδρομὰς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὀλικῆς εὐμερείας συνέπιπτε μὲ τὴν κατάθεσιν τοῦ θεμελίου λίθου τῶν ἐκκλησιῶν. Καὶ τὰ σχολεῖα τότε ἤρχισαν νὰ συνιστῶνται. Ἐν τούτοις ἡ πολυτέλεια τῶν οἰκοδομῶν τούτων εἶναι ὑπερβολικὴ καὶ δυσανάλογος.

Τὸ Μογγομερὺ καὶ τὸ Μάρκετ-στρητ (*Market street*) εἰσὶν αἱ μεγάλαί ἀγοραὶ τῆς κάτω πόλεως· διέρχονται δὲ διὰ τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν συνοικιῶν. Ἐν αὐταῖς βλέπει τις τὴν μεγάλην τῶν κατοικῶν συγκέντρωσιν, ἐνφ αἱ λοιπαὶ ὁδοὶ εἰσὶ κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἥττου ἔρημοι. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐμπόρων ἔχουσι τὰς οἰκίας τῶν ἐν τῇ ἄνω πόλει, αἱ πλεῖστοι δὲ τούτων εἰσὶ πλῆρεις κονιορτοῦ καὶ φέρουσι διάφορα χρώματα.

Ταῦτα πάντα δὲν εἶναι ἐπαγωγὰ καὶ ὅμως, πρᾶγμα ἀπίστευτον, ἅμα μείνης ὀκτὼ ἡμέρας εἰς ἅγιον Φραγκίσκον ἀρχίζει νὰ σοὶ ἦναι εὐχάριστος ἡ διαμονή. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ξένοι κάτοικοι, ἰδίως οἱ Γερμανοὶ, ὅτε ἤλθον ἐνταῦθα, ἐν καὶ μόνον ἀνευροπέδου — νὰ κερδήσωσι ταχέως καὶ νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν· ὅταν ὅμως ἐπέστη ὁ χρόνος, καθ' ὅν ἐμελλον ν' ἀναχωρήσωσι, μετέβαλαν γνώμην ἢ μάλλον φρόνημα. Μένουσιν ὅθεν, ἢ, ἀν ἀποφασίσωσι ν' ἀναχωρήσωσι, συχνότερον ἐπανέρχονται μετὰ τινα χρόνον. Ἡ καλιφορνικὴ αὕτη ζωὴ ἔχει βεβαίως θέληγτρα, τὰ ὅποια οὐδεὶς ἀποφεύγει. Τὰ πάντα εἶναι μεγάλα, τὰ πάντα εὐκόλα, τουλάχιστον ἐν τῇ ἰδέᾳ τῶν ἀνθρώπων εἰτινες νομίζουσιν ἑαυτοὺς ἱκανοὺς διὰ πάντα, καὶ ἐνταῦθα ὑπερισχύει ἡ ἰδέα αὕτη. Ἄπαντες αἰσθάνονται ἑαυτοὺς ἀνεξαρτήτους. Τὸ διάστημα εἶναι ἄπειρον, καὶ τὸ διάστημα τοῦτο σοὶ ἀνήκει· ἐπίσης δὲ καὶ τὸ μέλλον. Ἡ πεποίθησις αὕτη, ἢ βαθέως ἐρριζωμένη εἰς

τὰς ψυχὰς, βοηθεῖ τὰς τολμηρὰς ἐπινοήσεις, σὲ ὀδηγεῖ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ταραχῆς καὶ ἀβεβαιότητος, ἐμψυχώνει τοὺς ἀποθηρμημένους, ὑποστηρίζει αὐτοὺς ἐν ταῖς δοκιμασίαις. Ἡ ἠθικὴ ἀτμόσφαιρα, ὡς καὶ ὁ ἀὴρ ἐν ἀναπνέσει, ἐπενεργεῖ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ πνεύματος ὡς ὁ καμπανίτης. Ἄναλογος εἶναι καὶ ὁ βίος ἐν διαίτησι. Διατελεῖ ἐν ταλαιπωρίᾳ ἢ ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐὰν ἦσαι πτωχὸς, ἐργασθητι· εἶσαι κύριος τῆς τύχης σου· καὶ ἐργάζεσαι τῶνόντι. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, κατὰ τὰς μακαρίας ἐκείνας ἡμέρας, καὶ πρὸ ὀλίγου ἔτι, δὲν ἦτο σπάνιον νὰ ἴδῃς *εὐγενεῖς* (*gentlemen*) προσφέροντας τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς γωνίαις τῶν ὁδῶν ὡς ἀχθοφόροι. Ἐβλεπέ τις αὐτοὺς φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων, οὗς ἐκάλυπτεν ἄριστον ἐκ καλοῦ ἐριούχου ἔνδυμα, σάκκου; ἀλεύρων, κιβώτια ὀδοπορικὰ, κλειδοκώμβαλα. Ἐκάστη πορεία ἤξιζεν ἐν δόλλαρ. Σήμερον ὅμως πολὺ ἀπέσχημεν τῆς ἀρχετύπου ταύτης, ἐξαιρετικῆς καὶ φαντασιώδους καταστάσεως. Ἐκαστοῦ εἶρε τὴν ἐργασίαν του, *ἔστρωσεν*, ὅπως λέγουσιν. Ἐλλειψίς βραχυόνων δὲν ὑπάρχει πλέον, ἀλλὰ ἡ τιμὴ τῆς ἐργασίας, ἡ μισθὸς καθ' ἡμᾶς, ἔμεινεν ἡ αὐτή. Μὴ νόμιζε ὅμως ὅτι τὰ πρὸς διατροφήν καὶ συντήρησιν εἰσὶ τόσον ὑπερτετιμημένα ὅσον περιηγηταὶ τινες θέλουσι νὰ πιστώσωσιν. Εἰς τὰ πρῶτα ξενοδοχεῖα πληρόνεις τὴν ἡμέραν τρία δόλλα (17 1/2 φράγκα, ὡς ἐγγίστα), τὰ πάντα δὲ περιλαμβάνονται ἐν αὐτοῖς, ἐκτὸς τοῦ οἴνου. Πρόσθετα ἐξοδα δὲν ὑπάρχουσι. Σοὶ παρέχουσι δὲ ἄριστον δωμάτιον καὶ σὲ τρέφουσι *δαφιλωῶς*. Ἴσως τὰ φαγητὰ, ὅπως μαγειρεύονται, δὲν σ' ἀρέσκουσι· πλὴν ἡ ποιότης δὲν εἶναι κακή. Πρὸς τούτοις ἔχεις ὅλας τὰς ἀναπαύσεις τῶν ἀμερικανικῶν ξενοδοχείων. Δι' ὠραίων καὶ μέγα *σαλότιον*, φωτιζόμενον ὑπὸ 23 μωζωτήρων φωταερίου καὶ θερμάνομενον ἀπὸ πρῶτας μέχρις ἐσπέρας, πληρόνως πέντε δόλλα, ἐνφ ἐν Λονδίνω, Παρισίαις, Βιέννῃ θὰ ἐδαπάνων περισσότερα. Οἱ μεταλλουργοὶ καὶ ὅσοι ἀμερίμως ἔχουσι

περι κομψότητος εύρίσκουσιν οίκιας εν αἰς ἀριστα οἰκοῦσι καὶ διατρέφονται ἀντὶ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος δόλλαρ τὴν ἡμέραν.

Ἐκπλήσσομαι εύρίσκων πανταχοῦ μεγίστας προόδους. Εἰς τὰ δημόσια κτίρια, εἰς τὰ γραφεῖα τῶν μεγάλων τραπεζιτῶν, εἰς τὰς ἰδιωτικὰς οἰκίας, εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ εἰς τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα ἐφήρμοσαν τὰς τελευταίας κατακτήσεις τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν, τῆς φυσικῆς καὶ τῆς μηχανικῆς. Τὸ ἀέρισμα τῶν δωμάτων, ὅπερ παρ' ἡμῖν διατελεῖ εἰς νηπιόδη κατάστασιν, εἶναι θαυμασίον. Τὰ ληφθέντα μέτρα πρὸς φωτισμὸν καὶ διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος, πρὸς θερμασμὸν, δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ὑπηρεσίας, εἶναι ὅσον ἐνεστὶν ἐντελεῖ. Παράβαλε τὰ μεγάλα ἀτμόπλοια τοῦ Εἰρηνικοῦ πρὸς τὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τέρψιν, τὰ τελευταῖα ὑστεροῦσι πολὺ. Ὁ ἀγίος Φραγκίσκος προδήλως ὑπερέβη τὸ Λονδίνον καὶ τὴν Νέαν Ὑόρκην. Τοῦτο μόνον θὰ κατέπλητέ τινα καὶ ἂν ἡ πόλις αὕτη δὲν ἦτον ὅσας, ἢν ἀφ' ἐνὸς μὲν αἰ ἔρημοι τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ Εἰρηνικὸς καὶ ὁ Ἰνδικὸς Ὠκεανὸς χωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Τὸ πρᾶγμα ὅμως δὲν χρίζει ἐξηγήσεως. Ἐνταῦθα τὰ πάντα πρέπει νὰ δημιουργηθῶσι, νὰ οἰκοδομηθῶσιν ἐκ θεμελιῶν, ὅπως εἶπεν. Δὲν ἀναχαιτίζονται, οὔτε κωλύονται διότι ὑπάρχουν πρὶν ἄλλα κτίσματα. Τὸ παρελθόν; Ἄλλὰ παρελθὸν δὲν ὑπάρχει· τοῦτο δὲ εἶναι τὸ μυστικὸν τοῦ καλιφορνιακοῦ βίου. Πρόσθετε ὅτι ὑπάρχει ἀργύριον διὰ πάντα· ἤτοι ἡ ἔχουσι ἢ δὲν ἔχουσιν· ἂν δὲν ἔχωσι, θὰ ἀποκτήσωσιν, ὅπερ τὸ αὐτὸ, διότι ἔχουσι πίστωσιν. Πρὸ οὐδεμιᾶς δαπάνης ἐπισθοχωροῦσιν· ἐπιωφελοῦνται δὲ πάσας τὰς ἐφευρέσεις τὰς ἐξελησάσας ἐκ τῶν κερδοσκοπικῶν κεφαλῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνατολικῶν Πολιτειῶν, οἰκειοποιῶνται αὐτάς· καὶ τὰς ἐφαρμόζουσιν ἐν ἐκτάσει.

Καὶ τὸ κλίμα ἔχει τὰ θελήγητρά του —

συνεχῆς ἔαρ, μάλιστα κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅπερ οὔτε χιόνα γινώσκει, οὔτε πάγον· ἀπ' ἐναντίας δὲ κατὰ τὸ θέρος ἐπικρατοῦσι ψυχὸς καὶ ὀμίχλη. Κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ὥραν τοῦ ἔτους οἱ φιλάσθενοι, καλῶς πράττοντες, ἀναχωροῦσιν· ὅπως δ' ἀπαλλαγῶσι τοῦ δριμύτος ψύχους τοῦ Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου διαπλεύουσι τὸν κόλπον καὶ καταφεύγουσιν εἰς Ὀάκλανδ, τοῦ πλοῦ μίαν καὶ μόνην διαρκοῦντος ὥραν. Ἐκεῖ τὸ κλίμα εἶναι συγκερασμένον καὶ δὲν ἐπικρατεῖ καύσων, διότι τὸ μέρος κεῖται μεταξὺ τῆς ὀμιχλώδους χώρας τῆς Χρυσῆς Πύλης καὶ τῶν θερμῶν πεδιάδων τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Ἐνταῦθα δὲ μὴ λησμονήσωμεν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀνθέων, τῶν ὀπωρῶν καὶ τῶν ἰχθύων, πράγματα ἄτινα εὐκόλως πᾶς δύναται νὰ ἐχῇ· μόνη δὲ ἡ θέα τῶν ὄψων τούτων τῆς φύσεως, ἐκτεθειμένων εἰς τὰς ἀγοράς, εὐφραίνει τὴν καρδίαν Ἀφθονα πορτοκάλια πωλοῦνται, ἐρχόμενα ἐκ μακρῶν ἀποστάσεων, ἐκ τῶν μεσημερινῶν μερῶν τῆς Πολιτείας, ἐκ τοῦ *Los Angeles*, ἐκ τοῦ *San Diego*, κτλ. τὰ πλείστα δὲ εἰτάγονται δι' ἰστιοφόρων, ἄτινα διανύουσι τὸν ἀπὸ Ταΐτης καὶ λοιπῶν νήσων πλοῦν εἰς 20 ἕως 30 ἡμέρας.

Ἐκαστον βῆμα σοὶ ἀναπολεῖ τὰς μεγάλας ἀποστάσεις αἵτινες σὲ χωρίζουσιν ἀπὸ τὸν παλαιὸν κόσμον. Ἐνταῦθα ἀπαντᾷ τις τὴν ἀπωτάτην Ἀνατολὴν καὶ τὴν ἀπωτάτην Δύσιν, ἐν ἀγίῳ Φραγκίσκῳ δὲ μακάθει τις ὅτι ἡ γῆ εἶναι στρογγύλη καὶ ὅτι τὰ ἄκρα συνάπτονται. Ἡ ὁδὸς Μογγομερὺ γέμει διαβατῶν ἀργῶν, ὑπηρετρία δὲ καὶ Γερμαναὶ μαγεῖρισσαι ἐπιστρέφουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς. Οἱ Γερμανοὶ εἰσὶ λίαν πολυάριθμοι ἐνταῦθα καὶ ἐνίοτε μόνον τὴν γλῶσσαν τούτων ἀκούει τις. Παρέκει πλήττουσι τὰ ὠτά σου οἱ ἀκατάληπτοι φθόγγοι τῶν τέκνων τοῦ Οὐρανίου Κράτους· δύο δὲ τούτων, πελιδνοὶ ἐξ ὄργης, ἐξυβρίζονται, ὡς ὑποθέτω. Δὲν προτείνουσι τὴν πυγμὴν, διότι ἐν Κίνα τούτο εἶναι σημεῖον σεβασμοῦ, ἀλλὰ κλίνουσι τὴν κεφαλὴν κινῶντες αὐ-

τὴν ἰσχυρῶς. Οἱ φίλοι τῶν, ἀποτελοῦντες κύκλον, γελῶσι διακεχυμένως. Οἷα δύσμερος κοινωνία! Ἐν τῇ γωνίᾳ τῆς ὁδοῦ εύρίσκεται ἐν μέσῳ ὀμίλου Ἴρλανδῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, γνωρίζομένων ἐκ τῆς διαλέκτου καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τῶν, τῶν γυναικῶν ἔχουσῶν ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ φερουσῶν πέπλους (μαντίλιας). Οἱ Μεξικανοὶ δὲν ἐξέλιπον ὀλοσχερῶς, κατέχουσι δὲ μίαν τῶν συνοικιῶν τῆς ἀνω πόλεως. Εἰσὶ μιζογενεῖς, ἀλλ' ὑπερισχύει ὁ ἀνδρῶν, ἤτοι ἀραβικὸς τύπος. Οἱ ἀληθεῖς Ἀμερικανοὶ, οἱ ἐκ τῶν Πολιτειῶν ἄνδρες, οἱ *Γιάγκη*, ἀποτελοῦσι τὴν μειονοψηφίαν. Ἐν ἀρχῇ ἦσαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον οἱ μόνον κύριοι καὶ νῦν δὲ διδουσι πρῶτοι τὸ παράδειγμα τῆς προόδου, ἐκφέρουσι ἰδέας καὶ διευθύνουσι τὸ κυριώτερον ἔμποριον, ἀλλὰ δὲν εἶναι κύριοι τῆς ἀγορᾶς. Ἄλλα στοιχεῖα ἐκεκλήθησαν διαμφοισθητοῦσιν αὐτοῖς τὴν κυριαρχίαν, πρῶτον τὸ πολὺ τῶν ξένων μεταναστῶν, Ἴρλανδῶν, Γερμανῶν καὶ Κινέζων, δεύτερον δὲ, ἐν ἀναλογία ὀσημέραι αὐτοῦσιν, οἱ Ἀγγλοὶ κεφαλαιοῦχοι. Ἡ Γαλλία ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ ἀξιοσεβαστῶν τινῶν ἐμπορικῶν οἰκῶν πρώτης τάξεως· παρέχει δὲ καὶ τῷ ἀγίῳ Φραγκίσκῳ, ὡς καὶ τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ κόσμου, *μοδίστρας*, κομμωτὰς καὶ ἐνίοτε ἡθοποιούς. Οἱ Γάλλοι δὲν ἀγαπῶσι νὰ μεταναστεύωσι καὶ προτιμῶσι νὰ θηρεύωσι τύχην ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι. Ἡ μικρὰ αὐστριακὴ ἀποικία ἀποτελεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ Δαλματῶν, ὧν τινες ἴδρυσαν ἐμπορικὰ καταστήματα καὶ ὠφελοῦνται καλῶς, ἄλλοι δὲ εἰσὶ μεταπράγαι, ὀπωροπῶλαι ἢ λευκοσιδηροποιοὶ (τενεκετζήδες). Εἰσὶ δὲ ἄνδρες καλοκάγαθοι καὶ φιλόξενοι, γενικῆς ἀπολαύοντες ὑπολήψεως καὶ μηδὲν μὲν πρὸς ἐπαυτοὺς ἐρίζοντες, σπανίως δὲ πρὸς τοὺς ξένους.

Ἡ Γερμανία στέλλει εἰς τὸν κοσμοπολίτην τοῦτον πληθυσμὸν πολλὰ καὶ καλὰ τέκνα τῆς, ἄτινα εἰσὶ φιλόπονα, νηφάλια καὶ ἀγαπῶσι τὴν οἰκονομίαν. Οἱ Γερμανοὶ κατέχουσι δύο κυρίως ἀρετὰς, αἱ δὲν ἔχουσιν

οἱ Ἀγγλοσάξωνες· ἠξεύρουσι δηλ. νὰ περιμένωσι καὶ ἀρκοῦνται καὶ εἰς τὰ εὐχέλιστα κέρδη· πρὸς τούτοις ἐργάζονται καὶ ζῶσιν ἐφθηνότερον. Κοινωνικῶς εἰσὶν ἀνώτεροι τῶν ἐν ταῖς Πολιτεῖαις ὁμογενῶν τῶν, τὰ δὲ τέκνα τῶν ἠξεύρουσι καὶ ὀμιλοῦσι συνήθως τὴν γλῶσσαν τῶν πατέρων τῶν καὶ διαμένουσι Γερμανοὶ, καὶ τοὶ γινόμενοι Καλλιφόρνοι. Παρευρέθην εἰς παράστασιν γερμανικῶν θιάσου. Ἡ αἴθουσα τοῦ θεάτρου, ἣτις ἔχει σχεδὸν τὰς διαστάσεις τῆς αἰθούσης τοῦ θεάτρου τῆς Λειψίας, ἦτο πλήρης. Εἰς τὰς νοτίους καὶ κεντρικὰς Πολιτείας ἡ δευτέρα γενεὰ *ἐξαμερικανίζεται*· εἰσελθε ὅμως εἰς ἐν τῶν γραφείων τῆς ὁδοῦ Μογγομερὺ καὶ θὰ νομίσης ὅτι εἶσαι εἰς Βρέμην ἢ εἰς Ἀμβούργον. Εἰσελθε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν οἰκογενείας τινὸς, ὅπερ εὐκόλον, διότι ὁ Γερμανὸς τοῦ ἀγίου Φραγκίσκου εἶναι φιλόξενος, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι θὰ σ' ὑποδεχθῇ καλῶς ὁ οἰκοδεσπότης, ἀρκεῖ νὰ ἦναι ἑσπέρας, ἀφοῦ ἐκλείσῃ τὸ γραφεῖόν του.

Ἡ ὁδὸς εἶναι μακρὰ, διότι ἀπερχόμεθα εἰς τὴν ἀνω πόλιν· ὑπάρχει ὅμως ὁ τροχιώδρμος, ἢ, ἂν θέλῃς, ἀπέρχεσαι πεζός, διότι ὁ περίπατος οὗτος εἶναι λίαν ὑγιεινός. Ἐὰν εἰσέτι φέγγῃ, διέρχεσαι ἀνευ δυσχερείας τινὸς τὴν συνοικίαν, τὴν ὀλίγον ἀσφαλῆ τὴν νύκτα καὶ κακὴν φήμην ἀπολαύουσαν, τῶν Κινέζων. Ἀναβαίνων ἀπέριους βαθμίδας φθάνεις εἰς ὑψώματα, ἐκτεθειμένα εἰς ὅλους τοὺς ἀνέμους, ἀλλὰ ὑγιεινὰ, ὅθεν βλέπεις ἅπασαν τὴν πόλιν. Ἐκεῖ κατὰ προτίμησιν οἰκοῦσιν οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Μεξικανοί. Ἀνέρχεται τὴν τελευταίαν βαθμίδα — κλίμακα — ἀναρριχᾶσαι ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἣτις εἶναι χαράκωμα, εἰς τὸν νάρθηκα τῆς οἰκίας, καὶ εύρίσκεσαι ἐν πλήρει Γερμανίᾳ. Ἡ οἰκοδέσποινα, ἐνῶ σὲ περιποιεῖται, δὲν παύει ἔχουσα προσηλωμένον τὸ βλέμμα εἰς τὰ καθαρῶτατα θυγάτρια, Γερμανίδας ὡσαύτως, αἵτινες παραθέτουσι τὸ δείπνον, ὅπερ εἶναι ἐξαιρετόν. Τρώγων ἀλάτνα τῆς Φραγκοφόρτης, χοιρομήριον τῆς Βεστφαλίας καὶ κενῶν βαύκαλιν οἴνου τοῦ Λιμπφρόουενμίλλ, ὁ Γερμανὸς ἐνθυμεῖται τοὺς

ἀπόντας ἀδελφούς του καὶ δάκρυον λάμπει εἰς τοὺς ὀφθαλμούς των συνδαιτημένων. Παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ Γερμανὸς εἶναι αἰσθηματικὸς ἄλλως δὲ ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι οἱ ἄνδρες περισσότερο τῶν γυναικῶν ἐξοικιοῦνται πρὸς τοὺς τρόπους τοῦ νέου κόσμου. Αὐταὶ διαμένουσι κατ' ἐξοχὴν Γερμαναί, καλαὶ οἰκοδόμοι, ἐξαιρέτοι μουσικαί, ἔχουσαι τὴν ψυχὴν πλήρη ποιητικῶν ὀνειροπολήσεων. Αὐταὶ διευθύνουσι τὴν οἰκίαν, ἐπιμελοῦνται καὶ ἀνατρέφουσι τὰ τέκνα, ἐπιτηροῦσι τὸ μαγειρεῖον καὶ συνεχῶς μαγειροῦσαι μόναι μ' ὅλας δὲ τὰς πολυπληθεῖς ἐργασίας εὐρίσκουσι καιρὸν νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαίτ, τὸ δ' ἐσπέρας μουσουροῦσιν ἐπὶ τοῦ κλειδοκουμβάλου, ἄδουσαι συγχρόνως μελωδικώτατα. Ἡ διασκευὴ τῶν δωματίων, ἡ διάταξις τῶν ἐπίπλων καὶ τῶν ἀνθέων, ἡ ἐκλογή τῶν εἰκόνων, τὰ πάντα φέρουσι τὸν τύπον τῶν μετριοφρόνων τούτων ὑπάρξεων, τῶν τρεφομένων ἐκ τῆς ἐργασίας, τῶν ὠραϊζομένων καὶ ἐξευγενιζομένων διὰ βαθείας παιδείας καὶ πρακτικῆς γνώσεως τῶν τεχνῶν.

Νύκτα τινὰ, ἀρκούντως ἀργά, ἐξηρχάμην ἐκ μιᾶς τῶν συναναστροφῶν τούτων, ἐν ἧ ἴλιαν εὐαρέστως εἶχον διέλθει τὴν ἐσπέραν βέβαιος δὲ ὢν ὅτι θὰ εὕρισκον τὴν ὁδὸν δὲν ἐδέχθη νὰ μὲ συνοδεύσῃ. «Γύρισε τὴν κινεζικὴν συνοικίαν,» μ' ἔλεγον πανταχόθεν, καὶ ἤρχισα βαδίζων. Ἄλλ' ἡ νύξ ἦν σκοτεινὴ, ψυχρὰ δὲ καὶ μαύρη ὀμίχλη κῦξανε τὸ σκότος, καὶ εἰς ἅγιον Φραγκίσκον ἢ Γερμανία ἀπέχει τῆς Κίνας ἐν μόνον βῆμα. Αἴφνης εὐρέθην ἐμπεπλεγμένον εἰς μακρὰν ὁδὸν προδήλως κατοικουμένην ὑπὸ κιτρίνων ὄντων. Σπεύδω τὸ βῆμα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον ἀποπλανηθῆ, εὐρέθην εἰς τὴν μεγάλην ὁδὸν τῆς κινεζικῆς συνοικίας. Ἐξ ὧσιν ἐδυνήθην νὰ κρίνω ἐν τῷ σκότει, ἡ ὁδὸς εἶναι ὄλιγος ἔρημος. Αἱ χαμηλαὶ οἰκίαι περιβάλλονται ὑπὸ μελαινῶν σκιῶν. Τηδε κακέιστε φανὸς ἐκ βυσινοχρόου χάρτου αἰωρεῖται ἐπὶ ἐξώστου ἐρυθροχρόου. Ἐρυθραὶ λάμψεις πλανῶνται εἰς τὸ λιθό-

στρωμα (ἐκ ξύλων), διασταυροῦνται, ὑποπιδῶσιν εἰς τὰς ἐξοχὰς τῶν ὁδῶν καὶ σβέννυνται κατωτέρω. Εἰς ἕκαστον βῆμα προσκρούω κατὰ τῶν σημάτων τῶν ἐργαστηρίων, μακρῶν καὶ στενῶν σανίδων καθέτως κρεμαμένων ἐκ τριγῶνων σιδήρων καὶ κινουμένων ὑπὸ τῶν ἀνέμων. Ὁ ἀπαίσιος βρυγγὸς τῶν στροφιγῶν ἐνοῦται πρὸς ὑποκόφους, βραγχώδεις, ἀσθενεῖς καὶ συγκεχυμένους ἤχους. Ἐν ταῖς οἰκίαις ψιθυρίζουσι, διότι τὰ ἄνω σήματα προῦδωκαν τὴν παρουσίαν παρυσάκτου. Ἐξακολουθῶ νὰ καταβαίνω εἰς τινὰ δὲ μέρη πανταλῆς ἐπικρατεῖ σκότος καὶ μόνον ψιλαφῶν δύναμαι νὰ προχωρῶ. Ἀλλαχοῦ πάλιν ἀβέβαιαι ἀνταύγειαι, Κύριος οἶδε πόθεν ἐρχόμεναι, ἔρπουσιν εἰς τὸ ἐξέχον μέρος τῶν χρυσιωμένων παραθυροφύλλων ἐργαστηρίου τινός, φωτίζουσι τὰς καθαλιστικὰς ἐνοίας παραδόξου θηρίου ἢ τοὺς καθαλιστικούς ἐρυθροὺς καὶ μέλανας χαρακτῆρας σήματος. Παρέκει χάρις εἰς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὠχρὸν φῶς μεμονωμένου μωζωτῆρος φωταερίου δύναμαι οὐχὶ ν' ἀναγνωρίσω, ἀλλ' νὰ μαντεύσω πόση ἀπόστασιν ὀφείλω νὰ διανύσω εἰσέτι. Ἡ σφοδρότης τοῦ ἀνέμου κῦξησε. Τὰ νέφη, διωκόμενα ὑπὸ λαίλαπος, κατήλθον εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ εἰσδύουσιν εἰς τὰς πλάκας τῶν πεζοδρομίων ὑπὸ τὰς παροδικὰς τῶν δὲ σκιὰς τὰ σήματα προσλαμβάνουσι σχῆμα ἀνθρωπίνων ὄντων εἰς διπλὴν τεταγμένων γραμμῆν, λυσιπῶδες σειόμενα, ὀρμώντα κατ' ἔμοῦ, ἀλλήλοισι κρουόμενα καὶ σατανικῶς ὀρχούμενα. Διέρχεται πρὸ οἰκίας ἠνεωγμένης, ἐξ ἧς ἐξέρχεται ἀμυδρὸν φῶς καὶ ἐν ἧ ἀκούω ἀνθρωπίνους φθόγγους ἐν αὐτῇ ὑπάρχει χαρτοπαίγιον. Ἄνηρ φυλάττων σκοπὸν μένει κωκολλημένος ἐν τῷ τοίχῳ ἅμα δὲ μ' εἶδεν, ἔσπευσεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας ἵνα εἰδοποιήσῃ τοὺς ἐν αὐτῇ. Ἐνόμισεν ὅτι εἶμαι ἀστυνομικὸς ὑπάλληλος. Τὸ κατ' ἔμὲ ἐξακολουθῶ βαδίζων ταχέως ὅσον μ' ἐπέτρεπον αἱ ἡλίσθηραὶ βαθμίδες καὶ ἤδη δύναμαι νὰ διακρίνω πλησίον μίαν τῶν παραπλευρῶν ὁδῶν καὶ τὸ οὐ μου ἀκούει ἀσμένως τὸν

κρότον ἀμάξης ἢ λεωφορείου καθωστέρησαντος ἐν ἔτι βῆμα καὶ εἰσέρχομαι εἰς χώραν πεπολιτισμένην. Ἄλλὰ κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην στίφος γυναικῶν ὄρμα κατ' ἔμοῦ ἐν τῇ γωνίᾳ ἀδιεξόδου ὁδοῦ. Αἱ ἔρπουσαι αὐταὶ μ' ἀρπάζουσιν ἐκ τῶν ἐνδυμάτων καὶ μὲ περιβάλλουσι διὰ τῶν λεπτῶν χειρῶν των. Εἶσι καταψυμμυθιωμένοι καὶ ἀποπνέουσι φεβερὰν δυσωδίαν. Μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας καὶ διαγκωνίσας αὐτὰς κατόρθωσα νὰ σωθῶ καθιδρωμένος ὑπὸ τῶν ὕδρων ταύτης, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν ὕδρων των, διότι ὡς ἐκ τῶν ἠκρωτηριασμένων ποδῶν των δὲν ἐδύναντο νὰ τρέξωσι κατόπι μου καὶ μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ἐφθασα εἰς τὸ ξενοδοχεῖόν μου.

Ἡ κινεζικὴ συνοικία, οὗτα ἡμελημένη καὶ κακῶς ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ἐπιτηρομένη, ἐνῶ ἡ ἀστυνομία αὕτη κατορθοῦ κάλλιστα νὰ διατηρῇ τὴν τάξιν εἰς τὴν λοιπὴν πόλιν, συνεχῶς ἀποδεικνύεται θέατρον κακουρημάτων ἀλλ' αὐτοῦργοι τούτων εἰσι πάντοτε λευκοὶ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν μεταλλείων ὅπως τελέσωσι τὰ κρίνιά των, παίξωσι τὰ δουβλόνιά των, φάγωσι κίτρινον ἄνθρωπον καὶ, ἀνεξαιρέτως, λαποδύτωσι τοὺς δικαστάς. Εἰσὶν αἱ ἐπίγονοι τῆς γενεᾶς τῶν κακοῦργων, οὗς ἡ Ἐπιτηρητικὴ Ἐπιτροπὴ ἐξόντωσε συνοπτικώτατα.

Τὸν νυκτερινὸν τοῦτον περίπατον διεδέχθησαν πολλοὶ ἐπισκέψεις ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ, γενόμεναι τὴν ἡμέραν συνοδεύμην δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν ἐχόντων σχέσεις πρὸς Κινέζους μεγαλεμπόρους. Ὑπολογίζουσιν εἰς 80 ἢ 100 χιλιάδας ἄνδρας τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Καλιφορνίᾳ Κινέζων μεταναστῶν, ὧν 15 ἕως 20 χιλιάδες διαμένουσιν εἰς ἅγιον Φραγκίσκον. Τινὲς ἐσύστησαν ἄξια λόγου καταστήματα καὶ ἀρίστη ἀπολαύουσιν ὑπολήψεις. Ἐπαινοῦσι πολλὴν τιμιότητα, νοημοσύνην καὶ εὐκολίαν δι' ὧν κατανοοῦσι καὶ παραδέχονται τὸν τρόπον τοῦ ἐμπορεύεσθαι τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Εὐρωπαίων εἰσάγουσι δὲ μεταξωτὰ καὶ διάφορα περιεργὰ ἀντικείμενα. Εἰς τῶν προεξαρ-

χόντων εἶναι ὁ Φάγκ-Τάγκ. Οὗτος ἐγκατέστη ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν δημοσίων του μετακτεύσεως (1852) καὶ κατόρθωσε ν' ἀποκτήσῃ ἐντίμως ἄξιαν λόγου περιουσίαν. Αἱ δύο γυναῖκές του καὶ τὰ τέκνα του ἔμειναν εἰς Καντώνα, ἀπὸ καιροῦ δὲ εἰς κίρρον διαπλέει τὸν Εἰρηνικὸν πρὸς ἐπίσκεψίν των. Σπανίως αἱ Κινέζοι μετανάσται συνοδεύονται ὑπὸ τῶν οἰκογενειῶν των διὰ τοῦτο ἐν Ἀμερικῇ ὀλίγας Κινέζας βλέπει τις ἐν τούτοις ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους πολλοὶ ἐμήνυσαν τὰς συζύγους των. Καὶ ὁ Φάγκ-Τάγκ μέλλει νὰ φέρῃ τὰς προσφιλεῖς συζύγους του ὅπως δώσῃ, ὡς μ' ἔλεγε, τὸ καλὸν παράδειγμα. Ἡ ἄφιξις τιμίας γυναικὸς θ' ἀνυψώσῃ τὸ ἠθικὸν τῆς ἀποικίας καὶ θ' ἀφαιρέσῃ, μέχρι βαθμοῦ τινος, τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσκαίρου. Πολλοὶ οἰκογένειαι θὰ μείνωσιν ἐν τῇ χώρᾳ, θὰ διαδοῦσιν καὶ θ' ἀποτελέσωσιν ἐν τῶν μονίμων στοιχείων τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Πολιτειῶν τοῦ Εἰρηνικοῦ τοῦτο δὲ ἔσται ἀναστάσις πλουσία εἰς συνεπείας ἀνυπολόγιστους.

Ἄχρι τοῦδε οἱ Κινέζοι ἦσαν μεταβατικοί, μηδενὸς διανοηθέντος νὰ ἐγκατασταθῇ ἐριστικῶς ἐν Ἀμερικῇ κατάγονται δὲ ἐκ τῶν μεσημβρινῶν μερῶν, ἐκ τῶν δύο μεγάλων ἐπαρχιῶν Κουαγκτούγκ καὶ Κουαγκσὴ καὶ ἀντίκουσιν εἰς τὰξιν ἀνωτέρων τῶν *souls* (1) εἰσι δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρικοὶ εὐποροῦντες. Τινὲς εἰσι κάτοχοι παιδείας τινός, ἄλλοι εἰσι τεχνίται πολλοὶ δὲ φέρουσι μικρὰ κεφάλαια, ἅπαντες στιβαροὺς βραχίονας καὶ εἰσὶν ἀπλοὶ τοὺς τρόπους, σταθερὰν ἔχοντες ἀπόφασιν νὰ κερδήσωσι χρήματα. Ἄπαντες, ὡς εἶπομεν, κατέλιπον τὴν πατρίδα των μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐπιστρέψωσι προνοοῦντες δὲ περὶ ἐνδεχομένου θανάτου, λαμβάνουσι μέτρα ὥστε τὸ πτώμα των νὰ

(1) Κουλιὴ ὀνομάζονται οἱ ὑπὸ Εὐρωπαίων ἐπὶ ἔτη ἐκμισθούμενοι, ἐν γνώσει τῆς κυβερνήσεως, Κινέζοι ἐργάται, οἵτινες ἀπέρχονται εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν, τὰς Φιλιππίνας, τὸ Μακάον, τὴν Χαβάναν, κτλ. — Σ. Μ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθολικῶν υπολογίζεται εἰς πενήκοντα χιλιάδας καὶ εἰς τὸ θρησκευμα τοῦτε ἀνήκουσιν ἄπαντες οἱ Ἴρλανδοὶ καὶ Μεξικανοὶ καὶ πολλοὶ Ἀγγλοαμερικανοί· ἐὰν δὲ ὁ ἀριθμὸς οὗτος δὲν ἦναι ὑπερβολικὸς, ἀποτελεῖσι τὸ τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Οἱ ἱερεῖς δὲλοι σχεδὸν εἰσὶν Εὐρωπαῖοι, Ἴρλανδοὶ ἢ τέκνα Ἴρλανδῶν καὶ Ἰταλῶν. Οἱ κληρικοὶ ἔρχονται ἐξ Εὐρώπης, ἐκτὸς ὀλίγων ἐκ Καναδά. Ἡ Ἀμερικὴ, ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ὀλίγους δίδει δοκίμους, τὸ αὐτὸ δὲ ῥητέον καὶ περὶ τῶν καλογραιῶν. Ἡ ἡγουμένη τοῦ ἐν ἁγίῳ Ἰωσὲ (San-José) μεγάλου μοναστηρίου τῆς Παναγίας τοῦ Ναμουρ μ' εἶπεν ὅτι, πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν τῶν προσγινομένων ἐκ τοῦ θανάτου καὶ τῶν νόσων τῶν ἁγίων τούτων θυγατέρων, ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ ἐν τῇ Βελγικῇ μοναστήρια τοῦ τάγματός της ἢ νὰ μεταβαίῃ ἢ ἰδίᾳ ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ πρὸς ἀναζήτησιν δοκίμων.

Οἱ Ἰησοῦται ἔχουσι δύο μεγάλα φροντιστήρια — τὸν ἅγιον Ἰγνάτιον εἰς ἅγιον Φραγκίσκον καὶ τὴν ἁγίαν Κλάραν εἰς τὴν ὁμώνυμον πόλιν, κειμένην τεσσαράκοντα μίλλια πρὸς μεσημβρίαν τῆς πρωτεύουσας. Εἰς ἅγιον Ἰγνάτιον δέχονται ἑκατὸν οἰκτρόφους καὶ πεντακοσίους πενήκοντα ἐξωτερικοὺς, εἰς δὲ τὴν ἁγίαν Κλάραν περισσοτέρους οἰκοτρόφους. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς φροντιστηρίοις Ἰταλοὶ εἰσὶν οἱ μοναχοί, διδάσκονται δ' ἅπαντα τὰ ἐν ταῖς γυμνασίαις ἢ λυκείοις, οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι συγγραφεῖς καὶ κυρίως αἱ θετικαὶ ἐπιστήμαι, μάλιστα ἡ χημεία καὶ ἡ μηχανικὴ. Εἰς τοὺς μαθητὰς ἀφίησιν περισσοτέραν ἐλευθερίαν καὶ πρωτοβουλίαν ἢ ὅσην παραχωροῦσιν εἰς τὰ ὅμοια ἐν Εὐρώπῃ καθιδρύματα. Αὗται εἰσὶν αἱ δύο καὶ μόναι παραχωρήσεις πρὸς τὸ ἀμερικανικὸν πνεῦμα· κατὰ δὲ τ' ἄλλα διετήρησαν τὴν διδασκαλίαν, τὴν πειθαρχίαν καὶ τὰς τάσεις τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὁμοιομόρφων καθιδρυμάτων. Τῶντι νομίζει τις, ἅμα διαβῆ τὸν οὐδὲν

τῶν μεγάλων τούτων καὶ ἀκμαζόντων καταστημάτων, ὅτι ἀναπνέει τὴν ἀτμοσφαιραν τῆς Εὐρώπης, καὶ, πρᾶγμα παράδοξον, εἰς τὸ περιστατικὸν τοῦτο δρῶσιν ἐν μέρει τὴν μεγάλην δημοτικότητά των. Πλούσιος Ἀμερικανὸς ἔμπορος, διαμαρτυρόμενος τὸ θρησκευμα, μ' εἶπεν· «Εἰσήγαγον τοὺς υἱούς μου, πρῶτον διότι ἡ ἐκπαίδευσις εἶναι στερεωτέρα ὅσον εἰς οὐδὲν ἄλλο σχολεῖον, καὶ δεύτερον διότι οἱ νέοι μακρῶν οὐσιν ἐν αὐτῇ τὴν ὑπακοὴν καὶ ἀποκτῶσι καλοὺς τρόπους· ἐξέρχονται δὲ ὡς ἐν ἐπέστρεφον ἐκ περιηγήσεως ἐν Εὐρώπῃ.» Τὴν κρίσιν ταύτην ἐπιαιροῖ ἢ κοινὴ γνώμη καὶ τὸ ὅτι τὰ φροντιστήρια τῶν Ἰησοῦτῶν, ὅπως τὸ ἐν Γεωργιουπόλει (Georgetown) πλησίον τῆς Οὐασινγκτόνος ἔχουσι μεταξὺ τῶν μαθητῶν των πολλοὺς διαμαρτυρομένους καὶ τινὰς Ἑβραίους. Αἱ τόσον διαδεδομέναι ἐν Εὐρώπῃ προλήψεις κατὰ τῶν Ἰησοῦτῶν εἰσὶν ἄγνωστοι ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐὰν οἱ Ἴρλανδοὶ ἀποτελεῶσιν ἐνταῦθα τὸ πρῶτον καθολικὸν στοιχεῖον, ἐὰν οἱ Γερμανοὶ, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν δογμάτων τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ τῶν ἔλλογοφρόνων ἰδεῶν, εἰσὶν οἱ φυσικοὶ ἀντίπαλοι τῶν Κελτῶν, ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο τούτων φιλῶν, ὁ παρομιώδης ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς Πολιτείας, μετριάζεται ὑπὸ τοῦ κοινοῦ κατὰ τῶν Κινέζων μίσους· ἀλλὰ Ἴρλανδοὶ, Γερμανοὶ καὶ Κινέζοι φαίνονται ὅτι ἐκλήθησαν νὰ ἀυξήσωσιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Καλιφορνίας, νὰ διαδοθῶσιν, ἴσως ἡμέραν τινὰ ν' ἀγωνισθῶσι κατὰ τὴν ἀξίαν πρὸς τοὺς ἐξ Ἀγγλοαμερικανικοῦ αἵματος. Διὸ ἡ φυσιογνωμία τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου φέρει τύπον κατ' ἐξοχὴν κοσμοπολιτικόν. Αἱ οἰκίαι, αἱ ὁδοὶ, αἱ δημόσιοι οἰκοδομαὶ ἀνακαλοῦσιν εἰσέτι εἰς τὴν μνήμην τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ μέγιστον μέρος τῶν κατοίκων ἐγεννήθησαν μακρὰν τῆς χώρας ταύτης· ἔφεραν ἄλλας ἰδέας καὶ ἄλλα ἤθη καὶ ἔθιμα. Γερμανοὶ, Κέλται καὶ Μογγόλλοι ἀντιμέτωποι! Ἀπὸ τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τοῦ πέμπτου αἰῶνος

ὁ κόσμος δὲν εἶδεν ὁμοίας ἀντιθέσεις. Ὅποια φυλὴ θὰ ἐξέλθῃ τῆς συναφείας τῶν λαῶν τῶν τόσου διαφόρου καταγωγῆς, θρησκείας, πολιτισμοῦ; Ἐν τίνι μέτρῳ θὰ συγχωνευθῶσιν; Ὅποια ἔσται ἐνταῦθα ἡ ἐπιρροή, ἡ πάντοτε τόσον ἐπαισθητὴ, καὶ τοι ἀνεξήγητος εἰσέτι, τοῦ παρθένου ἐδάφους ἐπὶ τῶν νεομένων αὐτό; Τί ἠθικὸν κέντρον σχηματισθήσεται περὶ τὰς μελλούσας γενεάς; Ταῦτα εἰσὶ μυστήρια τῆς Προνοίας, εἰς ἃ δὲν θὰ ἀποπειραθῶ νὰ εἰσδύσω.

Εἰς Νέαν Ὑόρκην ὁδηγοῦσι τὸν ξένον ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὸ Κεντρικὸν Πάρκον, εἰς Οὐασινγκτόνα εἰς τὸ Καπιτώλιον, εἰς Τσίκαγον εἰς τοὺς Σιτοβολῶνας, εἰς δὲ ἅγιον Φραγκίσκον εἰς *Cliff-house* ταῦτα εἰσὶ τὰ θαυμάσια τῶν μεγαλοπόλεων τούτων. Τὸ κατ' ἐμὲ δίδω τὰ πρωτεία εἰς τὸ *Cliff-house*. Ἀδύνατον ν' ἀπολαύσῃ τις θέαμα μᾶλλον ἀλλόκοτον καὶ θελητικόν. Ἐκτὸς τοῦ μικροῦ καφενεῖου, οὐ τὸ δῶμα χρησιμεύει ὡς ἀστεροσκοπεῖον, τὴν λοιπὴν σκηνογραφίαν διτυπώθησεν ἡ φύσις, τῆς ἀνθρωπίνου χειρὸς μηδὲν πραξάσης. Ἐν αὐτῷ μ' ὠδήγησεν ἐφ' ἀμάξης ὁ Κ. Μούκε. Ὅπισθεν ἡμῶν ἀφήκαμεν τὰς οἰκίας τῆς πόλεως, ἔπειτα τὰ νεκροταφεῖα τὰ μεταβεβλημένα εἰς κήπους. Ἀπωτέρω ἡ χώρα φαίνεται ὡς σωρεῖα ἄμμου ἄνευ χλόης, οὐδὲν δὲ δένδρον φαίνεται καὶ νέφη μέλανα διέρχονται τὴν ἄμμον, ἐμποδίζοντα ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν τὸν Ὠκεανόν· μετ' ὀλίγα ὅμως λεπτὰ ὁ ἵππος ἵσταται πρὸ τῆς θύρας οἰκίας, εἰς ἣν εἰσερχόμεθα, ἐξερχόμενοι δὲ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, πρὸς τὸν ὑελοφρακτὸν κήπον, εὐρισκόμεθα ἀπέναντι τοῦ ἀπέριου.

Ἡ θάλασσα συντρίβεται κατὰ τοῦ φυσικοῦ δώματος ὑπερῦπερκεῖται τῆς οἰκίας.

Δεξιὰ πρὸς βορρᾶν ἐκτείνονται οἱ βράχοι τοῦ *Coast-range*, ἀριστερὰ ἡ παραλία, ἀπέναντι δ' ἡμῶν ὁ Εἰρηνικός. Εἰς βραχυτάτην ἀπόστασιν ὑφούονται τρεῖς σκόπελοι. Ὁ μεσαῖος καλύπτεται ἀπὸ ἄπειρα ὑδρόβια πτηνὰ, μαύρα καὶ ἀκίνητα ὡς τὸν βράχον ὃν κατέχουσι· νομίζει δὲ τις ὅτι ἀποτελοῦσι μέρος τούτου. Ἐπὶ τῶν ἄλλων σκοπέλων συναγυλάζονται θηρία κολοσσίων διαστάσεων, ὧν τὰ μὲν κοιμῶνται, τὰ δὲ φαίνονται ὅτι παίζουσι, ἐνῶ ἄλλα μάχονται ὑλακτοῦντα λυσσωδῶς. Εἰσὶν αἱ περίφημοι φῶκαι (seals), ὧν ἀφθονία ὑπάρχει ἐπὶ τῶν ἀναριθμητῶν ὑφίλων τῶν διεσπαρμένων κατὰ μῆκος τῆς παραλίας τῆς Καλιφορνίας· ἀλλ' οἱ κάτοικοι ἢ ἐπισκεπταὶ τῶν τριῶν τούτων προνομιοῦχων νησιδίων ἀπολαύουσι τῆς ἰδιαιτέρας προστασίας τῆς Πολιτείας, διότι διὰ νόμου ἀπαγορεύεται τὸ νὰ ἐνοχλήσωσιν αὐτοὺς. Περὶ τὰς ὑφάλους πλῆθος τῶν ζώων τούτων συνωθεῖται, συγκρούεται, ἀνέρχεται ἐπιμόχθως τὸν βράχον καὶ πάλιν πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀλλόκοτον καὶ ἄγριον τὸ θέαμα! Ἄνω τῆς παραλίας ὑπάρχουσι νέφη. Τὰ πάντα εἰσὶ μαγικά. Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τοῦ μαγικοῦ αποτελέσματος τοῦ θεάματος, ἄλλο τέρας, πελώριος φάλαινα, φαίνεται εἰς τὴν σκηνὴν, καὶ τοι μακρὰν ἵσταμένη.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην θόρυβος ἀπέσπασέ με τῶν σκέψεών μου· στραφεὶς δὲ εἶδον πληθὺν γυναικῶν ἐν μεγάλῃ στολῇ, πλῆθος κυρίων κομψῶν, ὠπλισμένων διὰ μεγάλων τηλεσκοπίων. Εἶχον ἐξέλθει ἄπαντες τοῦ κλοσίου καὶ ὤρμησαν εἰς τὰ κάγκελα ἵνα ἴδωσι τὴν νεοελθοῦσαν. Διὰ τῶν ἀνοικτῶν θυρῶν διακρίνει τις τραπέζας πεφορτωμένας τραγήματα καὶ γλυκίσματα δρεκτικώτατα — τὰς μικροπρεπείας τοῦ πολιτισμοῦ ἐνώπιον τοῦ ἀγρίου μεγαλείου τῆς φύσεως.

ΙΑ΄.

ΓΙΟΣΕΜΙΤΗ.

(Ἀπὸ 13—22 Ἰουνίου).

Τρόπος τοῦ περιηγεῖσθαι. — *Μοδέστον*. — *Μαριπόζα*. — Τὸ παρθέρον δάσος. — *Τὰ γηραιὰ δένδρα (big trees)*. — Ἡ κοιλάς τοῦ Γιοσεμίτη. — Οἱ μικροὶ καταρράκται. — *Κουλιτερβίλ*.

Ἡ ἐκδρομὴ εἰς τὰ γηραιὰ δένδρα, τὰ *big trees* τῆς *Μαριπόζας*, καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γιοσεμίτη δὲν εἶναι πρᾶγμα εὐκόλον· ἐντούτοις οἱ κάτοικοι τοῦ Φρίσκου (ἁγίου Φραγκίσκου) ἤρχισαν νὰ εὐρίσκωσιν αὐτὴν καλῶς. Ὁ ἀξιώων ὅτι εἶναι κομψὸς τοὺς τρόπους, ὁ σεβόμενος ἑαυτὸν, ὀφείλει, δὲν λέγω νὰ ἔκαμε τὸ ταξίδιον τοῦτο, ἀλλὰ νὰ συνέλαβε τὸ σχέδιον καὶ νὰ ἤγγειλεν εἰς τοὺς φίλους του. Ὁλιγίστους ἀπήντησα ἐπισκεφθέντας τὰ δυσπρόσιτα ἐκεῖνα μέρη, ἀλλ' ἅπαντες θὰ μεταβῶσι — τὸ προσεχὲς ἔτος. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς δρόμους, μόνον τμήματα ὑπάρχουσιν· ἄλλως ταῦτάς μετ' οὐ πολὺ θὰ καταστήσῃ περιττὰς ὁ κατασκευαζόμενος σιδηρόδρομος, ὅστις εἶναι προωρισμένος νὰ συνδέσῃ τὰ μεταλλοῦχα μέρη πρὸς τὰς μεγάλας γραμμάς. Ἐντούτοις ὑπάρχει δημόσιος ἄμαξα, οὕσα διαρκῶς πλήρης μεταλλουργῶν, ἧτις ἔρχεται καὶ ἀπέρχεται τακτικῶς.

Πολλὰ λείπουν πρὸς τέρψιν τοῦ περιηγητοῦ· βοηθοῦσι λοιπὸν ἀλλήλους ὅπως δύνανται. Δύο ἀντίζηλοι ἑταιρεῖται συνέστησαν ὑπηρεσίαν ἀμαξῶν ὅπως ἐνθαρρύνωσι καὶ ἐκμεταλλεῦσθαι τὰς ἀγροτικὰς ὀρέξεις τῶν πλουσίων τῆς ὁδοῦ *Μογγομερὺ* καὶ τῶν ξένων περιηγητῶν οὓς τὰ ἀτμόπλοια τῆς *Γιοκουχάμας* καὶ ὁ σιδηρόδρομος τοῦ *Εἰρηνικοῦ* φέρουσιν εἰς ἅγιον Φραγκίσκον. Πράκτορες ἀπέρχονται ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ἀπὸ ξενοδοχείου εἰς ξενοδοχεῖον, ὅπως σοὶ ἐκθέσωσι τὰ θέληγητρα τῶν ἀπροσίτων ἐκεῖνων μερῶν, σοὶ ὑπο-

σχεθῶσιν ἀσφάλειαν καὶ πᾶσαν εὐκολίαν καὶ τέλος λάβωσι τὴν ὑπογραφὴν σου. Ὅταν συμπληρωθῇ ἱκανὸς περιηγητῶν ἀριθμὸς, εἴκοσιν ἕως τριάκοντα, πληρόνεις τὸ γραμματίον σου· ταχυδρομικοὶ ἵπποι πρὸς ἀλλαγὴν στέλλονται εἰς τινὰς ἐπαύσεις (*ranchos*) καὶ τὴν ὀρισμένην ἡμέραν τίθεται εἰς κίνησιν. Ἡ ἀπόστασις, ἵνα μεταβῆς καὶ ἐπιστρέψῃς, εἶναι 440 μίλλια. Ἀγώγιον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, διὰ τῆς ἀμάξης καὶ ἐφ' ἵππου, ὀγδοήκοντα δολλάρια εἰς χρυσὸν (480 φράγκα). Ἐξ ὅλων τῶν τρόπων τοῦ περιηγεῖσθαι ὁ δεῦτερος μοὶ φαίνεται ὁ ἥττον εὐάρεστος. Παραιτεῖσαι τοῦ δικαιώματος τῆς ἐλευθερίας σου καὶ διέρχεσαι δέκα περίπου ἡμέρας ἐν στενωτάτῃ σχέσει πρὸς ἀγνώστους· πλὴν δὲν ἔχεις μέσα ἐκλογῆς καὶ μόνον οὕτω δύνασαι νὰ μεταβῆς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς *Σιέρρα Νεβάδα* καὶ νὰ περιηγηθῆς δίχως νὰ ἐκτεθῆς εἰς ἄτοπα, ἴσως εἰς κινδύνους.

(13 Ἰουνίου). Τὴν τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν ὦραν ἀνεχωρήσαμεν ἐξ ἁγίου Φραγκίσκου· ἀφίνομεν δ' ἐν αὐτῶ τὸν χειμῶνα ὅπως εὐρωμεν τὸ ἔαρ εἰς Ὀακλανδ καὶ τὸ θέρος εἰς τὸν ἐπόμενον σταθμὸν. Εἰς *Λαθρόπ* ἐγκαταλείπομεν τὴν μεγάλην γραμμὴν τοῦ κεντρικοῦ σιδηροδρόμου καὶ ἀκολουθοῦμεν τὴν παράλευρον ὁδὸν, καλουμένην τμήμα τῆς *Βιζαλίας*, διότι ὀφείλει ν' ἀπολήξῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην, κειμένην εἰς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς *Καλιφορνίας*, μεταξὺ *los Angeles* καὶ *Σάν Διέγου*.

Ἡ *Βιζαλία* ἔσται ἡμέραν τινὰ ἢ ἀκριβῶς πρωτεύουσα τῆς κομητείας *Τουλάρ*, ἧτις πάλιν ἔσται, λέγουσι, πλεύσιος σιτοβολῶν· ἤδη εἶναι γῆ ἀκαλλιέργητος, κεκαλυμμένη ἀπὸ δάση καὶ ἔλη. Ἐνταῦθα ὁ λόγος πάντοτε περὶ τοῦ μέλλοντος. Σήμερον ὁ νέος σιδηρόδρομος, ὅστις θὰ διέλθῃ τὸν ἅγιον Ἰωακείμ καθ' ὅλον τὸ μήκος του, ἵσταται εἰς *Μοδέστον*, εἴκοσι μίλλια ἀπὸ τοῦ *Λαθρόπ*. Τὸ ξενοδοχεῖον τῆς μικρᾶς ταύτης πόλεως καὶ ὁ πολυάριθμος ὄμιλος ὃν εὐρίσκουσιν, εἶναι πολλοῦ λόγου ἄξια πράγματα. Ἦδη ἄρχεται τὸ *Μεξικόν* νομίζει δέ τις ὅτι ἀπέχει χίλια μίλλια ἀπὸ τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου. Ἄνδρες μὲ ἐπανωφόριον καὶ περικνημίδας ἀνδαλουσιανὰς ἀδολεσχοῦσι καὶ κεννίζουσι πρὸ τῆς θύρας, μεταλλουργοὶ δὲ σπένδοισιν. Ἄπαντες εἰσὶν ὠπλισμένοι καὶ μετὰ μεγάλου κόπου ὁ ἡμέτερος ὀδηγὸς εὐρίσκει δι' ἡμᾶς θέσιν ἐν τῇ κρινῇ τραπέζῃ, μετ' ὃ ἕκαστος ἀπέρχεται εἰς τὸ μικρὸν δωμάτιόν του· ἀλλὰ τὰ λεπτὰ ἐκ σανίδων διαφράγματα οὐδόλως προστατεύουσιν ἡμᾶς οὔτε κατὰ τοῦ θέρους, οὔτε κατὰ τῆς τὸν ἀέρα μολυνούσης ἀποπορίας τοῦ ἀψινθίου καὶ τοῦ καπνοῦ. Μετ' οὐ πολὺ ἡ οἰκία μεταβάλλεται εἰς ἓνα καὶ μέγα κοιτῶνα, τὰς δὲ θορυβώδεις συνδιαλέξεις διαδέχονται οἱ εὐρυθμοὶ καὶ ἐνεργητικοὶ ῥογγασμοὶ τῶν ἐκπολιτευτῶν τῆς Δύσεως (τῶν δυτικῶν μερῶν).

Ἀπόστασις ἀπὸ ἁγίου Φραγκίσκου εἰς *Μοδέστον* ἑκατὸν καὶ ἐν μίλλια.

(14 Ἰουνίου). Πρὶν ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος προσκαλοῦσιν ἡμᾶς ὅπως ἐγκλεισῶσιν εἰς ἀμάξιον μὲ θρανία, ὅπερ τιτλοφοροῦσι ταχυδρομικὴν ἄμαξαν (διευθυνόμεθα δὲ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὰ ὄρη. Τὸ ἔδαφος — πεδιάδες κεκαλυμμέναι ἀπὸ ἀγρίους σίτους ἢ χόρτα, ἀμφοτέρωθεν κεκαυμένα ὑπὸ τοῦ ἡλίου — παριστᾷ ὄψιν ἀπείρου τάπητος τεφρόχρου, καὶ μεταδίδει εἰς τὸ ὄχημα ἡμῶν κινήσιν πλοίου ἠγκυροβολημένου εἰς θάλασσαν κυματόεσαν. Πολλοὶ ἐπιβάται ὠχρι-

ῶσιν, ὁ δὲ καύσων καὶ ὁ κονιορτὸς καθιστῶσι δυσχερεστέραν τὴν θέσιν ἡμῶν. Οὐδ' ἔχνος ὁδοῦ βλέπω. Οἱ τέσσαρες ἵπποι σφουραίνουσιν ἡμᾶς ἡρέμα ἀνὰ μέσον τῶν ἀγρῶν, οὐαὶ δ' ἡμῖν ἂν ἐνίοτε ἐπήρηχοτο αὐτοῖς ἢ φαντασιοπληξία νὰ καλπᾶσωσιν. Ὅπόσον εὐχάριστος ἐκδρομὴ! Καὶ ὅμως διασκεδάζει τις. Ὑπάρχουσι τρεῖς ἢ τέσσαρες σπουδαῖοι καὶ σιωπηλοὶ ἄνδρες, *Γιάρκη*, μετὰ τῶν συζύγων των, καὶ πολυάριθμος οἰκογένεια ἐγκαταστημένη εἰς Ὀμάχαν· ἦν δὲ τοῦτο τὸ θορυβώδες στοιχεῖον — νέα τις, ὁ τύπος τῶν ὑψηλῆς περιωπῆς κυριῶν, νέοι, ὁ ἀδελφὸς καὶ οἱ φίλοι του, οἱ κομψοὶ τῶν ἀπωτάτων δυτικῶν μερῶν· ὑπάρχουσι πρὸς τούτοις πατὴρ καὶ μήτηρ, ἀλλ' εἰσι τὰ παρεπόμνα. Δὲν δύναμαι, φαίνεται ὅτι ἐπιποθοῦσι τοῦτο, νὰ λάβω μέρος εἰς τὰς συνδιαλέξεις των, διότι ὀφείλω νὰ περιποιηθῶ τὸν ἀπέναντί μου, πάσχοντα ἐκ ζάλης.

Εἰς *Χορνίτας*, ὅπου γευματίζουσιν, ἡ νεανίς εἰσῆλθε πρώτη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ ξενοδοχείου· εἶδον δ' αὐτὴν καταλαβοῦσαν ἄνετον θέσιν, ἐνῶ οἱ γονεῖς τῆς περιπλανῶνται περὶ τὴν τράπεζαν ζητοῦντες μέρος.

Ἐξερχόμενοι τῆς πόλεως δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν, ἀνὰ μέσον κεχρυσωμένης, κονιορτώδους καὶ φωτεινῆς σκέπης, τὰ κυανόχροα περίχωρα τῆς *Σιέρρα-Νεβάδα*· μετ' οὐ πολὺ δὲ ἡ ὁδὸς, διότι ἐνταῦθα ὑπάρχει τοιαύτη, εἰσέρχεται εἰς μικρὰν κοιλάδα. Ἀμφοτέρωθεν ὑψοῦνται τὰ πρῶτα ἀντιστηρίγματα τῶν ὑψηλῶν ὄρεων, συμπλέγματα δὲ ὠραίων δρυῶν τέρπουσι τὴν ἕρσιν. Πανταχοῦ βλέπει τις ὅποιαν καταστροφὴν ἐπέφεραν οἱ μεταλλουργοὶ διὰ τῆς ὑδραυλικῆς μεθόδου. Κατωτέρω εἰσερχόμεθα εἰς τὰ δάση.

Τὴν ἕκτην ἑσπερινὴν ὦραν φθάνομεν εἰς *Μαριπόζαν*, ἧτις εἶναι τὸ κέντρον τῶν μάλλον πεφημισμένων μεταλλούχων διαμερισμάτων. Εἰς τὰ πέριξ εὑρηται τὸ περιφημον μέρος ὑπερ παρεχωρήθη τῷ *Φρέμοντ*. Ἐνταῦθα ἐκέρδησαν καὶ ἀπώλεσαν μεγί-

στας περιουσίας* σήμερα όμως τὰ πράγματα μετεβλήθησαν, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς φυσιογνωμίας τῆς πόλεως καὶ τῶν κατοικῶν της. Αἱ ἄμαξαι ἡμῶν ἴστανται πρὸ μικροῦ ξενοδοχείου, διατηρουμένου ὑπὸ Γερμανῶν. Ὁ ξενοδόχος καὶ ἡ σύζυγός του, καθὼ συμπατριώτην, μ' ὑπεδέχθησαν ἀνοικταῖς ἀγκάλαις. Ἐν τῇ αἰθούσῃ ὄμιλος μεταλλουργῶν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων, ἀπαισιῶν ἐχόντων τὴν ὄψιν, διαφιλονεικοῦσι τὸ δεῖπνόν των πρὸς νέφη μυιδῶν, ἡ δὲ πνιγηρὰ ἀτμοσφαῖρα ἀποπνέει μεγάλην δυσωδίαν.

Εὐτυχῶς τὴν ἐβδόμην ὥραν ἐπιβαίνομεν καὶ αὖθις τῶν ἄμαξῶν, αἵτινες ἤδη εἰσὶ μικρὰ ὀχήματα κατάλληλα διὰ τὰς ὄρεινὰς ὁδοῦς* ἐπωφελοῦμαι δὲ τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἀλλάξω συντροφίαν καὶ ἐπιτυχῶς ὀχυμασίως. Εὐγενῆς γέρον, ὅστις εὐρωπαϊκούς ἔχει τρόπους καὶ ὅστις εἰς τοὺς διάφορους σταθμούς μ' ἐθαύρει μὲ ἦθος οἰκτιρμῶν, μὲ λαμβάνει ὑπὸ τὴν προστασίαν του* εἶναι δὲ μέγας κάτοχος ἐργοστασίων εἰς Πίττσμπουργ (Πενσυλβανίαν) καὶ συνεχῶς ἐπισκέπτεται τὴν Εὐρώπην. Ἐν ἀποφράδι ὥρα, λέγει, ἔσχε τὴν ἀτυχή ιδεάν νὰ ποιῆσθαι ἐκδρομὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ Εἰρηνικοῦ, καὶ, πρᾶγμα ἔτι θλιβερώτερον, ν' ἀπέλθῃ ὅπως ἴδῃ τὰ μεγάλα δένδρα τῆς Μαριπόζας. Οἱ συνοδοιπόροι του εἰσὶν εἰς στρατηγὸς τῆς πολιτοφυλακῆς τῆς Βιργινίας, ἀνὴρ καλὸς τὸ φαινόμενον καὶ, ὅπως οἱ πλείστοι τῶν Νοτίων, εὐγενῆς τοὺς τρόπους, ὁ υἱὸς του καὶ ἕτερος νέος. Δεκτὸς γενόμενος ἐν τῷ ὁμίλῳ τούτῳ, μὴ ὦν ὑποχρεωμένος νὰ κρατῶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χονδροῦ κυρίου τοῦ Χαμσάιρ (τοῦ ὑπὸ ζάλης πάσχοντος), οὔτε νὰ συνδιαλέγωμαι πρὸς τὴν πονηρὰν δεσποινίδα τῆς Ὁμάχας, ἀναπνέω μᾶλλον ἐλευθέρως καὶ δύναμαι ν' ἀπολαύσω ἀνέτως τὴν δρόσον τῆς ἑσπέρας καὶ τὴν καλλονὴν τῆς χώρας. Ἡ δὲ εἰσδύει εἰς στενὴν φάρμακα κεκαλυμμένην ὑπὸ λαμπρῶν κωνοφόρων φυτῶν, ἀκολουθεῖ τὰ σχίσματα αὐτῆς καὶ τρέπεται εἰς τὸ δάσος. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἡ πεδιάς τῆς

Καλιφορνίας, κιτρίνη, ὠχρὰ, ἐστιγμένη μὲ μέλανα χρώματα, φαίνεται ἀνὰ μέσον τῶν ἀδένδρων μερῶν ἢ ἄνω τῶν κρημνῶν τῶν δένδρων, τῶν μαγικῶς κεχρυσωμένων κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ὑπὸ τοῦ δούτος ἡλίου* ἀλλ' ἡ ἐπελθοῦσα νύξ ἀποδεικνύει μεγάλητερον τὸ σκότος ἐν τῷ δάσει. Τέλος, τὴν ἐνάτην ὥραν ἀμυδρὰι ἀκτίνες φωτὸς καὶ αἱ λυσσώδεις ὕλακαὶ πολλῶν κοινῶν δηλοῦσιν ὅτι ἀφίχθημεν εἰς τὸν πρὸς θν ὄρον.

Εὐρισκόμεθα ἐν μέσῳ δάσους παρθένου, εἰς τὴν ἔπαυλιν τῶν K. K. White et Hatches, εὐπύρων γεωργῶν ὑποδεχομένων περιηγητάς. Ἡ οἰκία ἔχει ὄψιν κομψοῦ πύργου, τὰ δὲ δωμάτια βλέπουσι πρὸς τὸν ὑελοφρακτὸν κῆπον. Λύχνος φωτίζει τὴν μικρὰν αἴθουσαν, ἣτις εἶναι φιλαρέσκως νῦν πρεπισμένη. Τὸ δεῖπνον φαίνεται ἄριστον, διότι τὰ πάντα ἀρέσκουσιν εἰς τοὺς πεινῶντας, μὲ θέλγει δὲ κυρίως ἡ οἰκοδόμοισιν, ἣτις ἔσχε τὴν καλοκαγαθίαν νὰ μοι παραχωρήσῃ τὸν κοιτῶνά της, πρότυπον καθαριότητος καὶ κομψότητος, λαμπρῶς νῦν πρεπισμένον, ἔχοντα κιθάραν, κτλ. . . .

Ἀπὸ Μοδέστου μέχρι τῆς ἐπύλευς τῶν K. K. White καὶ Hatches ἡ ἀπόστασις εἶναι ὀγδοήκοντα ὀκτώ μίλια.

(15 Ἰουνίου). Τὸ ἄσμα τῶν πτηνῶν, μουσικὴ συμφωνία ἣτις φαίνεται κατερχομένη ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἡ διὰ τῆς κινητῆς θύρας εἰσερχομένη δρόσος ἀφυπνίζουσιν ἡμᾶς, περὶ ὥραν δὲ ἕκτην καὶ ἡμίσειαν ἐπιβαίνομεν τῶν ἄμαξῶν. Ἡ ὁδὸς ὑψοῦται ταχέως καὶ οἱ ἐπιβάται διασπείρονται εἰς τὰς μικρὰς ἀτραπούς τὰς σχηματισθείσας ὑπὸ τῶν ὑδάτων κατὰ τὴν βροχερὰν ὥραν. Τὸ δάσος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πυκνότερον γίνεται, μόλις δὲ εἰσδύει ὁ ἥλιος εἰς τὸν γοθητικὸν τοῦτον θόλον, τὸν ὑποστηρίζομενον ὑπὸ μυρίων ἐρυθρῶν στηλῶν, τῶν ὑψηλῶν, λείων ἢ βράδωτων, αἵτινες εἰς θαυμάσιον ὕψος κρύπτουσι τὰς κορυφὰς των εἰς θόλον φύλλων. Τὰ λόχμια βρῖθουσιν ἐν τῇ

σκιά. Εἰς τὸ βάθος τῶν παραγγῶν ὑπάρχει μέλαν βάθος, ἀόρατον καθ' ὅλα τὰ μέρη, τῆδε κακείσε δὲ ἀντανάκλασις τρομώδεις διαχέουσιν ἀμυδρὰς καὶ ἀβεβαίους λάμψεις ἐπὶ τῶν ἀνοούτων θάμνων, ἐπὶ τῶν ποικιλοχρῶν ἀζαλεῶν, διαφόρων ἄλλων ἀνθέων καὶ ἐπὶ τῶν δένδρων. Παρέκει τὸ λυκαυγὲς διαδέχεται καὶ αὖθις ἡ νύξ* αἴφνης ὅμως δι' ἀοράτου τινὸς ὀπῆς ὁ ἥλιος ἐκπέμπει τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ λάμψιν* τότε δὲ, ὑπὸ βροχὴν χυσοῦ κεντροῦ, τὸ δάσος ἐκθέτει ἅπασαν τὴν μεγαλοπρέπειάν του.

Ὅποια ἄρα γε εἰσὶ τὰ δένδρα ταῦτα ἄτινα διὰ τῶν διαστάσεων των καθίστανται σεβαστὰ καὶ διὰ τῆς ποικιλίας των τέρπουσι τὴν ὄρασιν; Ἀναγνωρίζω τὰς ἡμετέρας ἐν Εὐρώπῃ δρῦς, τὰς ἡμετέρας σφενδάμους, πολλὰ ἄλλα δένδρα τοῦ ἡμετέρου ἡμισφαιρίου, ἀλλ' ὑπερισχέει ἡ ποικιλία τῶν κωνοφόρων, ἡ ἰδιόζουσα τῇ Καλιφορνίᾳ. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ ὄρη, εὐρισκόμεθα μὲν ἐν αὐτοῖς, πλὴν δὲν τὰ βλέπομεν. Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τινὰ κορυφὴν (5300 πόδας ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης) χάρις εἰς κίνησιν τοῦ ἐδάφους ἐδυνήθημεν νὰ ρίψωμεν τελευταῖον βλέμμα εἰς τὴν πεδιάδα ἣτις, δι' ὀπτικῆς ἀπάτης, φαίνεται ὑψομένη ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὡς ψιᾶθος ἀνηρημένη ἀπὸ τοῖχου. Κυανόχρουν κεντητὴν κρᾶσπεδον ἐπιτρέπει νὰ μαντεύσωμεν τὴν ἐν τῷ μέσῳ ἄλυσιν καὶ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τὴν τῆς ἀκτῆς. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πεπληρωμένη ἀπὸ ἀτμοῦ δι-αφανεῖς, γῆ δὲ καὶ οὐρανὸς συγγέονται. Πρὸς ἀνατολὰς, πρὸ τῶν ἡμετέρων ποδῶν καὶ πρὸς τὸ μέρος τῆς Σιέρα Νεβάδα, ἡ ἀνήλθουσα τὴν πρώτην βαθμίδα, βλέπομεν τὰς κορυφὰς δένδρων, ἄνω δὲ ἡμῶν ἐρυθρὰ στελέχη περιβεβλημένα παχίαν χλόην. Βράχων οὐδὲν βλέπομεν ἴχνος, ἐκτὸς σπανίων καὶ χαμηλῶν μελάνων γρανιτῶν. Ἐν ταῦθα, ὅπως καὶ βορειότερον, εἰς τὸ μέρος ὅθεν διέρχεται ὁ σιδηρόδρομος, ἡ Σιέρα Νεβάδα διὰ τῶν μακρῶν καὶ στρογγύλων

γραμμῶν της ἀναπολεῖ μᾶλλον τὰ Ἴούρα ἢ τὰς Ἄλπεις.

Τὴν δεκάτην ὥραν καταβαίνομεν εἰς μικρὰν κυκλοειδῆ κοιλάδα, πλατυτάτην καὶ χλοερὰν. Ἐκοψαν τὰ ἄλλα δένδρα καὶ ἀφῆκαν μόνον μεγαλοπρεπεῖς τινὰς ἐλάτας. Ἡ ἔπαυλις τοῦ K. Κλάρκς δεικνύει πρὸς τὸ μέρος τοῦτο ἄκρον πολιτισμόν* ἐνταῦθα δ' ὡσαύτως λήγει ἡ κατ' εὐφημισμὸν καλουμένη ἄμαξιτὴ ὁδός. Οὐδὲν καταπληκτικότερον ἢ ἡ ἀντίφασις μεταξὺ τῶν οἰκίσκων τοῦ φιλοξενοῦντος ἡμᾶς καὶ τῶν τούτους σκιαζόντων γιγάντων (δένδρων).

Ἐκ τῆς ἐπαύλευς τοῦ φυτουργοῦ τούτου μέχρι τῶν μεγάλων δένδρων ἡ ἀπόστασις εἶναι δύο μίλια* ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ περιμείνωμεν τὴν ἀφίξιν τῶν προσώπων ἄτινα τὴν πρώτην ταύτην κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν ἐπρονοήσαμεν νὰ ἀφήσωμεν ὀπισθεν, τὸν χονδρὸν κύριον μετὰ τῆς συντροφίας του καὶ τῶν ἐξ Ὁμάχας, τῆς νεανίδος μετὰ τῶν λάτρων αὐτῆς, τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῶν γονέων της. Τέλος, ἅπαντες συνήλθον καὶ ἐξεκινήσαμεν, ἰππεύοντες μικροὺς Ἰνδικοὺς ἵππους.

Τὰ μεγάλα δένδρα τῆς Μαριπόζης ἀποδεικνύονται ἄξια τῆς φήμης των. Νόμος ψηφισθεὶς ὑπὸ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος τῆς Πολιτείας θέτει τὸ διαμέρισμα τοῦτο ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς κερδοσκοπίας καὶ τῶν ἐρημώσεων τῶν μεταλλουργῶν* δυστυχῶς ὅμως δὲν δύναται νὰ προστατεύσῃ αὐτὸ κατὰ τῶν πυρκαϊῶν, ὧν αὐτουργοὶ εἰσὶν οἱ Ἰνδοί. Οὐδὲν τῶν δένδρων τούτων δύνανται νὰ κοπῆ* ὑπάρχουσι δὲ ἄνω τῶν τετρακοσίων ἄτινα, χάρις εἰς διάμετρον ἐπέκεινα τῶν 30 ποδῶν, εἰς περιφέρειαν πλέον τῶν 90 ποδῶν καὶ εἰς ὕψος σχεδὸν ἢ πλεόν τῶν 300 ποδῶν, εἰσὶ τετιμημένα διὰ τοῦ ὀνόματος big-trees. Πολλὰ ἀπέβαλαν τὴν στεφάνην των ἢ ἐν μέρει κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς, τῆς μάστιγος ταύτης τῶν δασῶν τῆς Καλιφορνίας. Ἄλλα, καταρριφθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, κείνται εἰς τὴν γῆν καὶ καλύπτονται ἤδη ἀπὸ ἀναρριχτικὰ ἢ ἔρποντα φυτὰ καὶ νέους βλαστῶν φυ-

ομένους παρὰ τὰ γιγαντιαία ταῦτα πτώματα. Ἐν τῶν στελεχῶν τούτων, κοίλων ὄν, ἀποτελεῖ φυσικὴν ὑπόγειον ὁδὸν διήλθον δ' αὐτὸ ἐφιπποὶ καθ' ὅλον τὸ μήκος δίχως νὰ κλίνωμεν τὴν κεφαλὴν. Εἰς ἕτερον δένδρον, ἔρθιον καὶ χλοερὸν ἔτι, δύναται νὰ εἰέλθῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἴππευς καὶ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τῆς αὐτῆς ὁπῆς. Τὰ δύο ταῦτα δένδρα ἀποτελοῦσι τὸ μέγα θέλητρον τῶν περιηγητῶν. Ὅπως οἱ Ῥώσσοι προσκυνηταί, οἱ βραπτισθέντες εἰς τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου, οὕτως οἱ περιηγηταί, ἀφοῦ διήλθον διὰ τῆς ὑπογείου ὁδοῦ ἐνὸς τῶν στελεχῶν τούτων καὶ ἐπεσκέφθησαν ἐφιπποὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐτέρου, ἔχουσι ἀναπαυμένην τὴν συνείδησιν ὅτι ἐξεπλήρωσαν τὸ καθήκον των, καὶ μόνον περὶ ἀναχωρήσεως διανοοῦνται. Τὰ μέγιστα τῶν δένδρων τούτων ἐκοσμήθησαν διὰ τῶν ὀνομάτων διαφόρων ἐνδόξων ἀνδρῶν· ἐν δὲ φέρει τὴν ἐπιγραφὴν: Φερδινάνδος Λεσέψ.

Τὸ ἔδαφος, εἰς ὃ ἡ φύσις εὐηρεστήθη νὰ δημιουργήσῃ τοὺς γίγαντας τούτους, κείται 8 χιλιάδας πόδας ἄνω τῆς θαλάσσης καὶ εἶναι κοίλωμα τοῦ ὄρους κεκαλυμμένον ἀπὸ πυκνὸν παρθένον ἄσπερον. Ἄπασαι αἱ γενεαὶ συνθλίβονται ἐν αὐτῷ ἢ μὲν παρὰ τὴν δὲ, ἀπὸ τοῦ μολίς ἐκκολαφθέντος σπόρου μέχρι τῶν πατριαρχῶν, εἰς οὓς ἡ γνῶμη τοῦ λαοῦ ἀποδίδει χιλιάδας ἐτών. Ὁ θάνατος καὶ αἱ ἀσθένειαι οὐδενὸς δημιουργήματος φεῖδονται, καὶ ἐνταῦθα δ' ὡσαύτως εὐρίσκει τις εἰς ἕκαστον βῆμα τὰ ἔχνη τοῦ καταστρεπτικοῦ ἔργου των. Ὑπάρχουσι στελέχη, ὧν ὁ βίος προδήλως ἐσθίεσθαι βαθμῶδον καὶ φυσικῶς· πλὴν ὑπάρχουσι ὡσαύτως καὶ νεαρὰ δένδρα ἅτινα φθίνουσι ἄνευ γνωστῆς αἰτίας· ὑπάρχουσι δένδρα πάσης ἡλικίας ἅτινα ὁ κεραυνὸς, τὸ πῦρ τῶν Ἐρυθροδέρμων ἢ ἡ θύελλα κατέστρεψαν πρῶτως. Ἀλλὰ τὰ ζῶντα ἀποτελοῦσι τὴν πλειονότητα. Τὰ *big trees*, οἰκογενείας κωνοφόρων μὲ λείον στέλεχος, ἔχοντα ὀριζοντίους καὶ σχετικῶς βραχεῖς κλάδους, εἰσὶ γνωστότατα ἐν Εὐρώπῃ καὶ τινὰ εὐρηγνῶνται εἰς τοὺς βοτανικοὺς κήπους

καὶ εἰς πολλοὺς ἰδιωτικοὺς κήπους. Ὁ ταῦτα ἀνακαλύψας Ἄγγλος ἔδωκεν αὐτοῖς τὸ ἐν Εὐρώπῃ μείναν ὄνομα *Oulegkewonia*. (α) Ὁ ὄρισμός οὗτος, ἀντιπαθητικὸς εἰς τοὺς Ἀμερικανούς, μετεβλήθη εἰς *Sequoia gigantea* γιγαντιαία (*Sequoia gigantea*), ἐκ τοῦ ἐνόματος Ἰνδοῦ ἀρχηγοῦ, ἐκ Πενσυλβανίας, νομίζω, ὅστις εἶχε διακριθῆ διὰ τὴν πρὸς τοὺς λευκοὺς φιλίαν του καὶ τὰς ἐκπολιτευτικὰς τάσεις του. Αἱ *sequoia* θὰ παρεῖχον λαμπρότερον θέαμα ἂν διετέλουν μεμονωμένοι ἀντὶ νὰ περιβάλλονται ὑπὸ ἄλλων δένδρων, ὧν πολλὰ ἀπέκτησαν σχεδὸν τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Ἄνευ δὲ τῆς βοήθειας τοῦ ὄδηγοῦ, θ' ἀπέβαινε δυσχερὲς, ἂν μὴ ἀδύνατον, νὰ διακρίνῃ τις ἐκεῖνας ἀπὸ τὰς τελευταίας. Τὸ μέγα, τὸ ἀτελεύτητον γόητρον τῶν μερῶν τούτων ἐγκείται ἐν τῇ ποιητικῇ καλλονῇ τῆς θέσεως καὶ ἐν τῇ καταπληκτικῇ δυνάμει τῆς φύσεως.

Ἀλλὰ μετὰ τὴν ποίησιν ἐρχεται ὁ πεζὸς λόγος. Ἡ καλύβη τοῦ Κ. Κλάρκς εἶναι πεπληρωμένη. Ὁμίλος περιηγητῶν, τρεπομένων τὴν ἀντίθετον ὁδὸν, εἶχεν ἔλθει ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Γιοσεμίτη καὶ θὰ σεμμεθίζη μεθ' ἡμῶν τῶν ὀλίγων δωματίων τῆς οικίας. Ἡ μικρὰ αἴθουσα καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ ὀλοφοράκτου κήπου βρῖθουσι ἀνθρώπων, διότι ἡ χλόη τῶν παρθένων δασῶν ὀλίγον ὁμοιάζει πρὸς τοὺς λειμῶνας τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Ὅπως περιπατήσῃ τις ἐν αὐτῇ ἀπαιτεῖται νὰ ἔχῃ ἐπίτηδες ὑποδήματα, μὴ λαμβανόμενων ὑπ' ὄψιν τῶν ὄψεων, οἷτινες δὲν εἶναι μὲν βόες συσφιγκτῆρες, ἀλλ' οὓς προτιμᾷ τις ν' ἀποφεύγῃ. Αἱ μὲν κυραὶ κατέχουσι τὰ θρανία, οἱ δὲ ἄνδρες κάθονται εἰς τὸ σανίδωμα ἢ στηρίζονται εἰς δοκούς. Ἡ κομπὴ καὶ ἐρωτότροπος νεανίας κατέκτησεν ἤδη τοὺς νεωστὶ ἐλθόντας· διὰ τῶν βλεμμάτων, τῶν χειρονομιῶν, τῶν ἐπαγωγῶν τρόπων τῆς, τῶν θαυρωδῶν γελοῦτων, ἐν ἀνάγκῃ διὰ λέξεων

(α) Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ διασήμεου Ἄγγλου στρατηγοῦ Οὐλεγκέωνος, τοῦ νικήσαντος Ναπολέοντα τὸν Α'. — Σ. Μ.

ἐπιτακτικῶν, δηκτικῶν, κατορθοὶ νὰ ἐλευθέρωσιν αὐτοὺς καὶ νὰ τηρῇ πλησίον τῆς . . .

Ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως τοῦ *White* καὶ *Hatches* μέχρι τοῦ Κλάρκς 24 μίλλια· μέχρι τῶν μεγάλων δένδρων καὶ ἐπιστροφή 42 μίλλια.

(16 Ἰουνίου). Τὴν ἐβδόμην ἐπιθεὶν ὄραν ἴππευόμεν. Χάρις εἰς εἰδικὸν ὄδηγον, ὃν ἐδυνήθημεν νὰ εὐρωμεν, ἀφίνομεν ὀπίσω τὴν συνοδίαν. Ἀπὸ τοῦ ἀγίου Φραγκίσκου εἶχον βαδίσει πρὸς τὰ νοτιοδυτικά, ἤδη δὲ διευθυνόμεθα πρὸς ἄρκτον. Ἡ ὁδὸς, ἀτραπὸς στενὴ μὲν ἀλλὰ κεκαλυμμένη ὑπὸ βρύων καὶ μὴ ἔχουσα λίθους, ὑψοῦται βαθμῶδον πρὸς τὴν κορυφὴν ἧτις χωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Γιοσεμίτη. Περὶ ἡμῶν τὸ δάσος, τὸ ἐπίσης πυκνὸν καὶ ἀκμαῖον ὅσον καὶ ἐκεῖνο εἰς ὃ ἤθες διήλθομεν, ἐκτείνει τὰ πλοῦτη του καὶ μεταδίδει μακρὰν τὰς ῥητινώδεις εὐωδίας του. Εἰς διάφορα μέρη λεπταὶ στήλαι καπνοῦ ἀνέρχονται κατ' εὐθείαν εἰς τὸν οὐρανόν. Ὡραία δένδρα, κατὰ τὸ ἡμισυ καταναλωθέντα ὑπὸ πυρκαϊᾶς ἢ μόνον βραδαῖται βροχαὶ ἐδύναντο νὰ σβέσωσι, κλίνουσι στένοντα ἐπὶ πελωρίων στελεχῶν κειμένων μεταξὺ θάμνων καὶ ἤδη ἐν μέρει ἀσβεστοποιημένων ὑπὸ τῶν φλογῶν. Πανταχοῦ αἱ διαφοροὶ ἡλικίαι παρουσιάζονται αἱ μὲν παρὰ τὰς δέ. Εἰς τὰ παρθένα δάση γεννῶνται, αὐξάνονται, ζῶσι, φθίνουσι καὶ θνήσκουσι οἰκογενεακῶς. Τὴν ἐνδεκάτην ὄραν ἀνέβημεν εἰς ὕψος ἑπτὰ χιλιάδων ποδῶν ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης· ἐν τῷ μονήρει δὲ τούτῳ χώρῳ ὑπάρχει ἐαρινὴ καλύβη ἐν ἣ κατοικεῖ φυτοργὸς μετὰ τῆς οἰκογενείας του. Ὄνομάζεται δὲ τὸ μέρος *Oikia* τῆς μέσης ὁδοῦ (*Half-way-house*), διότι εὐρηται εἰς τὸ ἡμισυ τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῆς ἐπαύλεως Κλάρκς καὶ τῆς εἰσόδου τῆς περιφῆμου κοιλάδος. Ὁ καύσων εἶναι ἀφόρητος.

Μετὰ τριῶν ὥρων ἀνάπαυλαν, ὠδεύσαμεν ἐπὶ τρεῖς ὥρας—πάντοτε εἰς τὸ δάσος—καὶ ἀφίχθημεν εἰς τὰ χεῖλη βαράθρου. Δις-

χιλία μίλλια κάτω ἡμῶν, εἰς βάθη ἅτινα περιβάλλουσιν ἤδη αἱ σκιαὶ τῶν ὄρεων, ἐλίσσεται λευκὸν βυάκιον· ὁ ποταμὸς δ' οὗτος ἢ μᾶλλον ὁ πλατὺς χεῖμαρρος εἶναι ὁ *Merced* (*Merced*). Ἡ βαθεῖα αὐτῆς ῥογᾶς, ἢ στενὴ, τεταραγμένη καὶ πλήρης φυτῶν, δένδρων κωνοειδῶν, ὀλίγων μόνον ὄντων μικροτέρων τῶν μεγάλων δένδρων τῆς *Mariposa*, εἶναι ἡ κοιλάς τοῦ Γιοσεμίτη, ὁ σκοπὸς τῆς ὁδοπορίας μας. Τὸ ἔσχατον ὕψος, ὅπερ χρησιμεῖσι ὡς ἀστεροσκοπεῖον, ὀνομάσθη κορυφὴ τῆς *Empeusew*. Ἀπέναντι ἡμῶν, πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ Γιοσεμίτη, εἰς μόνος καὶ πελώριος ὄγκος γρανίτου σχεδὸν τετραγώνου κατακρημνίζει τὰς καθέτους πλευράς του εἰς τὴν κοιλάδα· ἀπεκάλεσαν δὲ τοῦτόν οἱ Μεξικανοὶ *Platarjon* (*El Capitan*). Ἀποτέρω πρὸς τὸ βορειοανατολικόν, ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς ἀβύσσου, προεξέχουσι βράχοι, ἐπιχώματα, καταστρώματα, κείμενα ἐπὶ λείων καὶ σχεδὸν ὀριζοντίων τειχῶν· τῆδε κακίως δὲ στενὰ ἐναερία ἐπιχώματα κοσμοῦνται ἀπὸ σειρᾶς ἐλατῶν. Εἰς τὸ βάθος, πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν ὁ ὄριζων περιορίζεται ὑπὸ βράχου ἐκ γρανίτου, λίαν πλησίον κειμένου κατὰ τὸ φαινόμενον, καὶ ὄντος ὑψηλοτέρου τῶν περὶ τὴν κοιλάδα ὄρεων· αἱ κορυφαὶ δὲ τούτου φαίνονται ὅτι εἰσὶ μεμιγμέναι καὶ παρέχουσι εἰς τὸν ὀφθαλμὸν μίαν καὶ μόνην γραμμὴν σχεδὸν εὐθείαν καὶ ὀριζόντιον. Καθ' ἃ λέγουσιν ἡμῖν, εἶναι ἡ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς *Sierra Nevada*.

Καταβαίνομεν διὰ στενῆς, πετρώδους καὶ κατωφερῆς ἀτραποῦ, ἧτις οὐδαμοῦ εἶναι σκοτοματικῆ· παρακολουθεῖ δὲ τὸν βράχον τῆς *Empeusew* καὶ εἰσδύει κατωτέρω εἰς τὸ δάσος. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνά μέσον τοῦ φυλλώματος βλέπομεν τὸ ἀφρόεν ὕδωρ τῶν καταρρακτῶν, ὧν ὁ θόρυβος ἀδιαλείπτως παρακολουθεῖ ἡμᾶς· εἰς δὲ τῶν καταρρακτῶν τούτων, καλούμενος *Arribawio* (*Bridall fall*) πίπτει εἰς μίαν στήλην ἐξ ὕψους ἐνεκακοσίων ποδῶν. Ἐδέησε νὰ περιπατήσωμεν δύο ὥρας ὅπως

φθάσωμεν εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Μερσέδ καὶ ἐκείθεν μίαν ὥραν ὅπως ἀφιχθώμεν εἰς τὸ κατάλυμα ἡμῶν.

Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῆς ἐπαύσεως τοῦ Κλάρκ εἰς Γιουσεμίτη εἶναι εἰκοσιτέσσαρα μίλλια.

(17 Ἰουνίου). Τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Καλιφορνίας ἔσχε τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν νὰ ἀγοράσῃ ὑπὲρ τῆς Πολιτείας τὴν κοιλάδα τοῦ Γιουσεμίτη καὶ ν' ἀποκλείσῃ αὐτῆς τοὺς μεταλλουργούς. Ὅπως διατηρήσῃ ἄθικτον τὴν καλλονὴν τῶν μερῶν τούτων παρητήθη τῶν ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς γῆς θησαυρῶν.

Τρεῖς ἄπαικοι ἐπέτυχον τὴν ἄδειαν νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν κοιλάδα· ἐκτὸς δὲ τῶν προδόντων ἄτινα πορίζονται ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν ὠφελούντων καὶ τὰ δολλάρια ἄτινα οἱ περιηγῆται, οἱ ἄχρι τοῦδε ὀλίγοι, δωροῦσιν αὐτοῖς. Χάρις εἰς τοὺς ἀνθρώπους τούτους εὗρίσκεται εἰς τὴν ἀπομεμακρυσμένην ταύτην γωνίαν ἀπλήν τροφὴν καὶ καταφύγιον. Κατὰ τὰς θερμότερας ἡμέρας τοῦ ἡλίου, ἐκτὸς ἂν προτιμᾷς τὴν σκιὰν τοῦ δάσους τοῦ παρὰ τὰς οἰκίας, μένεις ἐν τῷ δελοφράκτῳ κήπῳ ἀναπαυόμενος ἐπὶ ἀγροτικῶν θρανίων. Ἀπέναντί σου κατέρχεται ὁ Γιουσεμίτη ἐκ τῆς κορυφῆς βράχου ἔχοντος ὕψος δύο χιλιάδων καὶ ἑξακοσίων ποδῶν· εἶναι δ' οὗτος ὁ περίφημος καταρράκτης, εἰς τῶν μεγαλητέρων, νομίζω, ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἡ δόξα τῆς κοιλάδος, καὶ διαιρεῖται εἰς τρία, ὧν τὸ ὑψηλότερον εἶναι χίλιοι ἑξακόσιοι πόδες. Ἡ πίεσις τῆς ἀτμοσφαιρας, ἡ παραγομένη ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ ὕδατος, καὶ ἡ ἐνέργεια βέματος ὀφειλομένου εἰς τὸν κάθετον σχηματισμὸν τοῦ βράχου, ἀναχαιτίζουσι τὴν κάθοδον τοῦ ἀφρόεντος ὕγρου καὶ δίδουσι αὐτῷ σχῆμα ἀπειραριθμῶν ἀλεξιπτώτων. Ὅταν ἦναι αἰθρία, κρότος κεραυνοῦ, μετριαζόμενος ὑπὸ τῆς ἀποστάσεως, μιγνύεται πρὸς τὸν θόρουθον τοῦ δάσους. Εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ βράχου στρογγύλοι γρανίται ἀποτελοῦσιν ἀμφιθέ-

ατρον· κατὰ τούτων δὲ συντρίβεται ὁ ὄγκος οὗτος τοῦ ὕδατος.

Ὁ περιηγητὴς ὁ ἐρχόμενος μακρόθεν ὅπως ἀπολαύσῃ τὰς ἐρημίας δάσους παρθένου ταχέως ἀπαυδεῖ ἐκ τῶν κοινῶν συνδιαλέξεων ἀγνώστων ἀνθρώπων καὶ ἐκ τῶν θαυρωδῶν συζητήσεων νέων μὴ συμπληρωσάντων τὴν ἀγωγὴν τῶν. Ἀπὸ τῆς πρώτης ταύτης οἱ πάντες συνηνώθημεν· διαιρεθέντες δὲ εἰς τρεῖς ὀμίλους, ἐπιβάντες μικρῶν ἵππων καὶ ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τῶν ἐνοικιαστῶν τούτων οἱ φίλοι μου ἀνεχώρησαν ὅπως ἐπισκεφθῶσι τὰ θαυμάσια τοῦ Γιουσεμίτη, τοὺς διαφόρους καταρράκτας, τὴν *λίμνην-κάτοπτρον*, τοὺς βράχους τῆς *μητροπόλεως*. Ἐγὼ σκοπεῖω νὰ ἴδω ὅτι μ' ἔλκυει, καὶ νὰ τὸ ἴδω μόνος, μάλιστα ἀνευ ὀδηγοῦ. Ὁ οἰκοδεσπότης ἔχει ἦθος πατριαρχικόν, ὅπερ μ' ἀρέσκει· ἐκτὸς δὲ τοῦ ζητήματος τῶν δολλαριῶν, μοὶ ἐμπνέει ἐμπιστοσύνην. Ζητῶ παρ' αὐτοῦ συμβουλήν. «Ἡ κοιλάς, λέγει, γέμει ὄφρων, ἄρκτων καὶ Ἰνδῶν, ἀλλ' οἱ μὲν Ἰνδοὶ εἰσὶ φίλοι, οἱ δὲ ὄφεις καὶ αἱ ἄρκτοι δὲν θὰ σὲ βλάψωσιν, ἐκτὸς ἂν προσβάλῃς. Ἀπόφυγε τὰ βρύα καὶ τὰ πυκνὰ χόρτα ὅπως μὴ πατήσης ἐρπετὸν, καὶ ἄγες ἐν εἰρήνῃ.»

Χανδροειδὴς γέφυρα ζευγνύει τὸν Μερσέδ. Τὰ διαυγῆ καὶ πρασινόχροα ὕδατα τοῦ χειμάρρου τούτου, ὅστις γέμει τρωκτῶν (πεστροφῶν), ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην μου τὸ *Γκρουνδ-Μετράουρ* (*Grundtraum*), ὁ Πλοίαρχος τὸ Μπακενστάιν (*Backenstein*), καὶ ἡ ὑψηλὴ κορυφὴ τῆς Σιέρρα Νεβάδα τὸ *Τοδτεγγεμπίργε* (*Todtengebirge*), ὀρωόμεον ἐκ τοῦ Ἄουσε. Εἶναι ἡ κοιλάς τῆς Στυρίας ὀρωμένη διὰ διόπτρας. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ Ἄουσε (*Aussee*) στερεῖται καταρρακτῶν καὶ τὸ Γιουσεμίτη λιμνῶν, ἀλλ' ἡ ὁμοιότης εἶναι καταπληκτικὴ· τὰ αὐτὰ διαυγῆ ὕδατα βλέπει τις καὶ τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς μειδιώσης βλαστήσεως τῆς κοιλάδος καὶ τῆς αὐστηρᾶς γυμνότητος τῶν ὑπερκειμένων βράχων, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ πάντα ἐνταῦθα εἶναι κολοσσαῖα. Εἰς τὰς ἐλβετικὰς Ἄλπεις ἡ ὁμοιότης